

LETO XV. Številka 31
Jesenice, 3. avgusta 1973

**ŽELEZAR — GLASILO DELOVNEGA
KOLEKTIVA ŽELEZARNE JESENICE**

— Ureja redakcijski odbor — Glavni in odgovorni urednik Joža Varl — Rokopisov in fotografij ne vračamo — Naslov: Uredništvo »Železarja«, združeno podjetje SLOVENSKE ŽELEZARNE Ljubljana — Železarna Jesenice. Telefon int. uredništvo 483, administracija 484 — Tisk CP »Gorenjski tisk«

ŽELEZAR

Celotni dohodek in njegova delitev v Železarni

Zaključili smo I. polletje letošnjega gospodarskega obdobja in je glede na to, da je bilo v Železarni že precej objavljenega o problematiki proizvodnje, vzdrževanja in drugo, potrebno da povemo nekaj besed tudi o ustvarjenem celotnem dohodku in njegovi delitvi.

Celotni dohodek sestoji iz eksterne realizacije, prodaje storitev za lastne potrebe, prodaje materiala in odpadkov ter ostalih dohodkov. Največji delež v celotnem dohodku zajema prodaja osnovne dejavnosti v skupni vrednosti 742,7 milij. din in količini 185,276 ton, kar pomeni, da smo dosegli povprečno prodajno ceno 4009 din/t. V prvem polletju smo izpolnili količinski plan prodaje, vrednostnega pa smo celo presegli za 3 %. Na tako ugoden rezultat je imelo svoj vpliv izboljšan asortiment v nekaterih obratih ter odobreno zvišanje cen črni metalurgiji v mesecu juniju za 15,22 odstotka.

Sestavni del celotnega dohodka je še interna realizacija, kamor spadajo lastni proizvodi in storitve. Lastne proizvode in storitve smatramo vse izdelke, ki so v Železarni proizvedeni z namenom, da služijo v proizvodnem pro-

cesu kot pomožni material, orodje, rezervni deli, ali celo kot vložek, če je to staro železo in drugi odpadki. Sem spada vsa proizvodnja šamotarne, livarne, strojnih delavnic, kar seveda rabimo za lastne potrebe. K prodaji materiala in odpadkov pa štejejo vsi malo prodajo, prodajo žilindre in prodajo materiala R-3. Vsi ti dohodki so le vzporedne dejavnosti, ki prispevajo k izboljšanju poslovanja osnovne dejavnosti podjetja.

Za formiranje celotnega dohodka nam manjkajo še ostali ali kot jim pravimo tudi izredni dohodki. Ti dohodki ne nastajajo v rednem poslovanju kot iztržek naših izdelkov, pač pa so rezultat drugih poslovnih dogovorov. Največji delež izrednih dohodkov odpade na zamudne obresti, ki jih zaračunavamo našim kupcem, v kolikor svojih obveznosti ne porav-

(Nadaljevanje na 2. strani)

Danes podpis temeljnega samoupravnega sporazuma

Danes, 3. avgusta, bo 25 delegatov vseh štirih temeljnih organizacij združenega dela in organizacije skupne službe, podpisalo temeljni samoupravni sporazum o združitvi temeljnih organizacij združenega dela v delovno organizacijo ŽELEZARNA JESENICE. Podpisu bodo prisostvovali tudi predsedniki delavskih svetov in predstavniki političnih organizacij TOZD in Železarne ter vodstva Železarne.

O temeljnem samoupravnem sporazumu in njegovi politično-ekonomski pomembnosti, bo ob tej slovesnosti spregovoril pomočnik glavnega direktorja dipl. inž. Ivo Arzenšek.

Spodbudni rezultati slovenskih železarjev v prvem polletju 1973

Jeklo je osnova industrijske in celotne sodobne družbene reprodukcije, zato je gibanje njegove proizvodnje predmet posebne pozornosti.

V SFRJ več jekla

Iz podatkov Združenja jugoslovanskih železarn je razvidno, da je naša črna metalurgija v prvem polletju 1973 dosegla naslednje proizvodne rezultate:

— železova ruda 1.920.618 ton ali 117 % proizvodnje 1972

— koksa 657.241 ton ali 101,9 % proizvodnje 1972

— surovega železa 973.549 ton ali 103,1 % proizvodnje 1972

— surovega jekla 1.348.666

ton ali 107,6 % proizvodnje 1972

— gotovega blaga 1.038.840 ton ali 95,4 % proizvodnje 1972

Iz teh podatkov se vidi, da je bazična proizvodnja v letošnjem prvem polletju v primerjavi z enakim obdobjem leta 1972, napredovala v vseh osnovnih produktih, na tržišče pa je po fizičnem obsegu dala 4,6 % manj gotovega blaga. V okviru teh dosežkov beležijo svoj napredek tudi slovenske železarne.

(Nadaljevanje na 3. strani)

Kadrovska dejavnost in problematika Železarne v prvem polletju 1973

Poprečno je bilo v prvem polletju letos, brez zaposlenih upokojenih sodelavcev in sodelavcev pripojenega gostinskega podjetja Železar, zaposlenih v Železarni 5645 oseb ali 35 več kot lansko leto v istem obdobju. Poprečni stalež zaposlenih se je gibal na planiranem nivoju. Vključno z zaposlenimi upokojenimi sodelavci pa je bil poprečni stalež zaposlenih v prvem polletju 5789 oseb. Na dan 30. junija pa je bilo v staležu Železarne, vključno z zaposlenimi upokojenimi sodelavci in sodelavci priključenega gostinskega podjetja Železar, 6096 oseb. Kljub temu pa je bilo, predvsem v maju in juniju, v nekaterih obratih občutno pomanjkanje delavcev.

V prvem polletju je bilo na novo sprejetih v Železarno 450 delavcev ali 74 manj kot v istem obdobju lani. Pozitiven premik pa se kaže v tem, da je Železarno zapustilo 459 delavcev ali kar 111 manj ka-

kor v prvem polletju lani. Za 31 oseb so se v primerjavi z istim obdobjem lani povečali redni odhodi, kar za 142 delavcev pa so se znižali nepredvideni odhodi. Starostno je (Nadaljevanje na 7. strani)

Sodelavcem in občanom radovljiške občine čestitamo ob njihovem prazniku

Na drugi seji DS Železarne so potrdili polletno poslovno poročilo

Delavski svet potrdil polletno poslovno poročilo Železarne

V torek, 31. julija, je predsednik dipl. inž. Lojze Kalan sklical drugo redno sejo delavskega sveta Železarne. Na seji so obravnavali program dela delavskega sveta do konca leta 1973, polletno poslovno poročilo Železarne in rebalans finančnega plana za leto 1973. Na seji so sprejeli tudi samoupravni sporazum o ustanovitvi posebne izobraževalne skupnosti za metalurgijo in imenovali razpisne komisije za zasedbo delovnih mest direktorjev v skupnih službah.

Na drugi seji delavskega sveta je bila tudi podeljena prvič Pantzova nagrada s plaketo in diplomu direktorju sektorja tehnične kontrole in raziskave dr. inž. Marinu Gabrovšku.

O sklepih in stališčih seje o posameznih vprašanjih bomo poročali o prihodnji številki Železarja.

Tako kot osnutka zvezne in republiške ustave, ki sta v javni razpravi, pomenita revolucionarno preobrazbo družbeno-ekonomskih in samoupravnih odnosov, pomenita tudi zagotavljanje interesa delavskega razreda in delovnih ljudi v kulturi ter pravice delovnih ljudi do kulture kot splošne družbene vrednote. Osnutka jasno opredeljujeta, da je »znanstvena resnica, ustvarjanje in uživanje pridobitev kulture in doživljanje umetniških vrednot bistveni sestavni del pravice človeka do dostojnega življenja«. Kultura v najširšem smislu besede, po ustavnih določilih, postaja del vsakodnevnega življenja ljudi. Postaja splošna človekova potreba in nič več privilegij posameznikov ali privilegiranih skupin.

Tak odnos do izobraževanja, znanosti, kulture in umetnosti ali kulture v najširšem smislu besede v ustavnih osnutkih, nedvomno izraža rastočo družbeno zavest in organsko povezanost kulture z nadaljnjim razvojem družbe, z razvojem vsestranske osebnosti delovnega človeka. Ta izhodišča izhajajo iz idejnih temeljev znanstvenega socializma in učinkovanja kulture v najširšem smislu besede kot oblik družbene zavesti na družbeno-ekonomsko osnovo. Zato osnutka tudi opredeljujeta izobraževanje, znanost, kulturo in umetnost kot oblik družbene zavesti, kot bistvene dejavnike razvoja socialistične družbe, dvigovanja proizvodnosti dela, razvoja ustvarjalnih sil ljudi in vsestranskega razvoja osebnosti, humanizacije socialističnih samoupravnih odnosov in splošnega napredka družbe.

Seveda pa osnutka ustave tudi zavezujejo socialistično skupnost, da srbi za čimširši razvoj teh dejavnosti, da jih spodbuja in zagotavlja, da pridobitve znanstvenega, kulturnega in umetniškega ustvarjanja kot splošne družbene vrednote služijo delovnim ljudem in razvoju socialistične družbe ter zagotavlja, da so dostopne vsem ljudem.

Tako kot v sferah družbenega življenja in dela, osnutka ustave dajeta tudi na področju izobraževanja, kulture, znanosti in umetnosti, skratka na področju kulture v najširšem smislu besede, delavskemu razredu in vsem delovnim ljudem v roke močno in učinkovito orodje, da si bodo lahko uspešneje izbojevali vodilno vlogo svojih interesov tudi v tej sferi družbenega življenja. »Delovni ljudje«, po osnutku slovenske ustave, »samostojno v temeljnih organizacijah združenega dela in v vseh oblikah medsebojnega povezovanja v okviru samoupravnih kulturnih skupnosti, skupaj z delavci v kulturi in organizacijami, ki opravljajo kulturno dejavnost, zaradi posebnega družbenega interesa oblikujejo programe kulturne dejavnosti...«

Kultura bistveni sestavni del pravice človeka do dostojnega življenja

V nadaljevanju osnutek slovenske ustave uvaja novo kvaliteto, to je samoupravno sporazumevanje pri združevanju sredstev za umetniško in ostalo kulturno dejavnost. Tudi to je oblika, da delavski razred in delovni ljudje dobijo pomemben vpliv za koriščenje sredstev, ki jih bodo vlagali in sodelovali v umetniško in drugo kulturno dejavnost.

V temeljnih načelih osnutka republiške in zvezne ustave lahko najdemo torej podlago in smer za razlago ustave in zakonov, ki bodo sledili iz kulturne sfere, obenem pa so temeljna načela tudi podlaga in smer za delovanje vseh in vsakogar. Ta načela bodo morala dobiti konkretno obliko v statutih krajevnih skupnosti, občine, v društvih in organizacijah, ki se neposredno ali posredno ukvarjajo s kulturno dejavnostjo v širšem smislu besede, pa tudi v normativnih aktih gospodarskih in drugih delovnih organizacij. Namreč, če je kultura, po osnutku ustave, sestavni del življenja in dela vseh delovnih ljudi in občanov, je nujno, da se to odraža tudi v samoupravnih dokumentih organizacij združenega dela. Če izhajamo iz temeljnih načel osnutka republiške ustave, potem je nujno, da se kulturno življenje v vsaki delovni organizaciji razvija vzporedno s proizvodnim procesom kot njegov sestavni del. Z drugimi besedami, bo program kulturnega dela, v najširšem smislu besede, moral postati sestavni del proizvodnih programov, seveda pa bo le-ta moral vsebovati, kako bo organizacija združenega dela zagotavljanje uresničevanja tega programa ali sama ali s samoupravnim sporazumevanjem z organizacijami ali društvi, ki opravljajo kulturno, umetniško ali znanstveno oziroma izobraževalno dejavnost.

V razpravah o osnutku republiške oziroma zvezne ustave o temeljnih načelih, ki opredeljujejo vlogo in naloge kulture kot bistvenega dejavnika razvoja socialistične družbe, bo nedvomno pomembna naloga, da ta spoznanja prodoro tudi v našo miselnost, od katere je bistveno pomembno, kako bomo ta načela uresničevali tudi v življenju. V našo miselnost mora prodreti spoznanje, prepričanje, da kultura v najširšem smislu besede vpliva na vsestranski razvoj osebnosti in da bo le taka osebnost lahko uresničevala temeljna načela in zahteve nove ustave.

Celotni dohodek in njegova ...

(Nadalj. s 1. strani)

navajo v pogodbenih rokih, k izrednim dohodkom spada tudi razne obračunske tečajne razlike, inventurni viški in podobno.

S tem ko je podana glavna vsebina formiranega celotnega dohodka, pa prehajamo na njegovo delitev, ki v strukturi zajema materialne stroške, pogodbene in zakonske obveznosti, osebne dohodke, izredne izdatke in dobiček.

Kot nam je znano odpade največji delež porabljenih sredstev, to je 67,2 %, na materialne stroške ter proizvodne in neproizvodne storitve.

Stroški vložnega materiala, orodja, energije in goriv so tako glede na izvršeno skupno kot blagovno proizvodnjo v celoti enaki planiranim. Pri tem pa moramo omeniti, da je večina obratov znižala normativne porabe energije, goriv in specifičnega orodja, kar je nedvomno lep uspeh pri naporih za znižanje stroškov. To znižanje nam je omogočilo, da smo lahko pokrili zvišanje cen našim surovinam, ki so bile glede na porabo v I. polletju za 12 milij. din višje od planiranih. Vzporedno z našim dvigom cen v preteklem letu, so dvignili cene tudi naši dobavitelji, kar smo sicer s planom predvideli, vendar je bilo zvišanje cen nekaterih surovin nam kot npr. staremu železu znatno večje kot smo pričakovali.

Proizvodne storitve tujih izvajalcev zaenkrat ne kažejo tendence po zviševanju, ker se pa dela zaključujejo in obračunavajo bolj proti koncu leta, so rezultati v I. polletju zaradi tega vedno ugodnejši. V kategorijo materialnih stroškov spada tudi amortizacija, odpisi so enakomerno razporejeni skozi vse leto, obračunavamo jo pa po obvezni in povečani stopnji. V povprečju znaša stopnja odpisov v železarni 6,8 % od nabavne vrednosti osnovnih sredstev, ki je znašala po stanju preteklega obdobja 2.147 milij. din.

Tako kot imamo izredne dohodke evidentirane izven rednih poslovnih dohodkov, imamo tudi izredne izdatke ter nabavljeno vrednost prodanega materiala R-3 izven materialnih stroškov. Izredni izdatki so zamučne obresti naših dobaviteljev, inventurni primanjkljaji, negativne tečajne razlike pri spremembah tečajev za uvoz in podobno ter odpisane terjatve po zakonu. Po zakonskem določilu moramo odpisati terjatve do naših kupcev za vsa dolgovanja od treh mesecev za 25 % oz. 50 %. Ob plačilu obveznosti se izdatki kot odpis prenesejo v izredne dohodke.

Pogodbene obveznosti zajemajo obresti od kreditov tako za dolgoročne kot kratkoročne, zavarovalne premije, prispevke in članarine. Vsi ti stroški so vezani na pogodbene odnose, zato jih enakomerno vkalkuliramo in ne odstopajo od planiranih pred-

videvanj. K zakonskim obveznostim pa v glavnem spadajo prispevki iz osebnih dohodkov. Ti prispevki se gibljejo vzporedno z rastjo osebnih dohodkov, pri čemer je še vedno veljaven 8 % stanovanjski prispevek, to je za 2 % več kot je predpisano. Ta prispevek, ki ga nameravamo v II. polletju še povečati, je uveden z namenom, da zberemo potrebna sredstva za stanovanjsko izgradnjo. Bruto osebni dohodki znašajo 13,2 % v strukturi delitve osebnega dohodka, kar pomeni neto 2.301 din na zaposlenega v pretečenem obdobju.

S tem nam ostane do celotnega dohodka še dobiček

podjetja, ki je znašal za I. polletje 25 milij. din, kar je enako kot v lanskem polletju in nekoliko več kot smo planirali. Kljub naraščanju cen osnovnim surovinam nam je uspelo ustvariti dokaj ugoden rezultat. Temu je pripomoglo izpolnjevanje planskih obveznosti pri normativih in blagovni proizvodnji, zmanjšanje odpisov zaradi znižanja naših terjatev pri kupcih in končno povišanje prodajnih cen v mesecu juniju.

Prosti del dobička koristimo tekom leta kot obratna sredstva, ob koncu leta pa ga razdelimo in prenesemo v ustrezne sklade.

Jelka Vidali, dipl. oec.

CELOTNI DOHODEK IN NJEGOVA DELITEV I.-VI. 1973

	v 000 din	%
Eksterna realiz. proizv. in storitev	762.587	83,4
Realiz. storitev za lastne potrebe	112.018	12,3
Realiz. mat. in odpadkov	12.986	1,4
Ostali dohodki	26.193	2,9
CELOTNI DOHODEK	913.784	100
Materialni stroški	613.760	67,2
Amortizacija	72.251	7,9
Pogodbene obveznosti	24.027	2,6
Zakonske obveznosti	16.191	1,8
Bruto osebni dohodki	120.612	13,2
Ostalo	1.894	0,2
Dobiček	25.049	2,7

Operativni program remontov v mesecu juliju

V mesecu juliju je bilo v operativnem mesečnem planu programirano skupno petnajst večdnčnih remontov. Po planu je bilo izvedenih dvanaest večdnčnih remontov, odložena sta bila dva in sicer SM peč 02, zaradi podaljšanja del na SM 04 in SM 06, na brusilnem stroju Schumag 700, zaradi potreb proizvodnje, remont brusilnega stroja Lidköping pa bo po programu gotov v mesecu septembru.

Izven mesečnega operativnega programa so bili izvedeni trije večdnčni remont, dokončana pa so bila tudi dela na vlagalnem stroju št. 1. Tako, da je bilo v mesecu juliju skupno izvedenih petnajst večdnčnih remontov, kar predstavlja v odnosu na operativni remontni plan 100 % izvršitev.

Podaljšanje časovnega plana pa smo imeli kar na petih remontih in sicer: žerjav 8Mp v rudarni za dva dni, FM peč 04 za tri dni, oblikovalni stroj št. 1 v profilarni za dva dni, vlagalni stroj št. 1 za pet dni, na ravnalnem stroju Medart 2x2 pa smo programirani rok prekoračili kar za dvajset dni. Za prekoračitev časovnega plana na ravnalnem stroju je bil osnovni vzrok v nepripravljenosti rezervnih delov. Pri žičarskem stroju Grina — četrti stopnji, je bil rok remonta podaljšan zaradi večjega obsega del, kot je bil

pri programiranju predviden. Podaljšanje je bilo sporazumno s proizvodnjo. Brez dvoma pa na podaljšanje rokov remontov vpliva tudi dopustniško obdobje. Čeprav je bilo že v letnem programu remontov v mesecu juliju in avgustu upoštevano, da je v teh dveh mesecih zaradi dopustov odsotnih največ ljudi, smo določene remonte morali kljub temu programirati.

Enodnevni remontov je bilo v mesecu juliju programiranih devetintrideset, izvedenih pa je bilo štirintrideset. Odpadli so: enodnevni remont vlagalnega stroja, trije remont valjarne štel in remont valjarne bluminge.

Z remont v juliju iz navedenih vzrokov ne moremo biti najbolj zadovoljni, posebno kar se tiče preseganja časovnih rokov. Nekateri proizvodni agregati namreč zaradi tega dalj časa niso obratovali.

Stane Torkar,
referent za remonte

**Dopisujte
v Železarja**

Spodbubni rezultati slovenskih železarjev v prvem polletju 1973

(Nadalj. s 1. strani)

V SRS skok blagovne proizvodnje

Delovne organizacije ZP SZ — Jesenice, Ravne in Štore so v prvem polletju leta 1973 dosegle naslednjo proizvodnjo:

- surovega železa 73.148 ton ali 101,0 % proiz. I. poll. 1972
- surovega jekla 344.927 ton ali 104,0 % proiz. I. poll. 1972
- gotovega blaga 281.756 ton ali 105,3 % proiz. I. poll. 1972

Od vseh jugoslovanskih železarn so v proizvodnji blaga za tržišče Slovenske železarne najbolj napredovale. Upoštevati pa je treba, da imajo Slovenske železarne v svojem programu poleg jekla tudi izdelke strojegradnje. V celoti so v šestih mesecih letošnjega leta dale tržišču 330.423 ton gotovih izdelkov, kar je 7% več kot v istem obdobju lani.

Od svoje prodaje so letos Slovenske železarne iztržile 1.413.532 dinarjev ali 22 % več kot v prvem polletju 1972. Razlika vrednosti proti fizičnemu povečanju proizvodnje je posledica strukturalnih sprememb, večjega oplemenjevanja proizvodnje in delno regulacije prodajnih cen. Pri tem je odigrala svojo vlogo tudi prodaja na zunanja tržišča, ki je v glavnem usmerjena v države z valutami, ki se krepe.

Izvoz in produktivnost rasteta

Slovenske železarne so najbolj povečale izvoz. V letošnjem prvem polletju so na zunanja tržišča prodale 57.920 ton blaga v vrednosti 10.681.263 dolarjev, kar je 33 odstotkov več kot v istem obdobju lani. Kljub temu, da črna metalurgija ni izvozna dejavnost, saj vemo, da moramo okrog 35 odstotkov potrebe jekla kriti z uvozom, so

železarne Jesenice, Ravne in Štore, zlasti s končnimi izdelki, vedno bolj prisotne na zunanjih zahtevnih tržiščih, kar jim utrjuje kondicijo in tehnološko dognanost ter poslovno doslednost. Od prodanega blaga je bilo 17,5% izvoženega.

Poprečno je bilo v prvem polletju 1973 v ZP SZ zaposlenih 11.950 delavcev ali dva odstotka več kot lani. To pomeni, da je višja tudi produktivnost dela, in sicer se je v blagovni proizvodnji fizično povečala od 4,38 ton na 4,61 ton na delavca mesečno ali za 5 % in po vrednosti od 16.511 dinarjev na 19.881 din na zaposlenega mesečno ali za 20 %.

Stabilizacija ekonomskega položaja

Ekonomskega položaja slovenskih železarn se je po sklenitvi prvega polletja ponovno izboljšal. Ziro računi so bili po dolgem času v vseh treh organizacijah združenega dela vseh šest mesecev deblokirani. Ostali podatki pa so naslednji:

Celotni dohodek 1.638.751.000 din ali 125,4 % I. poll. 1972
Materialni stroški 1.057.455.000 din ali 124,3 % I. poll. 1972
Amortizacija 125.099.000 din ali 130,3 % I. poll. 1972
OD (bruto) 244.341.000 din ali 124,3 % I. poll. 1972
Dobiček 76.439.000 din ali 107,9 % I. poll. 1972
Zbir dob. in amort. 201.538.000 din ali 120,8 % I. poll. 1972

Podatki kažejo, da so se izplačani bruto globali osebnih dohodkov gibal vzporedno z rastjo celotnega dohodka, donosnost poslovne aktivnosti pa je nekoliko zaoštrala. Medtem, ko je zbir amortizacije in ostanka dohodka ali bruto akumulacija znašala leta 1972 14,1 %, je ta v prvem polletju padla na 12,4 %. Upoštevati pa je treba povečani izvoz in regulacijo

prodajnih cen jekla na domačem tržišču, ki je bila uveljavljena šele junija.

Za celo leto 1973 Slovenske železarne zato lahko predvidevajo enako akumulativnost kot so jo dosegle leta 1972.

Razumljivo je, da položaj v vseh treh železarnah ni enak. Po donosnosti je prva železarna Ravne z 17,8 % bruto akumulacije v prvem polletju, sledijo Jesenice z 10,6 odstotka in Štore z 7,7 %. Železarna Štore je v kritičnem območju, ko je že ogrožena lastna reprodukcijska sposobnost. Nedograjenost in pomanjkanje obratnih sredstev sta osnovna razloga takemu položaju, zato je razumljivo, da bo združeno podjetje posebno skrb posvetilo temu problemu. Tudi dosledna uveljavitev mehanizma o oblikovanju cen, ki pomeni diferencirano regulacijo prodajnih cen, bo zmanjšala razlike.

Ugled in kohezija

Bilanca štiriletna povezanosti železarn Jesenice, Ravne in Štore v integralno celoto ZP Slovenske železarne je zelo dobra. Iz poslovnih izgub in blokiranih računov so vse organizacije združenega dela izšle ekonomsko ozdravljene. Slovenskim železarnam se je dvignil ugled in zaupanje. Izvedena specializacija, usklajeno nastopanje na tržišču, vzajemno financiranje proizvodnje ter enotno oblikovanje razvojnih programov, jih vključuje med uspešnejše integracijske tvorbe. Zato ni naključje, da bi se tudi druge organizacije želele pridružiti Slovenskim železarnam in z njimi samoupravno združene sestavljale gospodarsko močno sestavljeno organizacijo združenega dela proizvajalcev in predelovalcev jekla. Uspešno izvedeni referendumi maja in junija v podjetjih Veriga Lesce, Plamen Kropa, Tovil Ljubljana in Žična Celje so že odprli to pot.

Ustava daje nove kvalitete

Ustanovitev TOZD v železarnah Jesenice, Ravne in Štore, izdelani predlog samoupravnega sporazuma za združevanje dela in sredstev ter urejanje medsebojnih odnosov na ravni združenega podjetja, pomenita ustvarjanje pogojev, da bodo delegati železarn Jesenice, Ravne in Štore povečani z grupo predelovalcev žice ob štiriletni prve združitve 30. 9. 1973 lahko podpisali sporazum, ki mora pomeniti novo in lepšo prihodnost za vse delavce združene v temeljnih organizacijah in prek organizacij združenega dela v širšo integracijsko tvorbo Slovenske železarne.

Gregor Klančnik, generalni direktor ZPSŽ

Obvestila kolektivu • Obvestila kolektivu

Dežurna služba

	telefon v pisarni	doma
SOBOTA, 4. avgusta:		
inž. Aleksander KAVČIČ, hl. valj.	524	81-826
NEDELJA, 5. avgusta:		
inž. Franc GASSER, vzdrževanje	952	81-604
PONEDELJEK, 6. avgusta:		
inž. Janko PERNE, valj. Bela	848	81-904
TOREK, 7. avgusta:		
inž. Emil AZMAN, ON	849	81-716
SREDA, 8. avgusta:		
Edo CENCEK, TSN	548	727
CETRTEK, 9. avgusta:		
inž. Lado ŠKETA, plavž	340	81-413
PETEK, 10. avgusta:		
inž. Jakob SOKLIČ, stroj. del.	556	81-131
Dežurna služba traja od datuma nastopa od 7. ure zjutraj do naslednjega dne do 7. ure. Kolikor dežurnega ni v pisarni ali doma kličite glavnega vratarja na telefon 410. Morebitne spremembe dežurnih so razvidne iz obvestil, ki jih objavljamo vsako soboto na razpisnih deskah pri vseh vratarjih.		
Tajništvo tehničnega in proizvodnega direktorja		

VPIS IZREDNIH SLUSATELJEV NA VISOKO EKONOMSKO KOMERCIALNO SOLO MARIBOR — SEKCIJA KRANJ

V pisarni kluba gospodarstvenikov Kranj, Prešernova 11/I., vpisujejo vsak dan od 10. do 15. ure kandidate za izredni študij na

VISOKI EKONOMSKI KOMERCIALNI SOLI MARIBOR — SEKCIJA KRANJ

Kandidati za vpis morajo imeti dokončano popolno srednjo šolo. Za vpis je potrebno predložiti naslednje dokumente: zadnje šolsko spričevalo — diplom o dokončani srednji šoli, izpisek iz matične knjige, potrdilo delodajalca o zaposlitvi in kratek življenjepis.

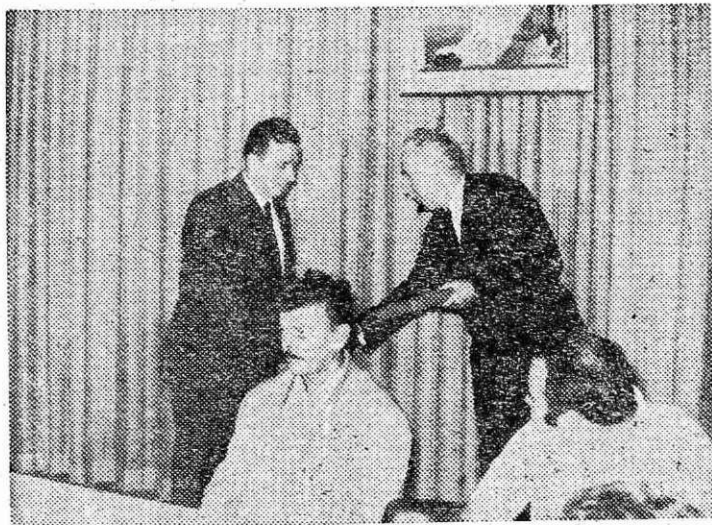
Podrobni program študija bodo kandidati dobili ob vpisu oziroma na posebnih tiskanih obvestilih. Podrobne informacije lahko dobite na gornjem naslovu.

JUGOSLOVANSKA PROIZVODNJA SUROVEGA JEKLA V PRVEM POLLETJU 1973

Železarna	Planirano jan.—jun.	Doseženo jan.—jun.	% na plan	Indeks v % 1973/1972
SM jeklo — skupaj	858.841	873.858	101,7	102,0
RMK Zenica	489.952	498.780	101,8	103,5
Železarna Nikšič	23.000	22.945	99,8	98,2
Železarna Sisak	124.463	125.335	100,7	97,6
ZP SZ	177.100	177.797	100,4	100,0
od tega: Jesenice	159.100	160.278	100,7	101,2
Store	18.000	17.519	97,3	90,7
Železarna Smederevo	44.326	49.001	110,5	108,3
Elektro jeklo skupaj	332.503	309.188	93,0	118,0
RMK Zenica	10.356	13.481	130,2	110,3
od tega: Zenica	10.356	11.985	115,7	102,9
Ilijaš	—	1.496	—	260,2
Železarna Nikšič	47.450	50.378	106,2	98,6
Železarna Sisak	28.393	30.374	107,0	101,3
Železarna Skoplje	61.400	34.620	56,4	—
ZP SZ	181.600	177.130	97,5	107,2
od tega: Jesenice	84.100	79.295	94,3	102,3
Ravne	97.500	97.835	100,3	111,6
Železarna Smederevo	3.304	3.205	97,0	93,5
LD jeklo	—	—	—	—
Železarna Skoplje	171.600	165.620	96,5	123,1
Skupaj:	1.362.944	1.348.666	99,0	107,6

Tabela kaže, da planirano proizvodnjo surovega jekla jugoslovanske železarne letos v prvem polletju niso dosegle. Skupaj pa so proizvedle za 7,6 % več surovega jekla kot lani v istem obdobju. Situacija je ugodna pri SM jeklu, kjer je planirana proizvodnja presežena, medtem, ko je bilo elektro jekla proizvedeno 7 % manj kot je predvideval plan. Največji vzrok, da plan ni bil dosežen, je v redukciji električne energije v železarni Jesenice in težave pri obratovanju električne peči v železarni Skopje. Da je bila proizvodnja elektro jekla kljub vsemu za 18 % večja kot lani, je zasluga električne peči železarne Skopje, ki je šele letos pričela obratovati, poleg tega pa tudi za skoraj 10.000 ton večja proizvodnja v železarni Ravne, kot posledica obratovanja na štiri izmene: Proizvodnja LD jekla v železarni Skopje je sicer večja kot lani, vendar manjša, kot so planirali.

K.

Na drugi seji DS Železarne je dr. inž. Marin Gabrovšek prejel prvo Pantzovo nagrado za dosežke v metalurgiji

Mladi o sebi, svojih problemih, nalogah in perspektivah

Mladim dopisnikom!

Uredništvo si prizadeva, da je mladinska rubrika kar najbolj pestra in zanimiva. Tega pa ni moč doseči brez sodelovanja mladih dopisnikov. V zadnjem času pa žal ugotavljamo, da je teh vedno manj in zato je mladinska rubrika vsak teden na pol prazna.

Če pogledamo mesec ali dva nazaj, vidimo, da se v rubriki navadno pojavljajo le informacije s sej in sestankov občinske in tovarniške konference ZM. To pa vsekakor ni dovolj, saj rubrika nosi naslov: Mladi o sebi, svojih problemih, nalogah in perspektivah.

In sedaj k stvari. Da bi našo rubriko popestrili, vabimo k sodelovanju vse mlade, ki v prostem času radi sučejo pero. V rubriki bi želeli predvsem več sestavkov o delu in življenju mladih železarjev. Kako so zadovoljni z delovnimi pogoji, kako izkoristijo prosti čas, s kakšnim športom se ukvarjajo itd.

Poleg tega bi želeli več novic o delu in problemih mladinskih aktivov v krajevnih skupnostih. Prav s tega področja v zadnjem času dobimo vedno manj vesti.

Sedaj mnogi preživljate počitnice na morju, v planinah ali pa kar doma. Ko vam bo postalo dolgčas, vzemite v roke beležnico in napišite vesel dogodek iz vašega počitniškega življenja. V kratkem razgovoru nam predstavite prijatelja, ki ste ga spoznali med počitnicami. Želimo namreč, da bi bila naša rubrika v poletnih mesecih vsaj malo počitniško obarvana.

Snovi za pisanje je vsekakor več kot dovolj in prepričani smo, da se boste odzvali našemu vabilu. Pričakujemo vaše prispevke!

Seja predsedstva občinske konference ZMS Jesenice

V ponedeljek, dne 30. julija je bila redna seja predsedstva občinske konference ZMS Jesenice, na kateri so razpravljali o kadrovanju za poletno politično šolo, ki je organizira republiška konferenca ZMS v dneh od 26. avgusta do 1. septembra 1973.

Predsedstvo občinske konference ZMS se je odločilo, da na to izobraževanje mladih družbenopolitičnih delavcev pošlje sedem predstavnikov, za skupino predsednikov in sekretarjev, za šole, krajevne skupnosti, delovne organizacije in splošni ljudski odpor.

Ob dnevu graničarjev 15. avgusta 1973 bodo člani občinske konference ZMS Jesenice sodelovali pri obisku karavla v naši občini. Posebne delegacije, ki bodo sestavljene iz predstavnikov delovnih organizacij in družbenopolitičnih organizacij, bodo za ta dan obiskali graničarje v vseh karavlah.

Predsednica občinske konference je na tej seji podala tudi poročilo oziroma oceno o uspehu politične šole v dneh od 25. do 28. julija v domu pod Golico. Poudarila je, da je nujno tudi v prihodnje pripraviti takšne oblike izobraževanja, seveda pa moramo pritegniti k udeležbi predvsem mlade, ki želijo delovati v vodstvih mladinskih aktivov.

Izobraževanje mladih družbenopolitičnih delavcev

Občinska konferenca ZMS Jesenice je v dneh od 25. do 28. julija 1973 izvedla politično šolo za člane vodstev mladinskih aktivov oz. za mlade družbenopolitične delavce.

Šola je v celoti uspela, saj se je ne glede na neprimeren letni čas odzvalo dosti mladih, ki delajo v aktivih ZMS oz. tistih, ki se pripravljajo na delo predvsem v okviru krajevnih skupnosti. Največ je bilo mladih iz delovnih organizacij, ki so poslušali predavanje v petek, zato pa nismo zadovoljni z odzivom mladih iz specializiranih organizacij, saj je zaradi premajhnega odziva odpadal predavanje v četrtek, dne 26. julija. Ob tem lahko ugotovimo le eno, da smo bili premalo seznanjeni z resničnim stanjem v teh organizacijah in da smo premalo natančno ocenili razmere. Zato bo morala občinska konferenca ZMS Jesenice v bodoče posvetiti večjo pozornost tem množičnim organizacijam, ki predvsem vključujejo mlade.

O udeležbi mladih iz krajevnih skupnosti ne moremo dati ocene, saj je povsem jasno, da nismo mogli pričakovati večjega odziva, ker so v občini aktivni le trije mladinski aktiv.

Ob koncu torej lahko ugotovimo, da je šola dosegla svoj namen, kar so pokazali tudi testi, ki so jih mladi udeleženci izpolnili pred pričetkom šole in ob zaključku vseh predavanj. Seveda pa je od samih udeležencev odvisno, v kolikšni meri bodo pridobljeno znanje uporabili v konkretnem delu mladinskih aktivov.

Med udeleženci mladinske politične šole

Pretekli teden je občinska konferenca ZM pripravila skupaj z delavsko univerzo Jesenice poletno mladinsko politično šolo, ki je trajala štiri dni. Šole so se udeležili mladi, ki delajo v vodstvih ZM v krajevnih skupnostih, v delovnih organizacijah in specializiranih organizacijah. Z mladimi sem se pogovarjal o tem, kako ocenjujejo takšen način izobraževanja. Takole so povedali:

KRISTA LIHTENEGER:

»Z delom mladinske politične šole sem bila zelo zadovoljna. Mislim, da je takšen način izobraževanja posrečena oblika, predvsem za nas mlade, ki delamo v organizaciji ZM. Predavanja so bila dobro izbrana in zato mi bo znanje, ki sem ga tukaj dobila, koristilo pri nadaljnjem delu v našem mladinskem aktivu. Zaposlena sem v kolektivu Kovinska oprema Mojstrana in že dalj časa delam v predsedstvu aktiva. Želim, da bi občinska konferenca ZM tudi v prihodnjem obdobju pripravila več podobnih predavanj.«

LATIF HASIČIČ:

»Mladinske politične šole sem se udeležil kot predstavnik mladih kolektiva SGP Gradis Jesenice. Menim, da je šola uspela, saj so bili vsi udeleženci zadovoljni z izborom predavanj. Prav bi bilo, da bi se v prihodnje predavanja udeleževali tudi drugi mladi in ne samo tisti, ki delajo v vodstvih ZM. Znanje, ki sem ga tukaj dobil, mi bo vsekakor koristilo pri nadaljnjem delu v mladinski organizaciji.«

GOJKO PEZDIRC:

»Na mladinski politični šoli me je predvsem pritegnilo predavanje o pripravi mladih na splošni ljudski odpor. Predavatelj tov. Udir nam je prikazal tudi dva filma z naslovom: Krajevna skupnost v konceptu SLO. To je tema, ki je v današnjem času zelo aktualna in moramo biti z njo seznanjeni tudi mladi ljudje. Menim, da se današnja mladina premalo pripravlja na splošni ljudski odpor in bo zato potrebno v prihodnje posvetiti temu problemu več pozornosti.«

Kratke vesti

Člani predsedstva občinske konference ZMS Jesenice so si zadali nalogo, da v poletnih mesecih pomagajo mladim v krajevnih skupnostih pri ustanavljanju mladinskih aktivov.

Mladi v krajevni skupnosti Javornik-Koroška Bela so pred nedavnim sestavili iniciativni odbor, ki ima nalogo, da do septembra skliče ustanovno konferenco aktiva. Člani iniciativnega odbora pričakujejo pomoč tudi od družbenopolitičnih organizacij, ki delajo na območju krajevnih skupnosti.

Letos v krajevnih skupnostih jeseniške občine marljivo delata le dva mladinska aktiva, in sicer v Planini pod Golico in na Blejski Dobravi.

V kolektivu Kovinska oprema Mojstrana je od skupno 90 zaposlenih kar 36 mladih. Januarja so ustanovili mladinski aktiv, ki ga vodi Tomaž Kramar. Kot smo izvedeli, mladi niso preveč zainteresirani za delo v aktivu. Člani predsedstva se bodo po poletnih počitnicah s tem problemom podrobneje ukvarjali.

Tudi v kolektivu Splošne bolnice Jesenice, se vodstvo mladinskega aktiva srečuje s številnimi problemi in težavami. Aktiv, ki je bil ustanovljen februarja letos, vodi Majda Sečnik. Vodstvo aktiva bo skušalo v naslednjih mesecih pritegniti k delu vse mladince v kolektivu. S skupnimi močmi bodo vsekakor lažje reševali probleme, s katerimi se srečujejo.

Mladinska folklorna skupina pri Kulturno-umetniškem društvu na Dovjem spet marljivo dela. Mladi folkloristi so pred nedavnim nastopili na proslavi 80-letnice Gasilskega društva Mojstrana, preteklo nedeljo pa so imeli samostojen nastop v hotelu Prisank v Kranjski gori.

S sej sindikalnih odborov

BLUMING STEKEL

Predsednik sindikalnega odbora inž. Podlipnik je 6. julija sklical drugo redno sejo Sodelavec Grašič Alojz je bil imenovan za člana komisije ZB pri OO sindikata TOZD valjarne. Vodjem delovnih skupin bodo naročili, naj na sestankih kolektiv seznanijo z akcijo za izgradnjo spominskega doma v Kumrovcu. Prispevke naj bi zbrali ob izplačilih osebnih dohodkov.

V nadaljevanju se je so ugotovili, da so sindikalni odbor kot celota in posamezniki odrejane naloge dobro opravili na področju športne rekreacije, pri organiziranju izletov ter pri pripravah in izvedbi volitev samoupravnih organov. Sindikalni odbor se je strinjal s predlogom sodelavca Pivarja, naj bi organizirali krajše izlete v naravo. Med pohodom na Stol naj bi se ustavili tudi pri spominskem obeležju pokojnega sodelavca Antona Mežnarca. V načrtu imajo tudi izlet na Triglav. Udeležencem bodo izplačali po 30 din na osebo. Na seji je bila obravnavana tudi problematika oddelka. Ugotovljeno je bilo, da je proizvodnja na zadovoljivi višini in da imajo v obratu red ter disciplino. Želijo, da bi takšno stanje obdržali tudi v prihodnje.

ADJUSTAZA BLUMING

V četrtek, 12. julija, je bila sedma redna seja sindikalnega odbora. Že na zadnji seji sindikalnega odbora so obravnavali probleme, s katerimi se srečujejo v obratu. Sklicali so sestanek vodij transporta in signerk. Na tem sestanku je obratovodstvo posredovalo probleme, ki so aktualni za posamezna delovna mesta. Položaj se je nekoliko izboljšal. Volitve novih samoupravnih organov, ki so bile 15. junija so v redu opravili in sindikalni odbor daje priznanje ter pohvalo vsem članom in delovodjem, ki so poskrbeli, da so se delavci pravočasno udeležili volitev.

Sindikalni odbor v celoti podpira akcijo za izgradnjo spominskega doma v Kumrovcu. V obratu bodo akcijo izvedli do konca meseca julija. Da bi akcija uspešno potekala, so zadožili Antona Pristova, Eda Karahodžiča, Bilala Suhonjiča ter delovodje na posameznih izmenah.

Predsednik osnovne organizacije sindikata TOZD valjarn tov. Hostnik je na zadnji seji predlagal, naj bi sodelavcu Tajibu Alagiću, ki boluje leto dni, odobrili denarno pomoč. Zadevo bo dokončno uredil Bilal Suhonjič, referent za socialna vprašanja pri osnovni organizaciji sindikata TOZD valjarn. Kolektiv izmene Korbar je bil na izletu v Poreču. Stroške izleta je delno prispevala sindikalna organizacija, del sredstev pa so prispevali delavci sami.

Samoupravni organi v preteklem tednu

1. seja odbora za gospodarstvo pri delavskem svetu Železarne

Na 1. seja odbora za gospodarstvo, ki jo je predsednik odbora dipl. inž. Emil Ažman sklical v ponedeljek, 30. julija 1973 so obravnavali naslednja vprašanja:

1. Pregledali so izvrševanje sklepov zadnjih sej odbora za poslovno politiko, odbora za plan in finance ter odbora za osnovna sredstva in posebej še poročilo tehničnega direktorja o neizvršenih sklepih odbora za osnovna sredstva, iz katerega je bilo razvidno, kateri projekti so še odprti in jih bo moral rešiti odbor za gospodarstvo. Sklenili so, da bodo projekt o izgradnji delavnice RTA v sklopu telovadnice ŽIC obravnavali takrat, ko bo znano stanje glede sredstev. Zato morajo odgovorne službe pripraviti vrstni red projektov in predlog virov črpanja sredstev.

2. Obravnavali so predlog programa dela odbora do konca leta 1973 in ga sprejeli z nekaterimi pripombami, ki jih bo treba uskladiti s pristojnostmi, določenimi v temeljnem samoupravnem sporazumu, zlasti še, kakšno vlogo bo imel odbor v zvezi s spremljanjem tekoče proizvodnje.

4. Strinjali so se s predloženim rebalansom finančnega plana za leto 1973 in sklenili, da bodo glede na podane in predvidene možnosti poslovnega uspeha v letošnjem letu predlagali delavskemu svetu Železarne, da potrdi predvideni rebalans pri amortizaciji osnovnih sredstev, pri investicijskem vzdrževanju ter pri stanovanjskem prispevku.

5. Vzeli so na znanje informacijo o predlogu operativnega programa za avgust in sklenili, da je do naslednje seje odbora treba opredeliti, kakšne pristojnosti bo odbor imel v zvezi s potrjevanjem operativnega programa zlasti to, ali ga bo sprejemal le in-

formativno, ali pa bo odbor nastopal tudi kot arbiter v posameznih primerih.

6. Sklenili so, da bodo delavskemu svetu Železarne

predlagali sklep o pretvarjanju dela kratkoročnih kreditov v dolgoročni kredit za obratna sredstva in predlog dogovora med skupščino občine Jesenice in Železarno glede ureditve še neporavnanih obveznosti za hitrejšo rast oziroma realizacijo programa komunalne ureditve Jesenic v obdobju 1973 do 1976.

1. seja odbora za kadre pri DSŽ

Namestnik predsednika odbora za kadre Franc Belčič, je sklical prvo sejo odbora v petek, 27. julija in za dnevni red predlagal informacijo o nalogah in pristojnostih odbora, predlog samoupravnega sporazuma o ustanovitvi posebne izobraževalne skupnosti za metalurgijo in informacijo o pripravah vodilnega kadra v TOZD.

Informacijo o nalogah odbora in njegovih pristojnostih so vzeli na znanje in se strinjali tudi s predloženim programom dela do konca leta 1973. Ravno tako so se

strinjali z informacijo direktorja kadrovskega sektorja o pripravah vodilnega kadra TOZD.

S predlogom samoupravnega sporazuma o ustanovitvi posebne izobraževalne skupnosti za metalurgijo so soglašali in ga potrdili s tem, da se ta predlog posreduje še delavskemu svetu Železarne v končno potrditev. Pripomb k predlogu niso imeli. Sklenili so, da bodo delavskemu svetu Železarne predlagali na prvi naslednji seji delegate za ustanovno skupščino.

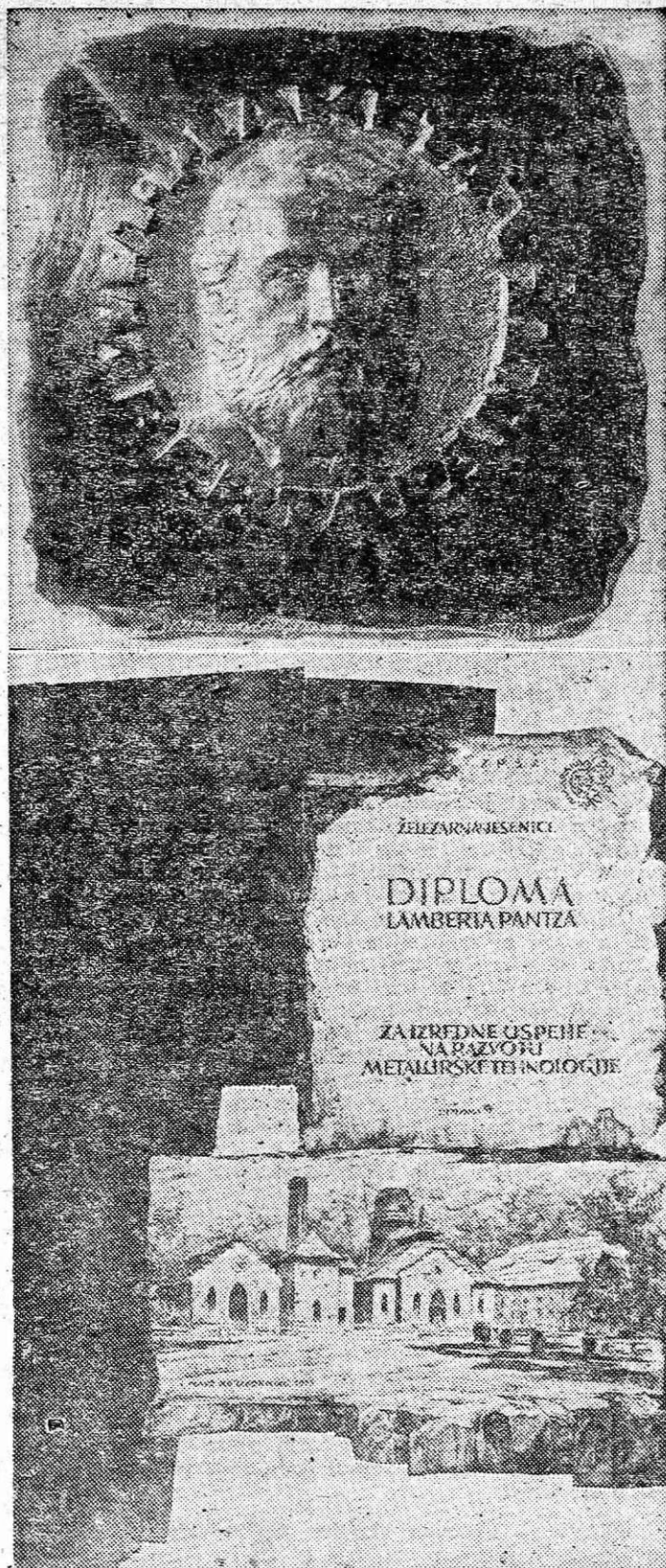

JAPONSKA — Zaradi vedno večjih težav s prostorom za gradnjo novih železarn in pomanjkanja delovne sile, se japonske železarne ozirajo v druge dežele, ki bi naj proizvajale polfabrikate. Tako namerava družba Kawasaki Steel Co. zgraditi železarno v Braziliji, ki bo preskrbovala njene obrate s polproizvodi. O tem razmišljajo tudi nekatere druge železarske družbe.

SAUDSKA ARABIJA — V tej državi pripravljajo gradnjo prve železarne. Tehnolo-

ško bo uporabljala direktno redukcijo peletov, električne peči in kontinuirano vlivanje. Kot gorivo za direktno redukcijo bo uporabljala zemeljski plin. Njena letna zmogljivost bo milijon ton. Železovo rudo bo dobivala iz Brazilije.

SOVJETSKA ZVEZA — Italsider je sklenil s predstavniki Sovjetske zveze dolgoročno pogodbo o dobavi železove rude. Po tej pogodbi jo bo Sovjetska zveza dobavila železarnam Italsiderja skupno 4,2 milij. ton.

Plaketa in diploma Lamberta Pantza, ki ju je izdelal akademski slikar Jaka Torkar

Sestanki delovnih skupin

TOZD TALILNICE

MARTINARNA — Delovni skupini Beznik je bila na sestanku 12. julija pojasnjena proizvodna problematika za prvo polletje. V prvem polletju so delali dobro in imeli peči v ustreznem stanju. Tudi sami so prispevali k dobrim rezultatom. V prihodnjih mesecih se bodo morali zaradi vročine in večje odsotnosti z dela še bolj potruditi, da bi z dobrim delom proizvodnjo obdržali na sedanjih ravni. Delovna skupina glede akcije za izgradnjo spominskega doma v Kumrovcu ni imela bistvenih pripomb. Izlet naj bi organizirali pozneje. Ponovno opozarjajo na uporabo zaščitnih sredstev.

MARTINARNA — V oddelku staro železo sta se 20. in 21. julija sestali delovni skupini Benedičič in Jereb. Prebrali so poročilo o polletni

proizvodnji in imeli pripombo, da imajo težave zaradi delavcev in z nekvalitetnim železom, tako da komaj zadostujejo potrebam peči. V poročilu so tudi navedeni večji stroški za zaščitna sredstva. Vzroke je treba iskati v neustrezni kvaliteti, saj so primeri, da delavec rabi čevlje en mesec namesto leto dni. Tudi delovna skupina Jereb je obširneje razpravljala o proizvodni problematiki. Ugotavljajo možnosti za še boljše obratovanje. Obrazloženi so bili vzroki stroškov in se troši preveč. Beseda je tekla tudi o varnem delu ob normalnih pogojih. Skupina meni, da je treba zagotoviti delovno disciplino ter večjo kontrolo nad prekomernim trošenjem materiala, ki je družbena last. Na obeh sestankih so bili seznanjeni s predlaganim statutarnim sklepom TOZD talil-

nice. Pripombo k sklepu so imeli le na sestanku delovne skupine Jereb.

V dneh od 20. do 24. julija so se v martinarni sestale delovne skupine Celarc in Bauman v livni jami, Uran, Breznik, Kolomar, Janša, delovna skupina II. izmene, skupina Ščerbič pri ponvičarskih zidarjih in delovna skupina na obratovodstvu martinarne. Na vseh sestankih so prisotne seznanili s predlogom statutarne sklepa TOZD talilnice Obratovodja inž. Kalan je na sestanku delovne skupine Beznik posredoval poročilo o proizvodni problematiki za prvo polletje in opozoril na to, da je treba z vestnim delom nadaljevati, varčevati pa bo treba tudi z materialom. Ob menjavah dnin je treba izkoristiti delovni čas. Analizirali so poškodbe v zadnjem času in obenem opozorili na uporabo zaščitnih sredstev. Tudi delovna skupina Kolomar je obravnavala dve poškodbi v livni jami, ker niso upoštevali predpisov o varstvu pri delu.

Delovna skupina Janša je bila podrobneje seznanjena z doseženimi rezultati I. polletja. Imeli so pripombe glede osebnih dohodkov, ki so v pri-

(Dalje na 6. strani)

(Nadaljevanje s 5. strani)

merjavi z drugimi obrati nižji. V prihodnje bodo še bolj vestno delali in pazili na drage materiale in tudi na varnost pri delu. Probleme imajo tudi zaradi priključkov kisika. Sodelavec Osmančič vprašuje, zakaj še nima odločbe za ponvičarja, čeprav že tri leta dela kot rezervni delavec in ima tudi ustrezen izpit. Isto velja tudi za sodelavca Draga Trkuljo, ki je zaposlen kot stalni ponvičar.

Delovna skupina II. izmene pri pečeh je obravnavala dosežene rezultate v I. polletju in o varnosti pri delu. Delavce opozarjajo na skrajno previdnost, ker so poškodbe pogoste in tudi zaradi osebne neprevidnosti. Prisotne so še opozorili na varčevanje z zaščitnimi sredstvi.

Delovna skupina Ščerbič pri ponvičarskih izdelkih ob analizi in doseženih rezultatih prvega polletja ugotavlja, da so nekoliko slabši v drugem četrtletju in predlaga, da z vestnim delom pripomorejo k boljšim rezultatom. Omenjajo še proizvodnjo in vzporedno osebne dohodke za mesec junij. Kljub dobrim proizvodnim rezultatom so bili osebni dohodki manjši kot v maju.

Delovna skupina na obratovodstvu se je dalj časa zadržala pri proizvodni problematiki. Rezultati so ugodni in vzpodbudni za delo v prihodnje. Pozitiven je tudi finančni rezultat, negativne pa so le nekatere postavke za zaščitna sredstva ter popravila, pri porabi energije, vendar bi z dobrim delom lahko stanje izboljšali.

SAMOTARNA — Od 12. in 13. julija so se sestale delovne skupine Krmelj, Podlesnik, Ščulac. Na vseh treh sestankih so obravnavali proizvodno problematiko za junij, gibanje proizvodnih stroškov v prvem polletju. Govorili so še o akciji za izgradnjo spominskega doma v Kumrovcu ter o redu in čistosti v obratu. Delovna skupina Ščulac v oddelku mlini ni zadovoljna s čistoto in redom v obratu in s tem v zvezi opozarjajo oblikovalce, da naj bodo bolj pozorni na red in čistoto. Nezadovoljni so tudi glede osebnih dohodkov. Bojijo se, da bodo izgubili še preostale delavce, v kolikor se stanje ne bo izboljšalo. Delovna skupina Krmelj ugotavlja, da stroški presegajo največ zaradi vzdrževanja, čeprav stroji niso ustrezno vzdrževani. Če ne bodo imeli dovolj delavcev, tudi plan ne bo izvedljiv. Seznanjeni so bili z okoliščinami občinskega odbora ZZB NOV Jesenice o gradnji spominskega doma v Kumrovcu. Kritično so ocenili osebne dohodke v juniju in imeli pripombe na vedno večji porast cen. Razen o naštetih problemih je delovna skupina Podlesnik obravnavala še kvaliteto opeke. Zlasti ni ustrezna izdelava lijkov, ker je bil tudi model izrabljen.

SAMOTARNA — V dneh od 19. do 24. julija so se v samotarni sestale delovne skupine: Podlesnik, Rus, Krmelj in Pfajfar. Na vseh sestankih so obravnavali predlog začasnega sklepa TOZD talilnice. Delovna skupina Krmelj vprašuje, kaj bo z osebnimi dohodki zaradi podražitev življenjskih stroškov.

PLAVZ — Delovna skupina Golba-Jekler na aglomeraciji je imela sestanek 19. julija. Kritično so obravnavali posamezne delavce zaradi odnosa do dela in opozorili na to, da v kolikor se stanje ne bo izboljšalo, bodo potrebni ostrejši ukrepi. Znova opozarjajo na neustrezno vzdrževanje naprav. Menijo, da je kategorizacija posameznih delovnih mest, z ozirom na otežkočeno delo ter nezdružive pogoje, neustrezna.

19. in 20. julija sta se sestali delovni skupini Klinar pri plavžih in Jančič v kamnolomu Trebež. Obe delovni skupini sta obravnavali začasni statutarni sklep TOZD talilnice. Delovna skupina Klinar se pritožuje zaradi neenakomernega odvzema grodlja v martinarno. Imajo težave z mrzlim grodljem. Treba je uskladiti delo med obratoma plavž in martinarno, rezervna ponvica pa naj bo vedno v ustreznem stanju.

PLAVZ — 20., 22. in 23. julija so imele sestanke delovne skupine Jeklar in Guzelj na aglomeraciji, Rihtaršič na apnenci ter Koželj-Voga-Berlot-Ravnihar in Kokalj-Lotrič na plavžu. Na treh sestankih so obravnavali samo predlog začasnega statutarnega sklepa TOZD talilnice. Delovna skupina Kokalj-Lotrič je opozorila na težko delo pri peči VPI. Z odvozom tekočega grodlja niso zadovoljni, zato imajo jeklo večkrat na livnem polju, kar pomeni več fizičnega dela. Predlagajo posado šestih delavcev na peči VPI. O obratnih problemih so govorili tudi na sestanku delovne skupine Guzelj in predlagali odstranitev štira 170 nad plavžnimi silosi objekt 30. Vsipanje v silos naj bi ure-

dili tako, da bo manj prahu, ker je delo nevzdržno. Nabavili naj bi zaboje za odpadno železo. Na sestanku delovne skupine Jekler na aglomeraciji so razpravljali o tehnološki disciplini in kritično obravnavali delavce zaradi neustreznega odnosa do dela. Beseda je tekla tudi o higienskih prostorih. Glede problemov, ki jih imajo v higienskih prostorih bo posredoval inž. Gričar. Delovni skupini Berlot in Ravnihar sta zadovoljni s proizvodnjo grodlja v juniju. Ker ni usklajen odvoz tekočega grodlja v martinarno in ker imajo na livnem polju zato več fizičnega dela predlagajo dodelitev še enega topilca.

ELEKTROJEKLARNA — 23. julija sta se sestali delovni skupini Panič in na I. izmeni pri pripravi vložka. Delovna skupina Panič je obširneje spregovorila o kvalitetni problematiki. Obratovodstvu so naročili oziroma predlagali, naj uvede delovno mesto avtogenskega rezalca in poskrbi za popravilo kavljev na 125-tonskem žerjavu. Za VII. SM pečko naj bi odstranili boks za pesek in montirali še eno stojalo za ponvico za dinamno šarže. Uredili naj bi tudi zaščito za tokovodnike med Lectromelt pečko in VII. SM pečko nad uvoznim tirom.

Delovna skupina I. izmene pri pripravi vložka je razpravljala o starem železu, ki ga primanjkuje, še posebej ob sobotah in nedeljah, ko ni uvoza. Zato je treba na pečeh menjati program. Obe skupini sta se strinjali s predlaganim začasnim statutarним sklepom TOZD talilnice.

LIVARNA — 23. in 24. julija so se sestale delovne skupine Torkar v modelni mizarni, Podobnik v jeklolivarni, Kramar v sivi livarni in Potočnik v kovinolitivarni. Na vseh štirih sestankih je bil obrazložen predlog začasnega statutarnega sklepa TOZD talilnice. Delovna skupina Potočnik je razen tega razpravljala o novem skladišču za barvne kovine. Vodja delovne skupine v sivi livarni je prebral dopis občinskega odbora ZZB NOV Jesenice o zbiranju finančnih sredstev za spominski dom v Kumrovcu. Akcijo bodo podprli, strinjali pa so se tudi s prispevkom za izgradnjo tega objekta. Delovna skupina Podobnik v jeklolivarni je bila informirana o povečanju tarifnih postavk v tem in prihodnjem mesecu. Z zadovoljstvom ugotavljajo, da samoupravni organi spremljajo gibanje osebnih dohodkov in vzporedno tudi naraščanje življenjskih stroškov.

TOZD VALJARNE

VALJARNA 2400 — Delovna skupina Knafelj v adjustazi je imela 20. 7. na dnevnem redu proizvodno problematiko za mesec junij. Menijo, da kvaliteta NIOVAL ne bi smela imeti prednosti pri normalizaciji, ker Sack škarje ne obratujejo zaradi pomanjkanja materiala. Delovna skupina je razpravljala še o začasnem statutarnem sklepu TOZD valjarn ter bila seznanjena z akcijo za izgradnjo spominskega doma v Kumrovcu.

VALJARNA ZICE — 24. julija je imela sestanek delovna skupina Koren. S proizvodnjo v juniju niso bili zadovoljni, prav tako tudi ne z izleni. K predlaganemu začasnemu statutarnemu sklepu TOZD valjarn niso imeli pripomb.

ADJUSTAZA STEKEL BELA — Delovni skupini Vister in Pristov sta na sestanku 25. julija potrdili predlog začasnega statutarnega sklepa TOZD valjarn in obravnavali proizvodno problematiko v obratu.

ADJUSTAZA STEKEL JAVORNIK — Delovne skupine Dremelj-Svetina-Knific so se 23. 7. strinjale s predlaganim začasnim statutarним sklepom TOZD valjarn. Razpravljali so še o proizvodni problematiki.

BLUMING STEKEL — 24. in 25. julija sta se sestali delovni skupini Knific in Robič. Delovna skupina Knific je razpravljala o nagrajevanju in dopustih. S koriščenjem dopustov je bila zadovoljna tudi delovna skupina Robič. Na obeh sestankih so se strinjali s predlogom začasnega statutarnega sklepa TOZD valjarne.

ADJUSTAZA BLUMING — 23. in 24. julija so se sestale delovne skupine Lazar, Podlipnik, Korbar in Erjavec. K predlogu začasnega statutarnega sklepa TOZD valjarn niso imeli bistvenih pripomb.

TOZD HLADNA PREDELAVA

ZARILNICA — 20., 23. in 24. julija so se sestale delovne skupine Kotnik, Egart, Pulec in Uršič. Na sestanku delovne skupine Kotnik je bilo postavljenih več vprašanj, na katere je odgovoril obratovodja inž. Kavčič. Na sestanku delovne sku-

pine Egart so imeli delavci, ki delajo na štiri izmene precej pripomb zaradi dela ob sobotah in nedeljah. Predlagali so, naj bi jim za delo ob sobotah priznali 50 % dodatek, ob nedeljah pa 100 %. Vodja delovne skupine Pulec je prisotnim obrazložil informacijo obratovodstva. Menijo, da bi morali vsi zaposleni skrbeti za znižanje materialnih stroškov ter za odpravo subjektivnih vzrokov pri reklamacijah. Vprašujejo, zakaj so ukinjeni preventivni zdravniški pregledi. Tudi delovna skupina Uršič je razpravljala o proizvodni problematiki, proizvodnih stroških ter reklamacijah. V prihodnje bo treba zaostriiti kontrolo, zmanjšati stroške, predvsem pri zaščitnih sredstvih in pomožnem materialu.

PROFILARNA — 19., 20. in 23. julija so se sestale delovne skupine Pretnar, Logar in Noč. Vse tri delovne skupine so obravnavale polletno poročilo ter poročilo za mesec junij. Delovna skupina Pretnar je bila informirana o akciji za izgradnjo spominskega doma v Kumrovcu. Pleskarji predlagajo, da bi jim nabavili spodnje perilo, ker jim ga uničujeta prah in barve. Perilo ni možno čistiti s kemičnimi sredstvi. Tudi dodatek za oteženo delo še ni odobren. Zanima jih, kakšen je njihov delež pri izpolnjevanju skupnega plana. Delovna skupina Logar zahteva posredovanje pri Strojnih delavnicah v Trbovljah, da naj rezervne dele za oblikovalne stroje izdelajo v določenih tolerancah, kar velja tudi za strugarno valjev, glede brušenja lukenj pri oblikovalnem orodju. Opozorjeni so bili na varno delo in poškodbe, ki so jih imeli v zadnjih mesecih. Delovna skupina Noč predlaga tehtanje vložka, ki ga dobivajo iz valjarne Bela. Opozarjajo na uporabo zaščitnih sredstev, izkoriščenje delovnega časa ter na red in čistoto v obratu.

TOZD VZDRŽEVANJE, ENERGIJA IN TRANSPORT

PLINSKA IN VODNA ENERGIJA — 19. julija je imela sestanek delovna skupina Repe. Strinjali so se s prispevkom za izgradnjo spominskega doma v Kumrovcu. Predlagajo, da naj bi za strojnike, zaposlene pri kompresorjih na Javorniku, uredili higienske prostore.

INSTALACIJSKI ODDELEK — Delovni skupini Bernik na Javorniku in Perne na Beli sta bili seznanjeni s predlogom začasnega statutarnega sklepa TOZD vzdrževanje, energija in transport ter z zbiranjem finančnih sredstev za spominski dom v Kumrovcu.

SKUPNE SLUŽBE

SEKRETARIAT — Delovna skupina Stare se je sestala 24. julija. Posredovana je bila kratka informacija o zbiranju prispevkov za spominski dom v Kumrovcu ter o osebnih dohodkih. Prisotni so bili informirani o spremenjenem delovnem času, ki naj bi ga na sekretariatu obdržali do konca leta. Tov. Noč iz pravne službe je imel nekaj pripomb glede različnega odstotka OD v posameznih službah, kar po njegovem mnenju ni rezultat dela. Na znanje so vzeli predlog začasnega statutarnega sklepa skupnih služb.

SEOP — ORGANIZACIJA DELA — Zadovoljni so bili z odgovorom na vprašanje glede uveljavljanja osebne ocene. K predlogu začasnega statutarnega sklepa skupnih služb pripomb niso imeli.

CENTER ZA OBDELAVO PODATKOV — Delovna skupina Ščavničar je 18. julija razpravljala o prispevku za izgradnjo spominskega doma v Kumrovcu. Seznanjeni so bili z rezultati poslovanja v juniju. Govorili so o vzrokih za manjše osebne dohodke, brez pripomb pa so vzeli na znanje predlog začasnega statutarnega sklepa skupnih služb.

ENERGETSKO GOSPODARSTVO — Delovna skupina je imela sestanek 23. julija. Več pripomb so imeli k predlogu začasnega statutarnega sklepa skupnih služb.

PRODAJNA SLUŽBA — Sestanek delovne skupine Erjavšek je bil 20. julija. Strinjali so se s predlogom tov. Korena, da naj bodo sestanki delovne skupine bolj pogosti in da naj bi člane delovne skupine naprej seznanili z dnevnim redom sestanka, da bi lahko sodelovali v razpravi. Brez pripomb so se strinjali s predlogom začasnega statutarnega sklepa skupnih služb.

NABAVNA SLUŽBA — SPEDICIJA JESENICE IN JAVORNIK — Na sestanku delovne skupine 26. julija so zahtevali pojasnilo od tehnološke priprave dela, zakaj je v zadnji dekadi meseca povečana odprava končnih izdelkov.

Kadrovska dejavnost in problematika Železarne v prvem polletju 1973

(Nadaljevanje s 1. strani)
bilo upokojenih 50 sodelavcev ali 14 več kot v prvem polletju lani, invalidsko je bilo upokojenih štirinajst oseb, ravno toliko kot leto prej, v JLA pa je odšlo 120 sodelavcev ali 19 več kot v prvih šestih mesecih lanskega leta. V prvem polletju letos je umrlo šest sodelavcev oziroma dva manj kakor v istem obdobju lani. Posebno zanimivi pa so podatki, da je letos v prvem polletju po lastni odločitvi odšlo iz kolektiva 31 oseb ali 25 manj kot v istem času lani, zaradi samovoljnih izostankov je bilo izključenih 230 oseb oziroma 113 manj kot v šestih mesecih lani, disciplinsko pa je bila odpuščena ena oseba, medtem ko jih je bilo lani v istem času sedem.

3259 udeležencev v izobraževalnih akcijah

V prvem polletju letos je bilo v 34 različnih tečajih in seminarjih zajetih 722 sodelavcev, v 32 uravljajnih seminarjih pa 644, medtem ko je v tečajih in seminarjih izven Železarne sodelovalo 136 sodelavcev. Seminarja in preizkusa znanja za vodje delovnih skupin se je udeležilo 450 oseb, preizkusa iz znanja o varstvu pri delu pa 994 oseb. Poučevanja na delovnem mestu z izpitom se je udeležilo 313 sodelavcev.

Poleg 3259 sodelavcev, zajetih v programe izobraževanja odraslih, je bilo na rednem in izrednem študiju 543 študentov Železarne, od tega 526 na rednem in 217 na izrednem šolanju.

V okviru programa poklicnega usmerjanja oziroma pridobivanja novih mladih kadrov za železarske poklice, je našo železarno obiskalo 28 razredov osnovnih šol razredov osnovnih šol jeseniške in radovljanske občine ali čez 800 učencev. V prvem polletju je bilo izvedeno že tradicionalno tekmovanje učencev 8. razredov osnovnih šol obeh občin iz znanja o železarstvu, razpisani pa so bili tudi nagradni natečaji pismenih, likovnih in tehničnih izdelkov med učenci sedmih in osmih razredov osnovnih šol radovljanske in jeseniške občine na temo Jeklo nepogrešljivo v vsakdanjem življenju. Nagradjeni likovni in tehnični izdelki zadnjih let so bili tudi razstavljeni. Razen tega pa so bili v okviru poklicnega usmerjanja izvedeni številni obiski in predavanja o železarskih poklicih učencem in staršem na šolah.

V prvem polletju 1562 raznih strokovnih aplikacij

Psihološka-sociološka dejavnost ima v svojem programu

sistematične raziskovalne dejavnosti dolgoročnega značaja in periodična, redna in vsakodnevna operativna opravila.

Na področju nalog dolgoročnega značaja so izvedli: analizo fluktuacije, drugo ocenjevanje delovne uspešnosti v skupnih službah, izobraževalne akcije iz vodenja delovnih skupin, empirično — izkustveno in teoretično zasledovanje delovnih skupin in drugih samoupravnih organov (delavski svet), analizo in vrednotenje delovnih mest v obratu družbene prehrane in analizo stroškov izrednega izobraževanja na železarskem izobraževalnem centru.

Poleg tega pa so opravili vrsto manjših anket, analiz in pregledov, svetovanja pri kadrovanju, šolanju kadrov in podobno, testiranja v zvezi s premestitvami, sprejemom novih kadrov, selekcijo za razne tečaje, kandidatov za invalidsko komisijo, periodične preglede in podobno.

Skupaj je bilo v prvem polletju 1973 opravljenih 1562 takih aplikacij.

Skupna odsotnost z dela za 0,67 % višja kot lani

Skupna odsotnost z dela je bila v prvem polletju 12,74 odstotkov ali za 0,67 odstotkov višja kot v istem obdobju lani.

Na porast so pomembno vplivali redni in izredni plačani dopusti (0,46 %) ter orožne vaje (0,18 %). Skupna odsotnost brez bolezenske se je povečala od 6,91 odstotkov na 7,46 odstotkov ali za 0,55 odstotka. Na ta porast so predvsem vplivali povečani redni dopusti, ker se z leti zaposlitve dviga tudi obseg rednih dopustov. Glede na nova določila zakona o minimalnem 18-dnevem dopustu po šestmesečni zaposlitvi, lahko pričakujemo še večji porast tovrstne odsotnosti.

Bolezenska odsotnost za 0,12 % višja

V primerjavi z istim obdobjem lani, je bila odsotnost zaradi bolezni, nezgodnih poškodb, nege družinskih članov, porodniških dopustov in skrajšanega delovnega časa v prvem polletju letos za 0,12 odstotkov višja. Pri tem je bolezenska odsotnost do 30 dni praktično ostala nespremenjena, na porast pa so vplivali porodniški dopusti. Tako je znašala odsotnost z dela zaradi bolovanja do 30 dni v prvem polletju 2,87 odstotkov (I. polletje 1972 — 2,88 %), zaradi bolovanja nad 30 dni 1,78 odstotkov (lani 1,81 %), zaradi porodniških dopustov 0,35 odstotkov

(lani 0,23 %) in zaradi skrajšanega delovnega časa 0,28 odstotka (lani v I. polletju 0,24 %).

V prvem polletju 17 novih delovnih invalidov

Invalidska komisija je v prvem polletju obravnavala 65 naših sodelavcev, od tega 54 prvič in enajst ponovnih primerov zaradi sprememb delovnih mest. Invalidsko je bilo upokojenih sedemnajst sodelavcev, sedem je bilo ocenjenih za invalide druge kategorije in petnajst za invalide tretje kategorije, medtem ko je bilo ugotovljeno, da pri 21 sodelavcih invalidnost ne obstaja, ostali pa so na zdravljenju ali v postopku. Tako se je skupno število delovnih invalidov v prvem polletju letos povečalo od 302 na 319 zaposlenih.

Zdravstveno pregledanih 1289 sodelavcev

V prvem polletju letos je bilo na fiziologiji dela pregledanih 1289 oseb, od tega 541 kandidatov za sprejem v Železarno. Fizioterapije se je v tem času poslužilo 3606 sodelavcev, od tega prvič 526, v staležu pa je bilo 216 pacientov.

V tem času so v rešilnih postajah v Železarni nudili prvo pomoč 2189 delavcem, preobvezali 7218 primerov, k zdravniku pa so poslali 396 delavcev.

27 poškodb manj kot v prvem polletju lani

Kljub povečanemu staležu s pripojitvijo gostinskega podjetja Železar, so v Železarni v prvem polletju letos zabeležili 27 poškodb manj kot v istem obdobju lani. Značilno je tudi, da je kar 567 dni manj izgubljenih zaradi poškodb pri delu kot v prvih šestih mesecih lani, povečalo pa se je število poškodb na poti v službo in iz službe in sicer iz 17 na 27 primerov, kar pomeni 145 več izgubljenih dni kot v istem času lani.

V TOZD talilnice so imeli s staležem 1027 zaposlenih 4,4 odstotka poškodb pri delu s 770 izgubljenimi dnevi in pet poškodb na poti s 105 izgubljenimi dnevi. V TOZD valjarne, ki so imele 904 zaposlene, so imeli 4,3 odstotka poškodb pri delu z 800 izgubljenimi dnevi, na poti v službo in iz službe pa niso imeli poškodb. Pri 1020 zaposlenih so v TOZD hladna predelava zabeležili 4,4 odstotka poškodb pri delu z 801 izgubljenimi dnevi, na poti pa pet poškodb z 203 izgubljenimi dnevi.

(Nadaljevanje na 10. strani)

● obrambna vzgoja ● obrambna vzgoja ●

Prva pomoč v ABK vojni 4.

UDARNI UČINEK — je nosilec rušenja. Jedro udarnega vala je v sami ognjeni krogli, t. j. razbeljeni zrak se naglo širi in z veliko hitrostjo odrija vnanji zrak. Rušilno moč udarnega vala povečuje njegovo križanje in spajanje (ojačevanje) z valom, ki se odbija z zemeljske površine.

Udarne učineke atomske bombe 20 KT na kako evropsko mesto, bi pokazal tole rušilno moč: na prostoru s polmerom 1500 metrov od ničelne točke bi bila porušena ali hudo poškodovana vsa poslopja, v razdalji 2000 do 3000 metrov pa bi bila poškodovana toliko, da bi bila brez popravila neuporabna za bivanje.

Na velikost okvare vplivajo: jakost eksplozije, višina eksplozije, relief (površina) zemljišča, konstrukcija (kakovost in vrsta) zgradb in smer udarnega vala.

Ljudi lahko rani in ubije bodisi neposredno delovanje udarnega vala ali ker se podirajo stavbe pod učinkom udarnega vala, kamor štejemo tudi delovanje takojmenovanih drugotnih izstrelkov — drobcev stekla, opeke itd., ki jih ob udarnem delovanju atomske bombe z veliko hitrostjo meče iz stavbenih objektov.

Ob neposrednem delovanju udarnega vala na človeka lahko pride do notranjih krvavitev, do poškodbe pljuč, želodca in črevesja, lahko počita bobniču opni itd. Toda neprimerno večje je število poškodb pri drugotnem delovanju udarnega vala, t. j. podiranju raznih poslopij, zgradb in podobno, ko zasije nič koliko ljudi s številnimi zmečkaninami, ranami, prelomi kosti itd.

Od udarnega vala poškodovani ponavadi težko dihaajo in jih duši, včasih se pojavi tudi krvav izpljunek, prizadeti pa je v obraz ponavadi moder.

Pri zasutju gre po navadi za zmečkanine udov ali drugih telesnih delov. Taki poškodovanci so navadno nemirni, imajo blede ali modrikasto kožo, hladni so in obliva jih znoj, zmečkani ud ali telesni del pa je otekel.

Nasledek udarnega učinka (isto velja tudi za toplotni in radioaktivni učinek) ne raste sorazmerno z jakostjo eksplozije. Tako npr. deluje zračna eksplozija atomske bombe 20 KT z velikimi izgubami za zavarovane ljudi v polmeru 600 m. Atomska bomba s petkrat večjo jakostjo (100 KT) pa povzroča takšne izgube v polmeru, ki je skupno komaj za 1,6 do 1,9 večji kakor pri atomski bombi z jakostjo 20 KT.

TOPLLOTNI UČINEK — je posledica zelo velike temperature. V bližini ničelne točke je temperatura od 3000—4000°C in se z oddaljenostjo od ničelne točke hitro zmanjšuje. Toplotni učinek se širi do 3 sekund (najbolj v prvi sekundi). To je neposredni toplotni učinek. Ker se toplotni žarki širijo premočrtno in ne prodirajo skozi snov, nas lahko varuje vsako, še tako neznatno kritje. Temu neposrednemu toplotnemu delovanju so izpostavljeni samo ljudje, ki so v trenutku eksplozije nezavarovani. Ti ljudje dobijo bolj ali manj hude opekline, pač glede na jakost in višino eksplozije, glede na oddaljenost od ničelne točke, glede na čistoto zraka in atmosferske razmere. Neposredno toplotno delovanje pri zračni eksploziji atomske bombe 20 KT povzroča hude opekline nezavarovanim ljudem na razdaljo do 1800 metrov od ničelne točke.

Poleg neposrednega pa je tudi še posredno delovanje, ko se zaradi močnega toplotnega sevanja vnetljive snovi. Tako pride do požarov, ki prizadenejo veliko ško. do zgradbam. Na velikost in obseg požarov vpliva število in kakovost in vrsta vnetljivih zgradb. Razen tega vpliva na širjenje požarov tudi udarni val, ki zlasti v bližini ničelne točke kaj hitro strne sprva osamljene požare, posebno v naseljenih krajih.

Te opekline delimo tako kakor druge opekline in jih ne glede na to, ali jim je vzrok neposredni ali posredni učinek toplotnega sevanja, delimo v opekline prve, druge in tretje stopnje.

Pri eksploziji atomske bombe prav tako ne smemo podcenjevati svetlobnega bleska, ki deluje na oči in katerega jakost je tudi nekaj kilometrov od kraja eksplozije močnejša od sončne svetlobe. To je vzrok začasne slepote, ki traja po dnevi nekaj sekund, ponoči pa tudi do eno uro.

RADIOAKTIVNI UČINEK — izvira iz lastnosti nuklearnega eksploziva. Pri eksploziji nuklearne bombe imamo začetno radioaktivno sevanje, ki traja prav kratak čas in poznejše radioaktivno sevanje, ki traja dalj časa, kar je odvisno od višine eksplozije in od zemljišča.

Začetno radioaktivno sevanje traja do ene minute in je ob eksploziji zelo nevarno. To sevanje je po svoji naravi akutno, se pravi, da ljudje, ki so mu izpostavljeni, v prav kratkem času dobijo velike množine radioaktivnih žarkov.

Jože Vidic

Usoda partizanov iz prvega partizanskega taborišča na Mirci

Odlomek iz knjige Jožeta Vidica, Zločin pri Lenartu, ki je dobila letošnjo Kajuhovo nagrado. Pripoveduje Mirko Frankič-Tilen (na sliki) 17

Mirko Frankič se bitke na Partizanskem vrhu na Jelovici takole spominja:

»Na Jelovici je Stane Žagar sklical krajše posvetovanje, ki so se ga udeležili Jože Gregorčič, Ivan Bertónčelj, Polde Stražišar, Jaka Bernard in poleg mene še Jože Šavli. Žagar je povedal, da bo skupina partizanov, ki tabori nad Tržičem, dobila nalogo, da se približa Begunjam. Tudi mi bomo prebredli Savo, da skupaj s Tržičani napademo Begunje in osvobodimo zapornike, je dejal Žagar, ki je bil pri bataljonu kot član glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet.

Vprašal sem Žagarja, če imamo načrt o razporeditvi bunkerjev in stražarskih mest okrog zaporov. Odgovoril je, da ga imamo. Že

istega dne, ko smo prispeli s Pokljuke na Jelovico, bi morali nadaljevati pot proti Begunjam. Razumljivo je, da so utrujeni borci godrnjali, kajti do takrat še nismo bili vajeni takih naporov.

Načrt za napad na Begunje je poveljstvo bataljona začasno odložilo, ker je na Jelovico prišla Marta Tavčar-Ria in nas obvestila, da so v Begunjah močno okrepili posadko in stražo okrog zaporov. Sporočila je tudi, da so Nemci zastražili vse mostove na Savi. Utaborili smo se na Rženovem robu (ime po lastniku gozda iz Podblatice), to je približno kilometer od najvišjega vrha na Jelovici — Kotliča (nadmorska višina 1410 m). Po bitki na Rženovem robu smo Kotlič preimenovali v Partizanski vrh.

Naša patrulja je na Mošenjski planini naletela na moškega v spremstvu ženske. Pri zaslišanju smo zvedeli, da imamo v rokah nemškega občinskega komisarja Hor-nitzkyja iz Železnikov. Hor-nitzky je bil vohun in mu je spremljevalka bila za krinko. Vohuna smo likvidirali, ženska pa se nam je priključila in je 1942. leta padla kot partizanka na Jelovici.

Zvečer, 7. avgusta, je Tonček Talar odšel s patruljo proti Kropi. Vrnil se je ponoči in sporočil, da se v Kro-pi zbirajo Nemci, ki z žarometi svetijo v hrib. Zjutraj je Gregorčič ponovno poslal Talarja s patruljo v izvidnico. Okrog pol enajstih dopoldne je ves zadih prišel nazaj in sporočil:

Nemci! Nemci gredo! So že tu, samo še nekaj minut in videli jih boste, kako se bližajo taborišču.

V bataljonu je bilo okrog sto partizanov in partizank, ki so imeli različno orožje in samo en mitraljez. Trideset borcev sploh ni bilo oboroženih. Bližajočih Nemcev se nismo razveselili, ker smo imeli zaklano telico in smo ravno takrat kuhali okusno in izdatno kosilo. S hrepene-njem smo zrl v kotel in razmišljali, kdo bo prej: kuhar s kosilom ali Nemci z napadom. Ob misli na kosilo so se nam cedile sline, ob misli na Nemce pa so se osušile.

Nič ni pomagalo. Morali smo na položaje. Južno stran hriba smo branili Jeseničani, severno stran pa borci jelovške čete. Dogovorjeno je bilo, da bomo vžgali šele tedaj, ko se nam povsem približajo. Nemci so napadali v treh bojnih črtah. Zagrizeno in predrzno so silili naprej. Prvi strel je sprožil naš stražar, nato se je vnel boj in na Jelovici je pokalo kot še nikdar v zgodovini tega gozda. Mi smo jih tolkli s starimi puškami, oni z novimi brzostrelkami in mitraljezi. Nas je bilo sto, njih štirikrat več. Sovražnik je bil izurjen; mi smo bili začetniki v poveljevanju in vojskovanju.

Deset minut po prvih strelih so nas začeli obstreljevati tudi z minometalci. Čez do-

bro uro, ko je grozila nevarnost, da nas bodo obkolili, smo se začeli umikati proti Kotliču (Partizanskem vrhu). Zadnji smo se umaknili Stane Kersnik, Viktor Stražišar, Peter Rupar in jaz. Naš umik je kril samo Stane Bokal. Drugi so se še umaknili ali razkropili po Jelovici.

Pavel Koren

V boju so padli trije partizani: Pavel Koren z Jesenic, ki je bil šele nekaj dni v partizanih, Andrej Komar in Alojz Žvan, oba iz Gorij. Komar in Žvan sta prva padla partizana iz tega kraja. Koren je bil star 25, Komar 35 in Žvan 23 let. Vsi trije so bili delavci jeseniške železarne.

Janko Ažman

IV. JAHŦ na Makalu

6

17. oktobra sva se začela pripravljati za zadnji naskok, kajti domenili smo se, da gremo še zadnjič v goro in se ne vrnemo, dokler ne osvojimo vrha. Pred odhodom smo se še enkrat pomenili, Aleš pa nama je pripravil dobro kosilo. Odšla sva proti enki, z nama pa bi morala še dva šerpa, vendar so tako vneto kartali, da sta prosila Aleša, če gresta lahko naslednji dan direktno do dvojke. Aleš jima je dovolil.

Celi dan se je visoko z gore slišalo močno bučanje vetra, hujše kot prejšnji dan. Nižje veter ni tako močno pihal tako, da sva kar hitro prišla do enke, kjer naju je sprejel Dok. Bron in Den sta odšla na dvojko, Šrauf in Marjon pa sta se pritoževala nad vetrom in mrazom. Celo noč je tudi na enki pasje pihalo tako, da se zjutraj nismo preveč zgodaj spravili iz šotora. Po kosilu, ki nam ga je pripravil Dok, sva jo počasi mahnila proti dvojki. Na dvojki sva dobila Janeza, ki se je s šerpo vrnil iz trojke. V taboru sva našla še Brona in Dena, ki sta se morala vrniti z grebena nad dvojko, ker je preveč pihalo. Proti večeru sta prišla še dva šer-

pa, ki sta bila določena, da gresta z nama. Pripravili smo jima hrano, da bosta naslednji dan sposobna za pot. Iz doline smo zvedeli, da je prišla pošta, ki smo jo tako težko čakali, vendar jo midva ne bova dobila, dokler se ne vrneva.

Zjutraj sva navezala vsak po enega šerpa in počasi smo odrinili brez prtljage, ker smo hoteli pobrati robo iz depoja pod trojko. Šerpa sta šla zelo počasi. Pihal je tako močan veter, da te je celega prestavil. Pod taborom tri smo srečali Marjona, ki se je vračal zaradi ozebljih prstov. Povedal je, da sta s Šraufom napela še 250 m vrvi od tam, naprej, kjer sva midva zadnjič nehala. Res veliko delo v takem vremenu. Ko smo prišli na trojko je stal samo še zgornji šotor, spodnjega je veter uničil. Vsi štirje smo se stlačili v majhni šotor in takoj pričeli s kuhanjem. Prostora je bilo komaj toliko, da si se lahko obrnil. Noč smo precej slabo prespali in zjutraj že navsezgodaj spravili v pogon kuhalnik. Kmalu nato je prišel iz četvorke Šrauf in povedal, da je zgoraj kot v peklju. Ni se dolgo zdrževal, nadaljeval je proti

dvojki. Z Maticem sva pripravila prtljago za naprej, vendar pa šerpa nista hotela niti iz šotora. Pomagale niso ne prošnje ne obljube, ker sta se tako bala. Izgovarjala sta se, da ju boli glava in da se sploh ne počutita dobro. Brez da bi kaj vprašala ali rekla, sta se odpravila nazaj proti dvojki. Javila sva se Alešu in povedala kako je, zato nama je svetoval, da ta dan počakava še na trojki, potem pa sama z najpotrebnejšim od-rineva proti četvorki. Povedal je, da vreme ne kaže, da bi se spremenilo, to se pravi, da veter ne bo prenehal. Isti dan sta Marjon in Bron z Dokom sestopila proti bazi, kjer bo Dok skušal za silo pozdraviti Marjonove prste. Cic je s šerpami prišel do dvojke, kjer pa so se mu uprli, da bi šli naprej in so se sami vrnili v dolino, čeprav jim je Aleš obljubil lepo nagrado, kdor bo prišel na zgornji tabor. Z Maticem sva ostali del dneva počivala in se pripravljala za naslednji dan.

S tabora tri sva odšla 21. oktobra, ko je bil že v soncu. Imela sva zelo težke nahrbtnike tako, da sva še bolj lo-vila sapo. Na četvorko sva

prišla še kar zgodaj. Matic je po krajšem počitku odnesel dve kisik bombi še kake 100 metrov naprej, sam pa sem kar se je dalo popravil šotor in se lotil kuhanja. Zvečer je Aleš obljubil, da bo z Cicom in Denom poizkusil spraviti še nekaj kisika na petico, ki jo bova naslednji dan postavila. Zaspala sva v upanju, da bo veter drugi dan ponehal, vendar je drugo jutro, ko sva zlezla iz šotora, še prav tako pihalo. V nahrbtnike sva si naložila poleg šotora še robo za opremo tabora pet. Navzlic težkim nahrbtnikom naju je veter premetaval, vsa sreča, da sva bila privezana. Vzpela sva se na višino 7900 m in tam skopala snežni plato ravno toliko velik, da sva lahko postavila šotor in pod plahto prebila še eno od zelo vetrovnih noči. Poleg slabega prostora za nočitev pa sva pozabila v taboru štiri še posodo za kuhanje in juhe. Zato sva odrezala dno prazni bombici za butan in v tej veliki posodi kuhala čaj in čokolino. Ta dan sta še Aleš in Den odpravila proti trojki, ker sta bila edina še pri močeh, drugi so bili od napora izčrpani ali bolni. Še ves drugi dan sva z Maticem urejala šotor, tako da je vsaj za silo trdno stal vendar ga je veter kaj kmalu zrahljal, da je celo noč plahutal in naju tolkel po glavi.

24. oktobra sva se okrog 10. ure odpravila naprej po lažjem terenu, držala sva se nekoliko desno od snežišča.

Snežišča proti vrhu stene niso preveč strma, zato sva kar dobro napredovala. Po zelo dolgem snežišču sva vstopila v nekoliko strmejši del skal. Po skalah je šlo zelo počasi. Ko sva se ustavila, je bilo med nama in grebenom samo še snežišče, vendar sva se pred nočjo morala vrniti do petke. Ta dan je do šotora prišel še Aleš, vendar samo toliko, da je prinesel dve bombi kisika in še en šotor. Den je svojo robo pustil nižje in se obrnil.

Popoldne je veter začel nekoliko pojenjavati in je pihal samo še v sunkih, nebo pa se je začelo jasiti. Ker sem čutil, da imam precej ozebljin na rokah in nogah, sva se odločila, da se drugi dan spustim do četvorke in če bo še vreme, pošljem gor Aleša, ki je verjetno še dol. Ponoči sva prvič uporabljala kisik in to pol litra na minuto, zato sva kar dobro spala. Zjutraj sem se spustil do četvorke in ker ni bilo nikogar še do trojke. Bil sem tako izčrpan, da sem komaj prepenjal karabinar, ko sem se spuščal ob vrvi.

Na trojki tudi nisem nikogar našel, zato nisem vedel, kaj naj storim, ali naj nadaljujem proti dolini ali naj se vrnem v petko, to pa bi mi vzelo gotovo spet dva dni. Odločil sem se za dolino in takoj tudi naprej sestopal. Nekje med dvojko in trojko me je ujela noč, baterija pa je bila tako izrabljena, da si z njo nisem mogel kaj več pomagati. Do tabora dve sem

Borcem Prešernove brigade in aktivistom

Poizvedujemo in iščemo podatke

Zvezi združenj borcev NOV občine Jesenice je pri delavi topografskih podatkov iz časa NOB ostal nejasen naslednji dogodek iz akcije, ki jo je izvedla Prešernova brigada:

Prešernova brigada je v noči, dne 19. julija 1944, nemškem delovnem taborišču Podmežaklje na Jesenici, kjer so bili jetniki večina Francozi, izvedla mobilizacijsko akcijo. Po uspehi akciji se je brigada umakla po pobočju Mežaklje.

Nemške oborožene sile so na podlagi izdajstva takoj izvedeni akciji skušale z intervencijo preprečiti padci nemoten umik. Tako so s topovi obstreljevali pobočje Mežaklje in poslali v boj policijo in vojaštvo. Brigada se je umaknila brez večjih izgub, vendar pa na vrhu Mežaklje — na takojimenovanih Zakopih, še nepotrjenih podatkih, padli trije borci.

Obračamo se na borce Prešernove brigade iz Jesenic okolice, ki so sodelovali v tej mobilizacijski akciji na aktiviste, ki so v tej akciji tudi sodelovali, če jim vedo, koliko in kateri borci so padli na Zakopih Mežaklja.

Zanima nas tudi, kje so bili ti padli borci pokopani, kdo jih je pokopal.

Vsak podatek, pa če je še tako skromen, bi nam koristil, da bi nadaljevali s poizvedbami, kdo so bili padli borci. Tudi podatki o njihovih svojcih bi nam lahko koristili pri topografskih podatkih padlih v tej akciji.

Na kraju, kjer so do sedaj neznani borci dali svoja imena, bi postavili in odkrili spominsko obeležje.

Podatke nam sporočite pismeno ali osebno na naslov: ZZB NOV občinski odbor Jesenice, C. M. Tita 86, 4000 Ljubljana, Tehnični muzej — oddelek NOB — Železarna Jesenice.

Zveza združenj borcev NOV
občinski odbor Jesenice

67

Tudi dolgolasec neznaneč ni kaj bolj prida oblečen, a ima prav gotovo na sebi bolj toplo perilo, ker ga mraz (vsaj videti je tako) prav nič ne stresa, ali pa se je že ogrel.

»Najbrž nimaš denarja, da bi se oblekel.«

Dolgolasec se Žefu zdi že vsiljiv.

»Tudi vi ga najbrž nimate,« ga zato skoro nevljudno zavrne.

Neznanec pa mu nevljudnosti ne zameri, ker najbrž prav tako kakor Žef čuti, da vljudnost ali nevljudnost revnim ničesar ne pomenita, ker nimajo z njima kaj početi in zato za take stvari niso tako občutljivi kakor bogati in drugi imenitni ljudje.

»Nimam, seveda nimam,« priznava dolgolasec. »Drugače bi ne bil tolikokrat tu.«

»Tolikokrat?« se začudi Žef, ker doslej dolgolasec v zavetišču sv. Jožefa še nikoli ni videl.

Dolgolasec (po rokah bi sodil, da ni delavec) pa se za njegovo začudenje ne zmeni, marveč pravi, da se je pred leti tudi on tako tresel od mraza kakor sedaj Žef, dokler mu neki njegov sotrpina ni dal pametnega nasveta.

»Rekel mi je, naj se oblečem v časopis.«

»V časopis?« ga Žef mračno pogleda.

»Tudi jaz sem takrat svojega sotrpina pogledal, kakor ti mene, in ga celo nahrulil, če se misli norčevati iz moje stiske. Pa sem ga le ubogal. In pomagalo je.«

»Pomagalo?« mu Žef ne verjame. Ko bi bil neznanečev let, bi mu rekel, naj se brije norca iz drugih revežev, če se mu ljubi in če se mu bodo pustili, tako pa...

Toda neznaneč že odpenja srajco, na kateri je opaziti madeže kakor od barve.

»Poglej, če ne verjameš.«

TIGROVEC ŽEF

MIHA KLINAR

Res, dolgolasec je pod srajco oblečen v časopis.

»Vidiš, ha,« pravi skoro veselo. »In takole perilo lahko menjaš vsak dan. Samo v kako čitalnico greš in prosiš ali vzameš časopis. Potem pa ga odrežeš in se pod srajco oblečeš kakor za tri kralje. Ni kakor zimsko perilo, a vseeno bolje kakor nič. Oblečeš pet srajc hkrati, pa ti zaleže kakor porhant.«

»Hm,« se Žefu dolgolaščev odkritje ne zdi več tako bedasto. Gospod Aleš ima vse časopise, torej mu papirja ne bo zmanjkalo.

»Vidiš, to je edina korist, ki jo priznavam, da jo prinašajo časopisi revežem. Za politiko, s katerimi bi nam radi barvali nosove, se ne menim. Z učenimi kritikami, s katerimi po svoji volji dvigajo ali ubijajo umetnike, se raje oblačim, kakor da bi jih prebiral. Kritiki tako ali tako žive samo od umetnikov. Od enega umetnika deset kritikov, a en umetnik lahko črkne od tiste hvale ali nehvale, ker s kritiki nima kaj početi. S kritiki se oblačim in brišem rit, če me po tej pičli hrani sploh kdaj nažene. In prav tako s kralji in ministri in drugimi imenitnimi ljudmi, od katerih imajo ljudje edino korist, kadar si lahko z njimi obrišejo rit!«

Neznani dolgolasec diši po žganju, čeprav ni videti, da bi pil preveč.

To ovoha tudi nuna, ki deli hrano.

»Ste že zopet tu?«

»Zopet, častita,« se nasmehe dolgolasec.

»Za hrano nimate, a za žganje imate denar!«

»Ne vselej, častita!« se dolgolasec kratko smehlja.

»Ne pravite mi častita, samo navadna sestra sem.«

»Zame ste vselej častita!« se ji dolgolasec rahlo prikloni.

Žef misli, da se nuna jezí zares in da bo dolgolasega neznanca odgnala, pa mu vseeno nalije juhe in celo bolj goste, kakor jo naliva drugim. Na dno je segla z veliko zajemalko in počakala, da je ostala polna ješprena, krompirja in fižola.

Žefu se pocede slin, ko vidi na neznančevem krožniku tako goščo samih nasitljivih reči.

In neznaneč, kakor da bi videl Žefovo željo, mu izroči svoj krožnik.

»Tale je zate, dolgin, kajne, častita!« pravi in pomoli drug krožnik. »Zdaj pa še malo zame.«

»Pa naj bo, čeprav sem zadnjič rekla, da ne boste dobili hrane, če boste smrdeli po žganju. Imate srečo, ker ni sestre Genovefe. Poklicala bi policijo, kakor jo je včeraj.«

»Pa jo še vi pokličite, častita. Čez zimo bi se prav rad dal zapreti. V takem mrazu se mi zdi policijski arest kakor dobrodelna ustanova. Eh, prav lahko bi policijske zapore prekrstili v dobrodelni zavod svetega Mihaela.«

»Svetega Mihaela?« ga sestra ostro pogleda, vendar se ji ne posreči, da bi napravila zares strog obraz in tako dala dolgolascu, ki ga očitno dobro pozna, vedeti, da v svetih rečeh ne pozna šale.

»Ja, svetega Mihaela,« se nagajivo smehlja dolgolasec. »Saj je sveti Mihael v nebesih, če že ne sam policijski minister, pa vsaj prvi in najbolj imenitni policaj v nebeškem kraljestvu. Tudi svetí bog očé ne more shajati brez policije in se mora močno naslanjati nanjo, da bi se tudi na nebeškem prestolu ne menjavali vladarji tako naglo kakor v naši ljubi domovini ministrski predsedniki. Ja, kjer je policija močna, je vlada trdna.«

»V pekel boste prišli! Prav gotovo v pekel, če se ne boste kmalu spokorili,« bi rada nuna prikrila smeh.

»Spokoril se bom, častita. Spokoril, če boste vi molili zame in mi dajali dovolj goste juhe, da ne bom prenašlo umrl od revščine in gladu. Velik grešnik sem in potrebna mi je dolga pokora v dolini solz.«

»Nepoboljšljivi ste, čeprav molim vsak dan za vas, a še bolj za podobo svetogorske Marije, ki ste mi jo obljubili, da mi jo boste naslikali, pa je najbrž niste niti začeli.«

»To pa ne, sestra! Kar sem rekel, držim. Kmalu

bo gotova, kmalu. Marijo sem že naslikal. Njene oči so kakor vaše...«

»O, to pa ne! Mati božja ima lepše oči!« je očitno nuni vseč dolgolaščev laskanje, čeprav skuša svojo rdečico prikriti z besedami.

»Tudi vaše, sestra, so kakor odprta nebesa. Sama dobrota sije iz njih...«

»Mislite iz Marijinih?«

»Marijinih, kajpak! Največji grešnik bi se zagledal vanje in se zaljubil v presveto devico. Celo jaz jo gledam in samo gledam. Tako je lepa, da mislim, samo minuto sem gledal, pa je minila ura, pa zopet ura... Rečem vam, to je kakor čudež... Ko se zavem in si rečem, zdaj pa boš moral naslikati še Jezusčka, je pa že mrak tu in večer in noč... Pa so mi vzeli elektriko, a ob sveči kako naj slikam? Toda jutri ga bom začel, prav gotovo začel. Naslikal bom detece, najlepše detece na svetu...«

Žef posluša.

»Pa ne da bi bil tale dolgolasec kakšen slikar?« ga špreleti in že pomisli na sliko gospe. »Tale bi mi lahko povedal, koliko je vredna.«

Žef ogleduje dolgolaseca zdaj mnogo pozorneje kakor prej, ko ga je komaj pogledal.

»Seveda je slikar,« pomisli na barvne madeže na dolgolaščevi srajci, ki jih je bil opazil, ko mu je dolgolasec pokazal, kako se človek lahko z majicami iz časopisnega papirja zavaruje pred najhujšim mrazom. »Kdo bi si mislil? Pa takle revež, čeprav spada k ljudem z zlatimi rokami,« se Žef vnovič spomni maminih besed. »Ja, tiste roke sem že prej opazil,« gleda dolgolaščeve roke, ki niso najbolj umite, pozna pa se jim, da niso vajene delavskega dela.

Dolgolasec še vedno govori z nuno, ki je to ne moti pri nalivanju juhe.

»Pravite, da je sestra Genovefa včeraj poklicala policijo.«

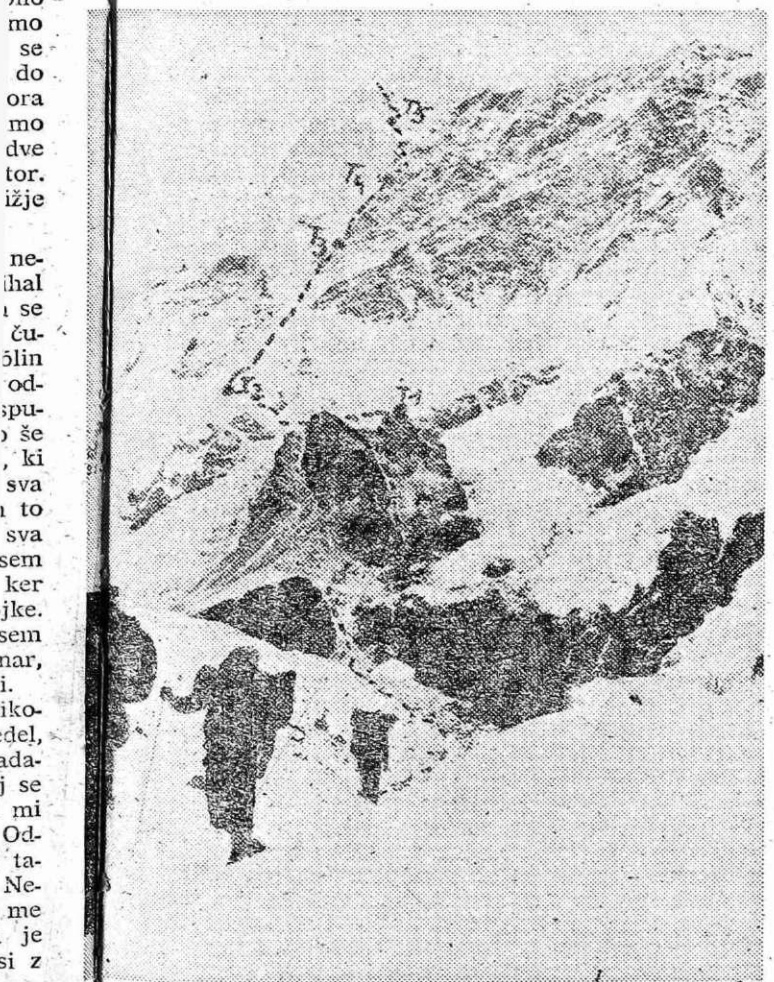
»Ja, pa sta namesto policaja prišla orožnika.«

»Včeraj jih v Ljubljani ni bilo malo.«

»Ne vem,« pravi sestra.

»Jaz pa vem,« pravi dolgolasec, ki govori, obenem pa je, ne da bi žvečil.

iso se naj privlekel, tam pa so mesprejeli Aleš, Šrauf, Den in C. Aleš je menil, da je že zadnji čas, da sem zapustil gor in se spraševal, kaj le še delajo gor Matic, prvič zaradi vremena in tudi čas nam je že potekel. Med pogovorom mi je Šrauf pripravil odlično večerjo, res mojstrsko. Bil sem tako utrujen, da tudi spati nisem mogel.

Južna stena Makaluja (vrisana smer odprave) — foto Brojan

Kadrovska dejavnost in problematika...

(Nadaljevanje s 7. strani)

V TOZD Vzdrževanje, energija in transport so pri 1766 zaposlenih imeli 3,2 odstotka poškodb pri delu in 1256 izgubljenih dni, na poti pa devet poškodb s 185 izgubljenimi dnevi. V Skupnih službah, kjer je 1048 zaposlenih, so zabeležili 0,3 % poškodb pri delu z 43 izgubljenimi dnevi in štiri poškodbe na poti s 54 izgubljenimi dnevi.

V Železarni smo v prvem polletju pri 6094 zaposlenih, vključno s priključenim GPZ (GPZ je s 329 zaposlenimi imel 1,8 % poškodb pri delu in 94 izpadlih dni, na poti pa štiri poškodbe z 35 izpadlimi dnevi), imeli skupaj 195 poškodb pri delu ali 3,2 odstotka s 3764 izgubljenimi dnevi (fani v I. polletju: 222 poškodb ali 3,9 % z 4331 izgubljenimi dnevi). Na poti v službo in iz službe je bilo 27 poškodb in 582 izgubljenih dni.

V prvem polletju rešenih 174 stanovanjskih vlog

V prvih šestih mesecih leta je bilo zaključeno točkovanje vseh vlog iz leta 1972 in izdelan ter objavljen vrstni red prosilcev stanovanj. Razdeljena so bila tudi gradbena posojila 167 prosilcem v višini 5.169.000 dinarjev. V tem času je bilo rešenih 122 prosilcev za stanovanje plus 52 prosilcev z zamenjavo stano-

vanj ali so prekinili delovno razmerje, tako, da je bilo rešenih 174 stanovanjskih vlog. Od skupnega števila 590 vlog za stanovanja, je bilo letos vloženih 135.

Na raznih tekmovanjih sodelovalo 1107 delavcev

V okviru rekreacijske dejavnosti, se je raznih prvenstev Železarne v prvem polletju udeležilo skupaj 1107 sodelavcev, ki so sodelovali v devetih različnih medobratnih tekmovanjih in na 34 obratnih tekmovanjih. V raznih interesnih skupinah je sodelovalo 793 sodelavcev, medkolektivnih tekmovanj pa se je udeležilo 218 članov delovnega kolektiva.

Nespremenjene cene prevozov kljub podražitvi

V prvem polletju so se prevozi delavcev na delo in iz dela podražili za 19,7 odstotkov. Kljub temu pa ostaja po sklepu odbora za življenjske pogoje in rekreacijo lastna udeležba delavcev nespremenjena.

(Povzeto iz polletnega poslovnega poročila Železarne)

Prizadevni gasilci

Člani poklicne gasilske in reševalne čete Železarne so v času pripravnosti neprestano zaposleni pri urejanju in čiščenju gasilskega orodja in naprav. Poleg tega pa sedaj urejajo garderobe in prostore, kjer imajo naprave za gašenje in reševanje. Okolico gasilskega doma imajo vzorno urejeno, zasajeno z drevjem, lepimi grmovjem in rožami. Pred kratkim so ob

desni strani ceste, ki pelje do gasilskega doma, postavili embleme, ki predstavljajo gasilca-stražarja, ki je nekoč v vaseh varoval ljudi pred požarom in jih obveščal o ognju. Ponoči bodo ta simbol osvetlili.

Kar zadeva opremo za gašenje in reševanje, bodo po sklepu samoupravnih organov Železarne, letos dobili vse, kar je bilo predvideno. Do

konca leta bodo kupili dve potopne električne črpalke, ki jih nujno potrebujejo za črpanje vode ob poplavih. Ob deževju voda na Jesenicah večkrat zalije nižje ležeče stanovanjske prostore pa tudi v Železarni večkrat povzroča težave. Gasilci in reševalci so se doslej z navadnimi črpalkami zelo namučili, da so spravili vodo iz zalitih prostorov. Poleg tega bodo dobili črpalke za kisik, s katero polnijo ta plin v steklenice in nov Pulmotor za oživiljanje utopljenec in zastrupljenih s plini. V programu je tudi nabava reševalnega čolna za reševanje ob poplavih ali ob nesreči na jezeru pred hidrocentralo v Mostah. S tem bodo glede dopolnilne opreme uredniški skoraj vsi sklepi letošnjega občnega zbora.

Poleg tega so izrazili željo, da bi morali nabaviti nujno potreben gasilski avto, tipa Landrover. Potrebujejo ga namreč za hitrejšo intervencijo ob gozdnih požarih in drugih nesrečah. S tem vozilom je namreč naenkrat moč prepeljati dvanaest moč in vso potrebno opremo.

B.

Delovni jubilej jeseniških gasilcev

Gasilsko društvo Jesenice — mesto praznuje letos 80-letnico delovanja. Društvo je bilo ustanovljeno leta 1893, torej v času, ko so na Gorenjskem spoznavali, da se je treba organizirati, da bi bil boj proti požarom in drugim elementarnim nesrečam čim bolj uspešen. Po budniki za ustanavljanje gasilskih društev v naših krajih so našli pri prebivalcih dovolj razumevanja in pomoči, ki je bila potrebna pri izgradnji gasilskih domov ter nabavi potrebne opreme in orodja. Jesenice so postajale vedno večje, zato je bilo razumljivo, da je bilo treba povečati tudi skrb za obvarovanje skupnega imetja. Društvo je napredovalo in si skozi vseh 80 let vztrajno prizadevalo za izpopolnjevanje opreme in orodja, ki je potrebno za gašenje požarov.

Osemdesetletnico obstoja in delovanja bodo jeseniški gasilci praznovali jutri, v soboto, 4. avgusta, ko bodo ob 18. uri izročili javnemu namenu gasilski avtomobil in motorno brizgalno. Na programu imajo še sektorsko gasilsko vajo, zatem pa v sejni sobi skupščine občine Jesenice svečano sejo, na kateri bodo spregovorili o prehojeni poti, doseženih uspehih ter o prihodnjih načrtih gasilskega društva Jesenice — mesto.

Jeseniškim gasilcem k visokemu jubileju čestitamo in jim želimo pri njihovem humanem delu uspehov.

**Dopisujte
v
Železarja**

Pravila o podeljevanju podpor članom sindikata, ki so socialno ogroženi

Člen 1.

Občni zbor osnovne organizacije sindikata TOZD za svojo mandatno dobo v proračunu dohodkov in izdatkov osnovne organizacije predvidi sredstva za pomoč socialno ogroženim članom. Pomoč je praviloma enkratna.

Člen 2.

Osnovna organizacija sindikata TOZD lahko ob elementarnih nesrečah organizira nabiralno akcijo med svojimi člani, da bi izdatneje pomagala svojim prizadetim članom.

Člen 3.

Odbor osnovne organizacije sindikata TOZD izvoli komisijo za prošnje, pritožbe in socialna vprašanja v skladu z določili o organiziranosti sindikata v železarni Jesenice.

Člen 4.

Komisija za prošnje in pritožbe in socialna vprašanja (v nadaljevanju: komisija) rešuje vse prošnje in pritožbe, s katerimi se člani ali drugi (navedeni v členu 7) obračajo na OO sindikata.

Člen 5.

Komisije za prošnje, pritožbe in socialna vprašanja v osnovnih organizacijah sindikata TOZD med seboj usklajujejo kriterije za dodeljevanje pomoči. Pri dodeljevanju pomoči posameznemu članu sindikata se komisije ravna po dogovorjenih enotnih kriterijih in po teh pravilih.

Člen 6.

Komisija lahko odobri podporo v denarju ali v materialu (prehrana, obleka, obutev, posteljnina itd.).

Člen 7.

Člani OOS TOZD se za pomoč obračajo na komisijo pismeno. Poleg samih članov sindikata lahko vložijo prošnje oziroma predlagajo pomoč:

- obratni sindikalni odbori in
- službe Železarne, ki se poklicno bavijo s socialno problematiko.

Člen 8.

Socialno pomoč lahko komisija odobri članu sindikata, če je dohodek na člana družine v višini, ki daje pravico do otroškega dodatka v naslednjih primerih:

- daljša bolezen člana sindikata,
- daljša bolezen ožjega člana družine,
- socialna ogroženost,
- elementarna nesreča (požar, povodenj),
- enkratno pomoč pri nabavi življenjsko potrebne dražje ortopedske pripomočke,
- enkratna pomoč pri kritju stroškov za zdravljenje, ki ga ne krije zdravstveno zavarovanje.

Člen 9.

Komisija ne more odobriti pomoči:

- članu, ki sicer dalj časa boluje, vendar dohodki na člana družine presegajo cenzus, ki opravičuje otroški dodatek;
- članu, ki v elementarni ali drugi nesreči utrpel materialno škodo na sredstvih in predmetih, ki niso neobhodno potrebni za življenje (prevozna sredstva, gospodinski stroji in aparati, posamezna oprema stanovanja);
- članu sindikata, kateremu je zaradi nracionalnega ali negospodarnega trošenja denarja ali drugih pojavov družina v materialnem pomanjkanju.

V primeru iz tretje alineje tega člena lahko komisija po prostem preudarku ukrepa, kadar je pomoč ogroženi družini nujno potrebna.

Člen 10.

V dohodek družine se štejejo:

- a) vsi redni in izredni dohodki prosilca,

- b) vsi redni in izredni dohodki zakonca,
- c) eventualni dohodki posestva — zemlje,
- d) pokojnina, stalna socialna pomoč člana družine (zakonec ali drugi ožji člani skupnega gospodinjstva),
- e) dohodki zaposlenih otrok (sinovi, hčere), ki žive v skupnem gospodinjstvu.

Člen 11.

O rešitvi prošnje komisija obvesti prosilca pismeno s pripombo, da finančno pomoč dvigne na blagajni sindikata Železarne.

Člen 12.

Nalog za izplačilo pomoči podpišeta predsednik OO sindikata in blagajnik.

Podpora se izplača — izroči prosilcu ob predložitvi članske izkaznice na blagajni sindikata Železarne.

Člen 13.

Pri izvršnem odboru sindikata se vodi za vsakega prosilca poseben karton, iz katerega je razvidno število in višina že podeljenih podpor.

Člen 14.

Če komisija ugotovi težje socialno stanje prosilca, o tem obvesti socialno zdravstveno službo Železarne Jesenice z namenom, da analizira stanje in predlaga pristojnim organom Železarne ukrepe in rešitve.

Člen 15.

Komisija je sklepčna, če seji prisostvuje nad polovico izvoljenih članov.

Člen 16.

Ta pravila stopijo v veljavo, ko jih potrdi izvršni odbor pri TK sindikata železarne Jesenice. S tem dnem neha veljati pravilnik, veljaven od novembra 1967.

Jesenice, dne 26. julija 1973

Predsednik
TK sindikata ZJ:
Franc Kobentar, l. r.

Ob devetdesetletnici prostovoljnega gasilskega društva Radovljica

Ko v teh dneh radovljiški gasilci proslavljajo svoj častitljivi jubilej — 90-letnico ustanovitve društva in ko jim občani Radovljice in bližnje okolice izrekajo čestitke v znak zahvalnosti za njihovo dolgoletno požrtvovalno delo, obudimo na kratko v spomin bogato in plodno preteklost PGD Radovljica.

PGD Radovljica je bilo ustanovljeno avgusta 1883. leta kot četrto gasilsko društvo na Gorenjskem. Pred njim so bila ustanovljena gasilska društva v Škofji Loki 1875, v Kranju 1879 in kot tretje v Begunjah 1882. leta.

Pobudnik in dejanski ustanovitelj društva je bil, v tistih časih eden od najbolj uglednih in naprednih meščanov Radovljice, lekarnar Hugo Roblek, sin takratnega mestnega župana. Roblek je tudi zgradil leta 1896, torej tri leta po ustanovitvi društva, prvi gasilski dom. Gasilci so mu v zahvalnost vzdali na pročelje doma spominsko ploščo, ki je ostala nedotaknjena še do danes.

Ta zaslužni mož in narodnjak, ki je pozneje tragično končal svoje življenje ob fašističnem požigu slovenskega doma v Trstu leta 1923, je ostal najsvetlejša osebnost v preteklosti radovljiškega gasilstva. Bil pa je tudi navdušen planinec, ki se je vsestransko zavzemal za uveljavitev slovenskega planinstva. Zgradil je planinski dom na Begunjsčici, ki so ga nacisti 1943 leta zažgali, da bi tako onemogočili razvoj partizanskega gibanja v Karavankah. Po osvoboditvi je bil ta dom obnovljen in spet ponosno nosi ime zaslužnega Robleka, kamor se trumoma shajajo slovenski in tuji ljubitelji naših gora. Roblekevo ime nosi tudi ena od najlepših novih ulic v Radovljici.

Roblek je prvi, na lastne stroške uredil in izdal brošuro s kroniko začetka in razvoja gasilstva v Radovljici. Edini ohranjen izvod tega dragocenega dokumenta nazorno priča o veličini Roblekevega dela o njegovih naprednih stremljenjih, patriotizmu in vsestranski predanosti rodoljubnim idejam. Skromen kakor je bil, v svojem gradivu nikjer in z ničemer ne omenja njegovih ogromnih zaslug, pač pa ne-sebično poudarja zasluge drugim gasilec in sodelavcem v začetku dejavnosti društva. Iz tega gradiva se da povzeti precej novih in zanimivih podatkov o podrobnostih ustanovitve in dejavnosti društva, o graditvi gasilskega doma in številnih akcijah domačih gasilcev, ki se niso omejili zgolj na gašenje in varovanje objektov in imovine občanov v primeru požara. Veliko bolj pomembno je ugotoviti, da je bilo PGD Radovljica pod Roblekovim vodstvom in pozneje pod njegovimi nasledniki tudi nosilec kulturno prosvetnega in političnega življenja v mestu.

Iz omenjenega gradiva razberemo, da je bila slavnostna otvoritev gasilskega doma 30. avgusta 1896. Ob tej priložnosti so razvili društveni prapor, nastopila pa je ga-

silska godba na pihala in gasilski pevski zbor.

Med imenitniki, te za takrat izredno velike proslave, Roblek omenja deželnega kneza Windischgreza, predsednika gasilskih društev Debrleta, okrajnega glavarja Koletnegerja, cesarskega svetnika Tomana, dekana, sodnika in druge, pretežno nemške goste. Slednje omenjamo zaradi tega, ker je bilo za uvod zapeta pesem »Lepa naša domovina...«, kar je bilo za takratne razmere in velikega nemškutarskega pritiska dokaj tvegano dejanje.

Zemljišče za gasilski dom je brezplačno odstopila ugledna radovljiška meščanka Marija Hudovernik, ki je tudi poslej ostala zvesta gasilskemu društvu. Njena hči je bila kumica od razvitju prapora.

Načrt za dom je prav tako brezplačno izdelal domačin arhitekt Vurnik, oče znanega arhitekta prof. Ivana Vurnika, ki je preminul 1970, pred tem pa je bil proglašen za častnega občana Radovljice.

Sušilni stolp za cevi je bil hkrati tudi razgledni stolp, saj je bil najvišja stavba v takratni Radovljici. Dom je sam po sebi sodil med največje in najlepše gasilske domove na Kranjskem. Gradnja doma je znašala 7.498 goldinarjev. Ker ni bilo dovolj denarja, se je društvo moralo zadolžiti za 4.000 goldinarjev. Prispevke za gradnjo so poleg domačih meščanov dajali tudi okolišni prebivalci iz vasi Vrhnje, Gorice, Nova vas, Lancovo, Vošče in Brdo. Po teh podatkih so prispevali denar celo vaščani Ribnega, Bodešče, Lipnice, Mošenj, Otoka in Brezji. Kmetje so brezplačno opravili vožnje materiala in delali na zemeljskih delih. Med dobrotniki Roblek omenja Jožefo Hočvar, ki ima še danes spomenik na Linhartovem trgu. Ona je darovala za dom 200 goldinarjev, cesarska pisarna z Dunaja pa 100 goldinarjev.

Proslava ob otvoritvi doma je široko odjeknila po vsej Kranjski deželi. O tem dogodku je pisal 30. avgusta tudi slovenski časopis Slovenski narod in nemški Laibacher Zeitung.

Zanimivo je, da je društvo poleg napredne slovenske kulture gojilo tudi šport. Pri društvu je obstojal kolesarski klub. Štirje člani kluba so s kolesi prispeli na gasilsko slovesnost v Novo mesto, kar je vzbudilo med novomeščani veliko pozornost in priznanje.

PGD Radovljica je imelo ob ustanovitvi 50 aktivnih in 44 podpornih članov. Posedovali so ročno brizgalno, katere del se še zdaj hrani v domu. To je za tako majhno mesto kot je bila Radovljica, razmeroma številno društvo, kar gre predvsem zaslugi

ustanovitelju Robleku.

Brizgalno so prevažali s konjsko vprego. Na znak trobente in ko je z zvonika cerkve udarilo plat zvona, so se gasilci brez oklevanja poglani na gašenje požara.

Prvi večji požar so gasili v Selu pri Zirovnici, zatem na Bohinjski Beli, na Brdu, v Predtrgu in enega od največjih v okolici, v Bohinjski Srednji vasi, kjer je pogorelo 57 stavb. Zaradi pomanjkljive evidence v začetku stoletja in tudi pozneje, niso zabeleženi vsi posegi radovljiških gasilcev. Z gotovostjo pa se lahko trdi, da je bilo poleg omenjenih akcij še najmanj 300 večjih intervencij. Društvo je vodilo po odhodu Robleka še veliko zaslužnih in požrtvovalnih mož, katerim gre zahvala, da se je gasilstvo v Radovljici vedno uspešno uveljavljalo na vseh področjih gasilskega in družbenega življenja. Po zaslugi dolgoletnega tajnika Antona Fistra, ki je bil član že od 1895. leta, so ohranjeni številni dokumenti in fotografije vseh načelnikov, predsednikov in poveljnikov društva. Zanimivo je, da ustanovitelj društva Roblek ni bil prvi predsednik, marveč šele peti po vrsti. Pred njim so bili kot prvi Janez Sartori, Albert Kapus, Matija Klinar in Fridrih Komen. Roblek je bil predsednik v letih od 1895 do 1897. leta. Njemu so sledili Miha Zalokar, Vinko Resman, Ravel Kristan, Jože Pogačnik, Florjan Janc, Rudolf Kunstelj itd. V radovljiškem društvu zavzema posebno mesto zaslužni tajnik Anton Fister, ki je svojo dolžnost opravljal nepretrgoma od 1909 do 1933. leta. Bil je eden od glavnih organizatorjev gorenjskega gasilstva in dolgoletni tajnik takratne gorenjske gasilske župe.

Ogromen prispevek so seveda dali razvoju društva tudi poznejši predsedniki in poveljniki ter člani odborov: Matija Zupan, Franc Perc, Franc Kunstelj, Alojz Vurnik, Franc Valant, Polde Janša, Ivan Lotrič, Franc Grošelj in še vrsta mlajših, ki dostojno nadaljujejo plemenito delo svojih predhodnikov. Posebno velja omeniti Miha Mencingerja, ki je z nad 50 leti aktivnega članstva v društvu, danes najstarejši član. Prvo motorno brizgalno so radovljiški gasilci nabavili že 1928. leta, leto pozneje pa tudi orodni avtomobil. 1933. leta so imeli že sanitetni avtomobil, s katerim so opravljali službo prve pomoči vse do 1948. leta.

Za svoje zasluge in požrtvovalnost je društvo prejelo že številna visoka odlikovanja in priznanja, med drugim tudi orden dela z zlatim vencem in priznanje I. stopnje RGZ Slovenije. Številna odlikovanja pa so prejeli tudi posamezniki.

Ob jubilejnem letu šteje društvo 65 odraslih članov, od katerih je 36 aktivnih gasilcev, ostali pa so podporni in častni člani. JR

Novice iz radovljiške občine

Danes popoldne ob 17. uri bo v počastitev občinskega praznika slavnostna seja splošnega zbora občine. Slavnostni govor bo imel predsednik skupščine Stanko Kajdiž, nato pa bodo podelili občinska priznanja Francu Fistru, Rudiju Finžgarju, Antonu Kobentarju, Valentinu Marinku in Lenartu Petraču. Javna priznanja — plakete občinske skupščine bodo prejeli delovni kolektivi: Almira Radovljica, Plamen Kropa in Sukno Zapuže.

Istočasno z občinskim praznikom slavijo te dni 90-letnico tudi radovljiški gasilci. PGD Radovljica bo na slavnostnem zborovanju v nedeljo, 5. avgusta, ob 10. uri v športnem parku prejelo najvišje gasilsko odlikovanje in priznanje KK SZDL in krajevne skupnosti Radovljica. Po zborovanju bo mimohod gasilskih enot in promenadni koncert. Popoldne bodo priredili zabavno prireditve.

V okviru občinskega praznika bodo jutri — v soboto, 4. avgusta — gostovali v Radovljici priljubljeni bratje Vadnal, za katere je v Radovljici in bližnji okolici veliko zanimanje. Gostje iz Clevelanda bodo nastopili pri domu TVD Partizan, v slučaju dežja pa v kinodvorani.

Za letošnji praznik — dan borca — je zvezni odbor ZZB NOV prvič podelil plakete ZZB NOV Jugoslavije. Iz radovljiške občine sta to visoko priznanje prejela Ivan Ribič, književnik z Bleda in Janez Strgovšek, dolgoletni predsednik občinske organizacije ZZB.

V Zgornjih Gorjah letuje od 17. julija 71 slovenskih otrok iz Trsta in 18 iz Gorice. Zamejski otroci bodo ostali na oddihu tri tedne, organizira pa ga SKPZ iz Trsta.

V torek popoldne so s skromno slovesnostjo odprli prenovljene prostore javne knjižnice v Begunjah. Sredstva v višini 20.000 din je zagotovila Kulturna skupnost Radovljica.

Drevi ob 20. uri delavska univerza Radovljica prireja slavnostno otvoritev razstave kmečkih uporov na Gorenjskem, ki jo je pripravil Gorenjski muzej. Ob tej priložnosti bo koncert Consorcium musicum iz Ljubljane. Razstava v graščinski dvorani bo odprta do 14. avgusta.

Prejšnji petek je bila v gosteh v Radovljici delegacija občinske konference SZDL Brus iz Srbije. V te kraje je bilo med vojno izseljeno večje število občanov iz vseh krajev občine. Gostje iz Srbije so se pogovarjali s predstavniki družbenih organizacij o nadaljnjem navezovanju stikov in tesnejšemu sodelovanju.

Na Bledu so v juliju zabeležili poprečno 3300 nočitev dnevno, kar je glede na optimistične obete pred sezono izpod pričakovanih turističnih delavcev. Vzrok je v izredno nestalnem vremenu, ki je zlasti vplival na število nočitev v kampu Zaka.

Medtem, ko so v radovljiškem kampu junija imeli 417 nočitev, so do 25. julija ustvarili že 3292 nočitev. V kopališču je bilo junija 2024 kopalcev, do 25. julija pa kljub slabemu vremenu 6475. Kamp in kopališče od letos upravlja krajevna skupnost.

Zaradi nevarnosti, da bi se ponovno odkrile skale iznad gostišča v Dragi, ki so ga pred kratkim skale že močno poškodovale, so do nadaljnjega prepovedali pristop v ta del doline Drage.

Vodovodna skupnost Kranj gradi čez potok Lipnica v Kamni gorici 20 m dolg betonski jez z odtočnimi kanali za hudournike. Dela dobro napredujejo, zato upajo, da bodo končno ukrotili potok, ki zlasti pomladi in jeseni poplavlja okolico.

Po sklepu centralnega delavskega sveta LIP Bled, bodo s 15. avgustom 1973 pričeli z izplačevanjem osebnih dohodkov vsem zaposlenim na hranilne knjižice. To velja za vsa neto izplačila, ki presegajo 1000 din. Otroške doklade bodo izplačevali v gotovini.

Na sotočju Save Bohinje pri Radovljici je tudi letos oddelek za narodno obrambo pri občinski skupščini organiziral enotdensko taborjenje obveznikov predvojaške vzgoje iz vrst delavske in kmečke mladine. Poleg strokovnih vojaških vaj, streljanja in predavanj, so na programu tudi razgovori družbeno-političnih delavcev z mladinci o aktualnih družbeno-političnih in gospodarskih vprašanjih občine.

V nedeljo, 29. julija, popoldne je bila v Vrhnjah v organizaciji TD Radovljica zelo uspešna jahalna prireditev na jahališču domačina Prešerna. Amaterski konjeniki in otroci so pokazali vrsto zanimivih veščin v jahanju in zato prejeli zaslužen priznanje nad 400 gledalcev. Vsem nastopajočim je TD Radovljica podelila medalje in plakete.

Slavnostna seja ob občinskem prazniku

»Kakor vselej doslej, nam je tudi letos pred 1. avgustom, praznikom naše občine obrniti najprej pogled nazaj, na čas in dogodke pred 32 leti, ko je peščica tistih pogumnih mož, ki so na poziv KP odšli prvi v gozdove, doživela na Obranci svoj začetni ognjeni krst in sta revolucija in osvoboditev zahtevali svoj prvi krvni davek, mladi življenji Ferda Korena in Viktorja Arzenška. Njima in vsem tistim mnogim, ki so v dolgih poletjih in zimah, tja do pomladi prenašali in prestajali mnogo krat nadčloveške napore, žrtvovali svoje zdravje, življenjske sposobnosti, prenekatero litro krvi, svoje ude in premmogni svoja življenja, vsem padlim in živečim bojevnikom narodno-osvobodilnega boja naj bo ob današnjem dnevu namenjenih in poklonjenih vsaj nekaj naših misli in mnogo naše hvaležnosti. Iz njihovega boja in njihove žrtve pa nam je omogočeno tudi dandanašnji po 32 letih od krvavega začetka, ko je planila peščica, oborožena s svojo plemenito in svetlo mislijo v boj proti kdo ve koliko tisočkrat nadmočnemu zavojevalcu in uničevalcu našega ljudstva iz njihove zavesti, nepremagljive volje, njihove pripravljenosti na žrtvovanje nam je mogoče tudi danes črpati življenjske sile in voljo za današnjo etapo boja, za današnji trenutek naše revolucije, ki še ni in še dolgo ne bo končana, za premagovanje naših današnjih težav, ki so sicer primerjane z nekdajnimi majhne in ne zahtevajo niti materialnih žrtev in pa za uveljavitev vseh tistih svetlih ciljev in idealov, ki so jih nosili v svoji misli začetni bojevniki naše revolucije, med njimi zanesljivo tudi Koren in Arzenšek, ki sta v plamenu vstaje omahnila prva med mnogimi. Tako nam je neprestano omogočeno povezovati junaško preteklost s sedanostjo, črpati iz nje žlahtne sokove za tisti čas, ko se nam tudi v sedanosti za kakšno uro ali dan zapro obzorja in kovati našo voljo za spopade na fronti boja za vse žlahtnejšo podobo našega humanega, samoupravnega socializma, ki ga bojujemo.«

S temi besedami je začel predsednik skupščine občine Jesenice France Žvan svoj govor na sobotni slavnostni seji splošnega zbora skupščine občine Jesenice.

Prireditve ob priliki letošnjega občinskega praznika 1. avgusta pa smo začeli že prej. V petek popoldne je imela godba na pihala Jeseniški železarji pred stavbo skupščine občine promenadni koncert, nato pa so v avli stavbe odprli že tradicionalno kolektivno likovno razstavo članov Dolika.

Sobotne slavnostne seje so se poleg odbornikov udeležili tudi poslanci republiške skupščine, predstavniki občinskih

skupščin Gorenjske, predstavniki občinskih družbeno političnih organizacij, društev in samoupravnih interesnih skupnosti, nagajenci in gostje. O pomenu praznika in nekatere misli o sedanem političnem stanju pri nas, s posebnim poudarkom na naloge, ki nas čakajo z ureditvijo ustavnih dopolnil in sprejetjem nove zvezne in republiške ustave, je govoril sekretar občinske konference ZK Jesenice inž. Štefan Nemec.

Za njim je govoril predsednik skupščine občine Jesenice France Žvan, ki je poleg uvodnih misli govoril o nekaterih gospodarskih rezultatih v občini. V oceni gospodarskega stanja je govoril o rasti dohodka občine, o stanju gospodarskih organizacij, o gibanju osebnega dohodka in kadrovske politiki ter drugem.

Medtem ko je delegacija odnesla venca k spomeniku na Obranco, so podelili še letošnje Čufarjeve in Gregorčičeve plakete.

Čufarjeve plakete, kot najvišje občinsko priznanje na kulturnem področju so dobili: Marjan Jemec za dolgoletno kulturno organizacijsko in glasbeno vzgojno delo, Olga Lackar za dolgoletno požrtvovalno delo v vaški knjižnici v Gozd Martuljku, Stefan Preželj za dolgoletno kulturno prosvetno in glasbeno delo in pa Janko Pribošič za uspešno vzgojno in ustvarjalno glasbeno delo z mladino.

Gregorčičeve plakete, kot najvišje občinsko priznanje na področju telesne kulture pa so dobili: Metod Balderman za dolgoletno uspešno delo na področju telesne kulture, Jože Košir za dolgoletno uspešno delo na področju telesne kulture, Rožo Pančur za razvoj množičnosti na področju telesne kulture, Mirko Spendal za dolgoletno uspešno delo na področju telesne kulture in pa Šolsko športno društvo Prežihov Voranc Jesenice za razvoj mno-

žičnosti na področju telesne kulture. Poleg tega so na seji tudi potrdili predlog, da bi dobil letošnjo Prešernovo nagrado, kot najvišje gorenjsko priznanje na kulturnem področju Miloš Magolič.

Udeleženci slavnostne seje in drugi so se nato v parku pred železniško postajo na Jesenicah udeležili zanimive zgodovinsko dokumentarne razstave JESENICE VČERAJ,

DANES IN JUTRI, ob valjarni Bela so se seznanili z načrti ob gradnji nove hladne valjarne, ogledali kmetijsko posestvo v Poljčah, slavnostni dan pa so zaključili s piknikom v Završnici.

Pred slavnostno sejo pa je bila še delovna seja obeh zborov skupščine občine Jesenice. Potrdili so zaključni račun prispevkov in davkov občanov za lansko leto, ime-

novali iniciativni odbor za ustanovitev Temeljne telesno kulturne skupnosti občine Jesenice ter se domenili o novem razpisu delovnega mesta direktorja delavske univerze na Jesenicah.

Poleg tega so se strinjali tudi z dopolnilom družbenega dogovora o osebnih dohodkih, kot ga je sprejel IS SR Slovenije.

T. L.

Govor predsednika SOb Jesenice Franceta Žvana Naša zgradba je ponovno močnejša in trdnejša

Že po običaju je na slavnostni seji splošnega zbora občinske skupščine in ob navzočnosti predstavnikov družbenopolitičnih organizacij ter javnega in kulturnega življenja, pred občinskim praznikom, predsednik skupščine občine Jesenice France ŽVAN, spregovoril o gospodarskem gibanju in gospodarjenju v občini v minulem obdobju in o tem, kam bi kazalo usmeriti napore v bodoče. Ko je obudil spomine na prvi avgust pred dvaintridesetimi leti, je predsednik Žvan nadaljeval:

Ce sem dejal, da nas spomin na junaško preteklost še danes žlahtni in kali in da iz njega črpamo premnoge življenjske energije za vsak nadaljnji korak, za vse plemenitejše odnose v naši družbi in za vse odgovorne odločitve ter trdo delo, za naš materialno vse bogatejši vsakdan in za socialno varni jutri, je najbrž povsem umljivo, da bom tako, kakor vselej doslej, poskušal ovrednotiti nekaj stvari, ki naj pokažejo, kje smo in kaj smo v letu za nami postorili, kje smo uspeli in kje ter zakaj nismo, ter kje bi morali postaviti svoje napore poslej.

Delo in gospodarjenje, tveganje in odločanje, pogum in volja, boj mnenj in akcijska enotnost, vse to je previralo v pretečenem obdobju skozi naš vsakdan in ko seštevamo uspehe na eni ter pomanjkljivosti na drugi strani, lahko brez kanca samohvale ugotovimo, da je naša zgradba ponovno močnejša in trdnejša.

Ce smo pred nekaj leti govorili tudi ob prazničnem dnevu o izgubah, o tem, da ustvarjamo v gospodarstvu simboličen ostanek dohodka, da smo zdrknili z osebnimi dohodki pod slovensko poprečje, da so naše delovne organizacije imele skoraj 1000 dni v letu blokirane račune, o simboličnih zneskih amortizacije, o nezaposlenosti žena in deklet, potem letos lahko rečemo le to, da je vse prej naštetu naša polgodovina, naša bližnja preteklost in da smo se iz opisanega položaja izmotali sami s svojim delom, da nam še na misel ni prišlo, da bi poskušali svoja bremena prelagati na druge in da smo vselej, tudi v najneugodnejših letih ohranili delovno vnetje in optimizem, ki sta bila odločujoča in nepogrešljiva faktorja ves minuli čas, in bosta najbrž še kako potrebna tudi v bodoče.

Kljub temu, da smo v minulih mesecih v različnih

ocenah večkrat povedali, kako se je naše gospodarstvo vključilo v stabilizacijska prizadevanja, kaj in koliko je prispevalo in prispeva k ustvarjanju stabilnejših gospodarskih gibanj, kako so ga in ga prizadevajo posamezni ukrepi in kakšne težave premagujemo, kljub vsemu temu se mi zdi na današnji slavnostni dan potrebno usmeriti našo pozornost na nekatere, po moji presoji zelo pomembne stvari, in je prav, da se jih zavemo, ker so rezultat dela delovnih ljudi, njihove pripravljenosti na premagovanje težav in njihove organiziranosti v samoupravnih organizmih.

Ze več let pri nas nobena delovna organizacija ni zaključila svojega poslovanja z izgubo in tako je bilo tudi lani. Število tistih delovnih organizacij, ki so se desetletja gibale na rentabilitetni meji, je iz leta v leto manjša — praktično sta ostali le še dve: To je bilo doseženo s tem, da smo s skupnimi dogovori in naporu povečevali obseg poslovanja, nabavljali novo, produktivnejšo strojno opremo, osvajali nove vrste izdelkov, prodirali z njimi na širša tržišča in ne nazadnje tudi s pripojitvami nekaterih delovnih organizacij k močnejšim ekonomskim subjektom. Ostanek dohodka postaja iz leta v leto pomembnejša reprodukcijska kategorija in omogoča iz leta v leto tudi več sredstev za sklade, ne nazadnje tudi za tiste, ki že odločilneje posegajo v izboljševanje pogojev za oddih in rekreacijo delavcev, gradnjo stanovanj, širši družbeni standard in podobno. Amortizacija zgradb in delovnih naprav postaja vse hitrejša in obračunani zneski skokovito rastejo. Lastna obratna sredstva, ki so predstavljala vsa leta delovnim organizacijam velike težave in jih je še zdaj mnogo premalo za trdno in zanesljivo poslovanje, še zlasti, ker so tudi krediti, ki jih lahko najamejo naše de-

lovne organizacije za te namene bili in so še zelo, zelo skromni, so kljub vsemu v porastu. Ugotavljamo, da so vse naše delovne organizacije zadostile tistim zakonskim predpisom, ki sankcionirajo višino trajnih obratnih sredstev in da zategadelj ta čas nobena temeljna organizacija ali organizacija združenega dela nima težav, ki bi nastopile, če bi ne zadostila zahtevam zadnjih zakonskih predpisov.

Ko so stopili v veljavo ukrepi, ki so sankcionirali tiste delovne organizacije, ki so bile nepretrgoma blokirane več kot devetdeset dni, v naši občini ni bilo nobene takšne delovne organizacije in je tudi zdaj ni. Upam si celo izraziti optimizem, da je gospodarjenje pri nas na takšni višini in da so samoupravljanje in poslovnost, produktivnost in racionalnost proizvodnje, stopnja tveganj in občutek zanje, poznavanje tržnih razmer in ostalo, na tolikšni višini, da bomo tudi v bodoče lahko vzdrževali sedanje stanje, se pravi ne dovolili, da bi bila katerakoli gospodarska delovna organizacija blokirana nepretrgoma 90 dni in da ne bo niti v bodoče nobena zapadla sankcijam, ki jih vsebujejo zakonski ukrepi za take primere. Ob vsem tem pa se je treba zavedati dejstva, da so poslovni skladi in drugi viri sredstev, zlasti trajnih obratnih sredstev, v prenekaterih delovnih organizacijah, ali skoraj povsod premajhni in zaradi tega izračuni skoraj vselej pokažejo, da je ta hip kreditna in na njeni osnovi reproduktivna sposobnost zelo majhna in da bi dolgo trajanje takšnega stanja utegnilo prinesiti neugodne posledice, saj bi se zmanjšal razvojni trend, zlasti če bo prizadel nabavljanje sodobne produktivne opreme, slabo odrazil v rezultatih gospodarjenja čez nekaj let.

Dosledno stabilizacijsko obnašanje

Podatki, ki kažejo osnovne kategorije gospodarjenja v delovnih organizacijah, ki poslujejo v naši občini in

Drobec iz razstave Jesenice včeraj, danes, jutri

imajo tudi sedež svojih samoupravnih in upravnih organov pri nas, so naslednji (primerjalno jih bom navedel

	1970	1971	1972
Celotni dohodek	1.338.668	1.722.945	2.146.472 din
Amortizacija	77.410	101.706	151.598 din
Ostanek dohodka — skladi	44.197	99.343	99.561 din
Bruto osebni dohodek	188.844	239.360	274.187 din
Bruto akumulacija	121.597	201.059	251.129 din

Navedene številke niso korigirane za faktor inflacije v obdobju zadnjih treh let, ker bi bilo takšno opravo zelo zahtevno in glede točnosti tudi hudo tvegano. Zato se lahko zadovoljimo z ugotovitvijo, da bi bile številke zadnjega leta seveda občutno nižje, če jih ne bi zvečevala neugodna monetarna in cenjska gibanja.

Če smo pred dvema leti na današnji dan dejali, da je naš bližnji cilj doseči 200 starih milijard dinarjev celotnega dohodka, potem lahko letos ugotovimo, da je bil ta cilj že lani nominalno dosežen, realno pa prav tako nismo daleč od njega. In ker smo imeli pred dvema leti v mislih takratno vrednost dinarja in takratne cene, ne smemo biti toliko nedosledni, da bi sami verjeli, da smo zastavljeni bližnji cilj že dosegli. Realno ga nismo, vendar, kot rečeno, nismo daleč od njega. Iz naštetih podatkov je mogoče hitro ugotoviti, da lani glede na predlansko leto ostanek dohodka ni bil povečan, ampak je celo nominalno ostal na predlanski višini. Vendar bi bilo prehudno enostransko, če ne bi v isti sapi primerjali lani dosežene in formirane amortizacije, saj se je povzpela od 10 starih milijard dinarjev predlanskim na petnajst v lanskem letu. Delovne organizacije so lani bistveno okrepile ta kvalitetni vir sredstev za razširjeno reprodukcijo, kar lahko ocenimo kot dosledno stabilizacijsko obnašanje. Zaradi takega skoka amortizacije se je lani povzpela bruto akumulacija iz 20 starih milijard dinarjev v 1971. letu na 25 milijard starih dinarjev. Ta številka pa predstavlja uresničitev zastavljenega etapnega cilja v našem razvojnem trendu, saj smo rekli na današnji dan pred dvema leti, da želimo hitro doseči 20 starih milijard dinarjev bruto akumulacije in smo seveda mislili na ta znesek v okviru takratne vrednosti dinarja. In ta je dosežen četudi odštejemo inflacijski faktor. Realno so prikazana sredstva naše delovne organizacije ustvarile, kljub temu, da so bili lani in letos pogoji gospodarjenja zaostreni in da se kažejo prenekatere težave prehodnega značaja, ki bodo seveda na nacionalnem gospodarskem prostoru in pozneje tudi pri nas imele ugodne posledice, so kazalci poslovnega uspeha za prvih pet mesecev letošnjega leta še dokaj ugodni, četudi so trendi rasti nižji kakor so bili minuli dve leti. Danes lahko ugotovimo, da je v SRS in SFRJ v okviru stabilizacijskih prizadevanj doseženo veliko (uravnotežena je zunanjetrgovinska bilanca,

za tri minula leta, da si bomo na tej osnovi lahko ustvarili sodbe in primerjave (v tisočih N. din):

zmanjšano je število tistih delovnih organizacij, ki so poslovale z izgubo, zmanjšano je število takšnih delovnih organizacij, ki so bile blokirane nad 90 dni ipd.), vendar pa so poleg velikih rezultatov nastopile prenekatere posledice, ki izvirajo iz paketov stabilizacijskih zakonov, ki so šele začeli učinkovati, da nekatere stvari še niso sistemsko razrešene, da je preveč administrativnega poseganja v gospodarstvo in da to ustvarja položaj, v katerem se rojevajo nove težave, krči in bolečine.

V gospodarstvu naše občine se takšne stvari odražajo zlasti v naslednjih zaznanih in pojavnih oblikah: Konjunktura je zmanjšana. Ne da se prodati več vsega, če bi se pa dalo, pa zaradi tega, ker je treba izločiti iz nakupov tiste kupce, ki blaga v roku ne morejo plačati, prodajati mnogo težje. Kot je bilo lani in predlanskim. Kupna moč in z njo neločljivo povezan življenjski standard je v poprečju nižji, inflacija stroškov je še vedno visoka. Tržni mehanizmi v sferi cen še ne delujejo. Zaloge dovršene proizvodnje se večajo in prav tako rastejo zaloge nekaterih vrst trgovskega blaga trajne porabe, istočasno pa je trgovina preslabo založena z določenimi življenjskimi artikli in predmeti dnevne rabe. Vse našete in ostale nenaštete oscilacije so prisotne in se prebijamo skoznje. Zategadelj je postalo gospodarjenje zahtevnejše, težje, včasih mnogo bolj odgovorno, kar je v načelu zanesljivo pozitivno, v sedanjem času pa razumljivo predstavlja tudi nekaj težav, na katere najbrž nismo bili dovolj pripravljeni. Kljub vsemu pa sem prepričan, da smo vendarle pripravljeni mnogo bolje, kot smo bili leta 1965 ob prehodu v takratno reformo gospodarstva. Ta boljša pripravljenost po mojem globokem prepričanju temelji na osnovnem dejstvu, da smo v težavah med 1966. in 1969. letom sami sebe znatno prekalili, da smo se v tem času dokopali do prempogih dragocenih spoznanj, da smo uspeli v najhujših težavah izvesti ne le svojo lastno saracijo, ampak trasirati tudi dokaj ugoden in koristen razvoj. In če je tako, potem danes ni nobene bojazni, da bi se pojavljale kakršnekoli takšne težave, kakršnih smo bili navajeni v preteklosti, kljub temu pa bomo imeli opravka z drugačnimi, morda celo zahtevnejšimi težavami, vendar sem velik optimist glede njih in mislim, da jih bomo spsobili premagovati, saj navsezadnje razpolagamo v tem trenutku tudi z mnogo moč-

nejšo substanco, kot smo v preteklosti.

Če smo lani ugotovili, da so delovne organizacije v naši občini že v preteklosti gospodarile tako, da miso nikdar živeli na tuj račun in da so se že prej stabilizacijsko obnašale, velja to, tudi za letošnjo ugotovitev. Vendar nikakor ne bomo smeli dopustiti, da bi se obseg investicij dolgo zadrževal na tako nizkem nivoju, kakor letos. Ker računamo, da bo v železarni mogoče že letos jeseni pričeti z začetnimi deli za izgradnjo nove hladne valjarne, ki naj bi čez nekaj let bistveno povečala obseg ustvarjene vrednosti, je nemara zatišje, katerega priče smo, le navidezno. Vendar velja tudi v bodoče imperativ, da se morajo sinhrono razvijati vsa tista področja, za katera obstojajo naravne možnosti, ali tista, na katerih obstojajo določene komparativne prednosti in seveda tudi tista, za katera razpolagamo z ustreznimi surovinsko osnovo. Zato je pred nami razumljivo velika in odgovorna naloga, kako tudi v bodoče razvijati turizem z enako stopnjo rasti, kakor je bilo to pretečena leta, promet, trgovino in kako zagotoviti ustrezen razvojni start industriji gradbenih materi-

alov, za katere imamo surovinsko osnovo. V kolikor na tem področju ne bomo uspešni, če bomo nenehni in če bomo predolgo vztrajali na že osvojenih položajih, bomo težko zadržali celo svoje sedanje mesto v celotnem dohodku in v dohodku Slovenije in Gorenjske. Znano je namreč, da je gospodarstvo naše občine še leta 1965 predstavljalo po celotnem dohodku 2,3 % slovenskega gospodarstva in 21,8 % gorenjskega gospodarstva. Po vseh težavah v naslednjih letih, prav v tem obdobju je bil drugod prisoten zelo hiter razvoj, pa nam je z veliko težavo uspelo zadržati padanje navzdol. Ustavili in zadržali smo ta trend pri 1,6 % udeležbi v realizaciji republike. Šele lani nam je po šestih letih prvič uspelo za eno desetinko popraviti svojo udeležbo, na 1,7 % celotnega dohodka republike Slovenije. Treba pa je upoštevati, da padanja udeležbe našega gospodarstva v gospodarstvu Gorenjske še doslej nismo uspeli zaustaviti, saj je od 21,8 % celotnega dohodka v letu 1965, zdrknilo v letu 1971 na 19,3 % in lani na 18,7 %. Ta preprost podatek pomeni, da se gospodarstva drugih občin na Gorenjskem še sedaj hitreje

razvijajo kot naše, vendar podoben pogled na to plat dogajanj pokaže, da so v istem položaju kot naša občina tudi vse ostale tri gorenjske občine (Radovljica, Trzin in Kranj), saj se njih udeležba prav tako zmanjšuje. Skokovito pa je naraščala v vsem pretečenem obdobju udeležba občine Škofja Loka, saj se je udeležba te občine stopnjevala od leta 1965 iz 11,7 % na 19,4 % v lanskem letu in je tako zdaj ta občina pred nami, pred osmimi leti pa je njeno gospodarstvo predstavljalo po obsegu realizacije komaj polovico našega.

Takšna gibanja, če bi se imela nadaljevati tudi v bodoče, lahko vodijo samo v položaj, ko bo postala udeležba našega gospodarstva v gospodarstvu Slovenije in Gorenjske popolnoma neustrezna in zato je skrajni čas, da z združenimi močmi zastavimo napore zato, da svoje mesto in položaj postopoma popravimo in izboljšamo. Za doseganje tega tako zahtevnega cilja pa je predvsem potrebna enotna volja in akcija, ki mora zamenjati razne nesporazume, kakršnih je bilo v zadnjem obdobju pri nas kar precej.

(Se nadaljuje)

Manifestirali bomo s koroškimi Slovenci

Na pobudo Zveze kulturno prosvetnih organizacij občine Jesenice si bo ogledalo jutrišnjo predstavo Žižkove Miklova Zale v Svatnah pri St. Jakobu v Rožu na Koroškem nad sto Jeseničanov. Prvi avtobusni prevoz za aktivne kulturne delavce in druge občane je organizirala omenjena zveza, drugega, za nekdanje kulturne delavce in ostale pa komisija za rekreacijo, kulturo in oddihe pri društvu upokojencev na Jesenicah. Ker je bilo več prijav kot za dva avtobusa, bodo potovali na Koroško mnogi z osebnimi avtomobili.

Vse priznanje Zvezi kulturno prosvetnih organizacij občine Jesenice za pobudo in 25-odstotni regres za prevoz. Priznanje pa tudi zavesti Je-

seničanov, ki hočejo ob kulturni prireditvi v okviru proslav 500-letnice slovenskih kmečkih uporov, ki jo organizira Slovenska prosvetna zveza v Celovcu, manifestirati

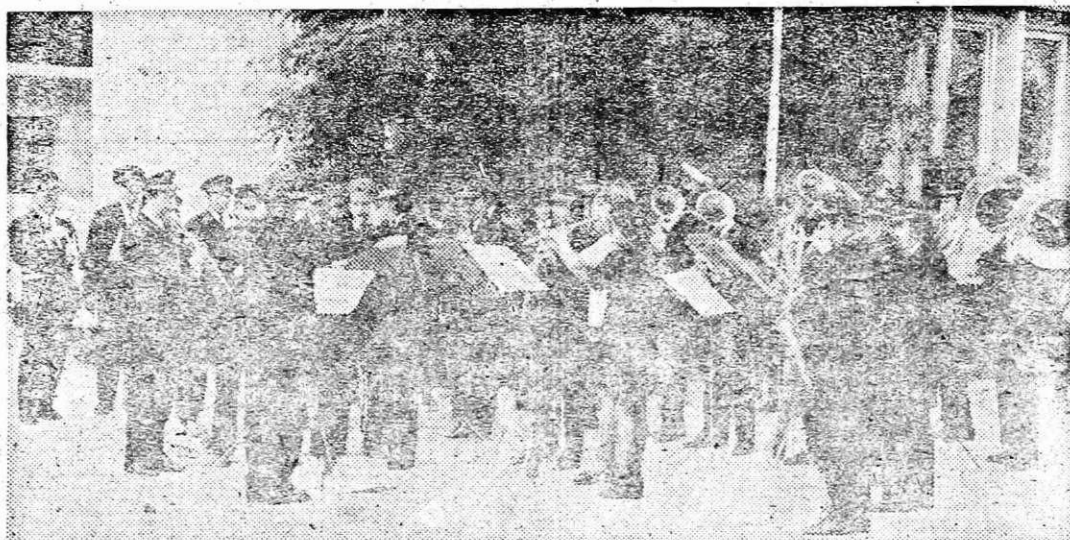
s koroškimi Slovenci, ki hočejo ob uprizoritvi igre Miklova Zala dokazati, da žele ostati svojemu rodu zvesti, kot mu je bila zvesta Miklova Zala iz Svatna na Koroškem.

Petnajstega avgusta enodnevni izlet v Žusterno

Komisija za rekreacijo, kulturo in oddihe pri društvu upokojencev na Jesenicah bo organizirala v sredo, 15. avgusta že sedmi letošnji avtobusni izlet. Tokratni izlet v Koper je namenjen onodnevni kopanju v Žusterni. Mnogi nimajo možnosti uživanja večdnene oddiha na morju, zato si žele vsaj enodnevnega užitka v morsk

vodi in na soncu. Za to je Žusterna najprimernejša ker ima odlično plažo. V primeru slabega vremena pa je možno kopanje v zaprtim bazenu z morskovo vodo.

Izlet je namenjen upokojencem. V kolikor pa teh za 50 sedežni avtobus ne bi bilo dovolj, se ga bodo lahko udeležili tudi drugi, ki si žele enodnevne kopanja v prijetni Žusterni.

Pihalni orkester Jeseniški železarji, je v petek, 27. julija, imel koncert ob občinskem prazniku

Gregorčičeve in Čufarjeve plakete najboljšim

Na slavnostni seji splošnega zbora skupščine občine Jesenice v soboto, dne 28. julija, so podelili tudi letošnje Gregorčičeve in Čufarjeve plakete najboljšim športnikom oziroma kulturnim delavcem v občini. V nadaljevanju vam predstavljamo letošnje dobitnike največjega občinskega priznanja.

Gregorčičeve plakete

METOD BALDERMAN: se je takoj po prihodu na Jesenice vključil v TVD Partizan, v katerem je vršil razne funkcije med drugim funkcije tajnika in podpredsednika, od leta 1976 pa kot predsednik. Od takrat je tudi član UO občinske zveze za telesno kulturo. Nekaj let je bil tudi član UO hokej kluba, deluje pa tudi v drugih družbeno političnih organizacijah. V društvu Partizan je izvršil notranjo reorganizacijo in razširil delovanje društva kljub nejasnim konceptom, ki danes tarejo to organizacijo. Veliko zaslug pa ima tudi za postavitev tabora v Baški-Krk. Za svojo vsestransko aktivnost je že prejel »Plaketo« Partizana Slovenije.

JOŽE KOŠIR: se je po končanem športnem udejstvovanju — smučanju, vključil v vrste smučarskih sodnikov, kjer aktivno sodeluje še danes. Zasedimo ga na vseh pomembnejših mednarodnih prireditvah od FIS-tekmovanj v Kranjski gori do Planice in tudi na evropskih prvenstvih v kegljanju na ledu. Več let je bil Jože Košir član UO občinske športne zveze, še vedno pa je predsednik smučarskega kluba Mojstrana. Njegovo delo v smučarskih organizacijah je vseskozi uspešno, s svojo prisotnostjo in organizacijsko sposobnostjo pa je na mednarodnih tekmovanjih dokazal, da je njegov prispevek precejšen del dobro izvedene prireditve.

BOZO PANCUR: je starošina odreda Jeklarjev že več kot 10 let, prej pa je vrsto let bil njegov načelnik. Bil je podpredsednik Zveze tabornikov občine Jesenice in IO Zveze tabornikov Slovenije, sedaj pa je tudi član IO v savezu izvidjača Jugoslavije Samoiniciativno organizira ta-

borniške akcije in sodeluje pri organizaciji republiških in zveznih taborniških akcij. Je nosilec srebrnega in zlatega znaka. Zveze tabornikov Slovenije, srebrnega in zlatega javorjevega lista z žarki, za delo v taborniški organizaciji pa je prejel tudi državno odlikovanje »Red dela s srebrnim vencem«.

MIRKO SPENDAL: je poleg opravljanja dolžnosti blagajnika in tajnika pri nogometnem klubu Jesenice, šest let je opravljal tudi zahtevno funkcijo predsednika kluba. Od leta 1950 do leta 1964 je bil v upravnem odboru Sportnega društva Jesenice. V letu 1953 se je včlanil v Planinsko društvo Jesenice ter je od takrat in še danes blagajnik. Član UO v funkciji blagajnika občinske zveze za telesno kulturo je od ustanovitve leta 1960. Enako funkcijo blagajnika ima tudi pri FIS komisiji za pokal Vitranc. Za vestno delo in široko angažiranost je tudi prejel več državnih odlikovanj in zlato planinsko značko.

SOLSKO ŠPORTNO DRUŠTVO O. S. PREŽIHOV VORANC: praznuje letos 10 let svojega obstoja. V tem času je društvo preko svojih mentorjev uspelo ustvariti velik interes šolske mladine za aktivnost v društvu, vzgojilo je v svojih sekcijah veliko mladih perspektivnih športnikov. S svojimi ekipami so redno nastopali na vseh množičnih prireditvah, ki jih je organizirala občinska zveza za telesno kulturo in tudi na drugih medšolskih tekmovanjih. V svojem 10-letnem obdobju so tudi sami organizirali več prireditev, kot so samostojni telovadni nastopi in medšolska tekmovanja. Društvo ima 202 člana in je tudi po številu največje v naši občini.

Učni uspeh v naših šolah

Na osnovni šoli v Mojstrani

Letošnje šolsko leto na osnovni šoli v Mojstrani so zaključili uspešno, saj so dosegli boljši rezultat kot v prejšnjih letih. Na nižji stopnji je izdelalo 95 in pol odstotka učencev, na višji pa 93,2 odstotka učencev, kar pomeni, da je od skupno 164 učencev, kolikor jih je bilo na šoli izdelalo 155 ali dobrih 94 odstotkov. Dva sta napredovala kljub slabemu uspehu, štirje imajo popravne izpite, trije pa bodo morali razred ponavljati.

Dobri učni uspeh pripisujejo več vstopnim — tako po-

daljšanemu bivanju učencev v šoli, večji pomoči slabšim učencem in boljše podajanju ter utrjevanju učne snovi, kar je bilo tudi mogoče, saj posamezni razredi štejejo manj učencev, kot pa na primer drugje. Delovne skupine na osnovni šoli v Mojstrani štejejo le od 19 do 26 učencev. Poleg učenja pa so imeli na šoli tudi 13 izven šolskih aktivnosti med katerimi prednjačijo športne dejavnosti, planinski krožek, taborniška organizacija, foto in likovni krožek ter druge.

Na osnovni šoli v Mojstrani

Plaketo Toneta Čufarja za leto 1973 prejme **MARJAN JEMEC** za dolgoletno kulturno-organizacijsko in glasbeno vzgojno delo.

Marjanu Jemcu bo kmalu poteklo 20 let, kar se je vključil kot igralec in pevec v delo delavsko-prosvetnega društva Svoboda Žirovnica-Breznica. Odigral je na odru vrsto predvsem glavnih vlog, na njegovo pobudo, že ko je bil pevovodja žirovniških pevcev, pa je bil ustanovljen moški oktet, ki si je kmalu pridobil in ima še danes velik ugled ne samo v žirovniškem okolišu in v občini, temveč tudi daleč naokrog, kar dokazujejo številni nastopi. Zasluga Marjana Jemca je tudi ustanovitev oddelka jeseniške glasbene šole na osnovni šoli v Žirovnici. Z uspehom že dolga leta vodi šolski mladinski pevski zbor, ki dosega lepo kvaliteto, poleg tega pa je vsestransko angažiran kot kulturni delavec ne samo v okviru šole, temveč vse krajevne skupnosti Žirovnica. Marjan Jemc je že dolga leta član upravnega odbora žirovniške Svobode, svoj pomemben delež pri oblikovanju kulturnega vzdušja in politike v občini pa prispeva že dolga leta kot član predsedstva temeljne kulturne skupnosti občine Jesenice.

Plaketo Toneta Čufarja za leto 1973 prejme **OLGA LACKER** za dolgoletno poštvalno delo v vaški knjižnici.

Olga Lacker že dolga leta vodi vaško knjižnico v Gozd-Martuljku. Po njeni zaslugi je knjižnica v Gozd-Martuljku najbolj urejena vaška knjižnica v občini, čeprav deluje v zelo slabih pogojih. Z izredno osebno prizadevnostjo, poštvalnostjo in znanjem je Olga Lacker znala vzbuditi zanimanje in ljubezen za knjige v številnih prebivalcih Gozd-Martuljka, kar dokazuje z ozirom na število prebivalcev zelo visoko število izposojenih knjig. Olga Lacker je edina vaških knjižničark v naši občini, ki je vsa dolga leta tudi redno in vzgledno sodelovala z občinsko knjiž-

pa že drugo leto zelo uspešno poskrbijo tudi za učbenike. Z učenci in starši so se domeni- nili za skupno nabavo. Šola poskrbi za nabavo učbenikov, tako da učenec že prvi dan ob začetku šole dobi vse knjige, starši pa so istočasno razbremenjeni skrbi. Plačati morajo le eno četrtino vrednosti knjig kot obrabnino. Iz teh sredstev na šoli vsako leto obnovijo izrabljene učbenike. Socialno najšibkejšim učencem pa posodijo učbenike tudi brezplačno.

Čufarjeve plakete

nico na Jesenicah in z njeno pomočjo, znala izpolniti vse želje in potrebe svojih bralcev. Tudi v najtežji situaciji, ko so pred leti vaše knjižnice ostale skoraj brez sredstev, je Olga Lacker vztrajala pri svojem knjižničarskem delu in se tudi vsestransko angažirala za izboljšanje in ureditev položaja vaških knjižnic v občini. Olga Lacker za svoje dolgoletno vzgledno in požrtvovalno knjižničarsko delo vse do leta 1972 ni prejela nobenega plačila in nagrade.

Plaketo Toneta Čufarja za leto 1973 prejme **STEFAN PREŽELJ** za »dolgoletno kulturno-prosvetno in glasbeno delo«.

Stefan Preželj je že leta 1971 praznoval 50-letnico svojega glasbenega in dirigentskega dela. Ne upošteva njegovo predvno prosvetno delo, Stefan Preželj že od leta 1945 vodi godbo na pihala na Hrušici in za njen obstoj še zlasti skrbi z navdušenjem in vzgojo mladih za glasbeno in kulturno delovanje sploh. Poleg požrtvovalnega dirigentskega dela pri godbi na pihala pa je Stefan Preželj vsa leta po vojni sodeloval tudi v dramski sekciji kot igralec. Vse od ustanovitve delavsko-prosvetnega društva Svoboda na Hrušici je Stefan Preželj tudi delavni član upravnega odbora društva, svoje kulturno-prosvetno delo pa je z uspehom prenašal in razvijal tudi v okviru gasil- skega društva in krajevne skupnosti na Hrušici. Stefan Preželj je prav gotovo vzgled požrtvovalnega ljudsko-prosvetnega delavca, ki mu vse

življenje ni bilo žal nobenih žrtv za kulturno-prosvetno uresničevanje, sebe in vse svoje okolice.

Plaketo Toneta Čufarja za leto 1973 prejme **JANKO PRIBOŠIČ** za uspešno vzgojno in ustvarjalno glasbeno delo z mladino.

Janko Pribošič na Jesenicah kot glasbeni pedagog in dirigent mladinskih zborov uspešno deluje že od leta 1964. Takoj ob prihodu na Jesenice je organiziral mladinski pevski zbor »Blaž Arnič«, s katerim je kmalu uspešno nastopal v nekaterih krajih Slovenije, Hrvaške in Čehoslovaške. Da množice nastopov in koncertov ob proslavah in najrazličnejših prilikah v občini in izven nje, sploh ne omenjamo. Mladinski pevski zbor »Blaž Arnič« je pod njegovim vodstvom dosegel kvaliteten vrh mladinske zborovske pesmi v občini. Poleg vodstva mladinskega zbora »Blaž Arnič« pa Janko Pribošič vodi še dva zbora na osnovni šoli Prežihov Voranc, ki v kvalitetnem pogledu izstopata v primerjavi z drugimi šolskimi zbori. Na noben način pa ne moremo prezreti ustvarjalnega dela Janka Pribošiča, ki je doslej skomponiral okoli 100 skladb za otroške, mladinske in odrasle zbore, vrsto drugih skladb, še zlasti pa skladbe za mladinske zbore z Orffovimi instrumenti. Poleg vsega naštetega je Janko Pribošič vsa leta tudi delaven vodja glasbene komisije Zveze kulturno-prosvetnih organizacij občine Jesenice in vsestransko angažiran za dvig glasbene kulture v občini.

VSEM PRIJAVLJENIM IN VSEM, KI BODO POTOVALI NA KOROŠKO NA OGLED MIKLOVE ZALE

Vse tiste, ki so prijavljeni za ogled predstave Miklova Zala v Svatnah pri Št. Jakobu v Rožu na Koroškem in ostale, ki bodo potovali s svojimi vozili obveščamo:

— Odhod avtobusa, ki ga organizira ZKPO občine Jesenice, je v soboto, 4. avgusta ob 16. uri izpred gledališča Tone Čufar. Avtobus bo ustavil na Plavžu (pri Čufarju) in eventuelno v smeri Kranjska gora, tudi na drugih postajah od koder so prijavljeni;

— Vsi udeleženci naj se primerno oblečejo, ker so večeri hladni;

— Kdor od prijavljenih ima lažji zlojživni stolček priporočamo, da ga vzame s seboj, ali vsaj blazino ali papir, na katerega bo lahko sedel, če bo zmanjkalo sedežev. Kljub temu, da je pripravljenih 1000 sedežev, zaradi velikega zanimanja za igro na Koroškem in v matični domovini, bo najbrž zmanjkalo sedežev;

— Preverite tudi veljavnost svojih potnih listov;

— Vstopnino 20,00 dinarjev bomo pobrali v avtobusu, da bomo kolektivno kupili vstopnice že pred prihodom v Svatno;

— Če bi bila predstava zaradi slabega vremena preložena na prihodnjo soboto, t. j. 11. avgusta, bodo udeleženci zvedeli to iz objav radia Ljubljane.

Pri predstavi sodeluje čez 120 oseb iz prosvetnih društev Koroške, od Zilje preko Roža in Gur do Podjune, kot igralci, statisti, jezdec, plesalci v narodnih nošah itd. Prizorišče bo ozvočeno in razprošeno tako, da bo vsak lahko videl in slišal celotno dogajanje.

Predstava, ki jo pripravlja Slovenska prosvetna zveza iz Celovca, bo mogočna kulturno-prosvetna manifestacija koroških Slovencev ob 500-letnici kmečkih uporov na Slovenskem.

Kaj bomo gledali v kinu

Kino RADIO

4. in 5. avgusta amer. CS barvni film NEKOČ JE BIL MALOPRIDNEŽ, v režiji Joseph L. Mankiewicz, v gl. vlogi Henry Fonda, ob 17. in 19. uri.
6. in 7. avgusta amer. barv. film DNEVNIK JEZNE GOSPODINJE, v režiji Franc Perry, v gl. vlogi Richard Benjamin, ob 19. uri.
8. avgusta amer. film NAŠI SORODNIKI, v režiji Harry Lachmann, v gl. vlogi Stan Lavrel, Oliver Hardy, ob 19. uri.
9. avgusta zaprto.
10. avgusta nem. barv. film EVA, v režiji Herbert Baliman, v gl. vlogi Renata Larsen, ob 19. uri.
11. avgusta italij. CS barvni film GARINGO, v režiji Rafael R. Marchent, v gl. vlogi Solvi Stobing, ob 17. in 19. uri.

Kino PLAVŽ

4. in 5. avgusta amer. barv. film DNEVNIK JEZNE GOSPODINJE, ob 18. in 20. uri.
6. in 7. avgusta amer. CS barvni film NEKOČ JE BIL MALOPRIDNEŽ, ob 20. uri.
8. avgusta zaprto.
9. avgusta franc. barv. film CAROLIN CHERIE, ob 20. uri.

10. avgusta amer. film NAŠI SORODNIKI, ob 20. uri.

11. avgusta italij. barv. film SANJE ZLOCINA, ob 18. in 20. uri.

Kino DOVJE MOJSTRANA
4. avgusta italij. jugoslov. film SESTANEK Z NECASTNIM.

5. avgusta italij. barv. film SARTANA, DOLARJI IN MENIHI.

11. avgusta amer. barv. film DNEVNIK JEZNE GOSPODINJE.

Kino KRANJSKA GORA
4. avgusta italij. barv. film SARTANA, DOLARJI IN MENIHI.

5. avgusta franc. barv. film CARDIN CHERIE.

8. avgusta amer. barv. film DNEVNIK JEZNE GOSPODINJE.

9. avgusta amer. film NAŠI SORODNIKI.

11. avgusta amer. CS barv. film NEKOČ JE BIL MALOPRIDNEŽ.

Kino DELAVSKI DOM JAVORNIK

4. avgusta italij. barv. film KO SO ŽENSKÉ IMELE REPE, ob 19.30.

5. avgusta italij. jugoslov. barv. film SESTANEK Z NECASTNIM, ob 19.30.

11. avgusta franc. barv. film CAROLIN CHERIE, ob 19.30.

GARINGO je ameriški western, ki nosi naslov po odločnem in sposobnem poročniku Garingu. Film, ki je na sporedu v naših kinematografih je spretno zrežiran in ima vse odlike klasičnega westerna.

V svojem rojstnem kraju navdušili več tisoč poslušalcev

Krajna organizacija ZB NOV Begunje, je preteklo soboto pripravila v gostišču »Pri Jožovcu« nastop priljubljenega narodno-zabavnega ansambla Avsenik. Gostišče je bilo že v popoldanskih urah skoraj zasedeno, zvečer pa praktično niso našel praznega kotička. Na vrtu gostišča in v bližnji okolici se je zbralo več tisoč ljubiteljev tovrstne glasbe in ansambla. Prišli so iz Radovljice, Bleda, Jesenic, Bohinja in iz drugih krajev Gorenjske. Seveda ni manjkalo tujih turistov iz zahodnih dežel, ki te dni pri nas preživljajo letni dopust. Begunčani so bili seveda še

najbolj veseli, saj je njihov ansambel po dolgem času spet nastopil v svojem rojstnem kraju.

Avsenikov ni potrebno posebej predstavljati. Dovolj je, če povem, da že več kot petnajst let s svojimi vižami razveseljujejo staro in mlado. Posneli so na ducate velikih in malih plošč, prekrižali so Evropo po dolgem in po čez, itd. Za uspehe so prejeli diamantno ploščo in več zlatih, poleg tega pa tudi številna priznanja.

Svojih ljubiteljev tudi na sobotnem nastopu niso razočarali. Vrstile so se stare in nove viže, za zvrhan koš šal

ZAHVALA

Ob smrti ljubega moža, očeta, brata, strica

MAKSA RAVNIKA

se iskreno zahvaljujemo primariju dr. Čofu, dr. Tancarju in ostalemu zdravniškemu osebju internega oddelka, ki mu je lajšalo bolečine med boleznijo.

Hvala vsem prijateljem in znancem, ki so nam v težkih trenutkih stali ob strani, darovali cvetje in izrazili sožalje.

Posebno se zahvaljujemo družini Kramar-Zupantič, Tonello Mariji, Gogala Jelki, Volčič Ani za izkazano tovarištvo. Iskrena hvala inž. Čopu in tov. Kalanu za poslovilne besede, pevcem za žalostinke, sosedom za denarno pomoč ter vsem voznikom osebnih avtomobilov.

Vsem še enkrat lepa hvala!
Zalujoči: žena Ivanka, sin Milan, sestra Gizela in ostalo sorodstvo

ZAHVALA

Ob prezgodnji, boleči izgubi, ko so za vedno omahnile zlate, pridne roke našega ljubljene moža, atija in starega ata, sina, brata in strica

ANTONA KONČNIKA

se iskreno zahvaljujemo dr. Sajevidu za trud in lajšanje bolečin, osebju internega oddelka jeseniške bolnice, vsem dobrim ljudem, ki so nam pomagali izpolnjevati zadnje želje našemu dragemu. Veliko zahvalo smo dolžni dobrim sosedom na cesti Slavka Likoviča in Savski cesti, tovarišu Karlu Pureberju in Marjanu Potočniku, organizacijam ZK, ZB NOV, SZDL, strelski družini Triglav in delovnim tovarišem podjetja Vatrostalne za izkazano mu zadnjo čast ter prisrčne poslovilne besede. Zahvaljujemo se pevcem za lepo petje in vsem, ki ste nam ustmeno ali pismeno izrazili sožalje, ga zasuli s prekrasnim cvetjem in ga v tako velikem številu spremili na zadnji poti.

Neutolažljivi: Končnikovi, družini Koren in Voga

ZAHVALA

Ob težki izgubi moža

JANKOTA KNEZA

se zahvaljujem dr. Rolčevi za obiske na domu in lajšanje bolečin, vaščanom Kočne in Podkočne za zbrano denarno pomoč in vsem, ki so kakorkoli pomagali v dneh težke izgube.

Zalujoči: žena Marija, Roman in družina Kelbl

ZAHVALA

Vsem sodelavcem iz strojnega vzdrževanja Javornik, strojnih delavnic, montažnega oddelka (Tušar) in žerjavnega oddelka, se najlepše zahvaljujem za denarno pomoč, katera mi je bila za časa boleznijo zelo dobrodošla.

Franc Bergant

IZLET NA KOROŠKO

V nedeljo, 2. septembra 1973, bodo v Robežu nad Apačami odkrili spomenik padlim partizanom. Občinski odbor ZZB NOV Jesenice vabi borce ter aktiviste in ostale občane, da se spominske svečanosti udeležijo v čim večjem številu. Na svečanosti bo sodeloval tudi partizanski pevski zbor iz Ljubljane.

Udeleženci spominske svečanosti se bodo ustavili tudi v Svečah v Rožni dolini in na tamkajšnjem pokopališču počastili spomin narodnega heroja Matija Verdika-Tomaža.

Cena prevozu je 38 dinarjev na osebo. Udeleženci izleta morajo imeti veljavne potne liste in tudi hrano. Prijave za izlet na Koroško zbirata občinski odbor ZZB NOV Jesenice in turistična poslovalnica Viator Jesenice, c. M. Tita 69, do srede, 29. avgusta 1973.

Avtobus bo udeležence odpeljal v nedeljo, 2. septembra s Koroške Bele ob sedmi uri, s postanki na vseh postajališčih ter s prihodom v Sveče ob 9.30, kjer bo dveurni postanek. V Robežu bodo udeleženci spominske svečanosti prispeli ob 12.30. Povratek iz Robeža je predviden za 16. uro, ko se bodo udeleženci izleta vrnili prek Borovelj in Ljubelja ob 19. uri na Jesenice.

POTOVANJE V TABORIŠČE AUSCHWITZ

Grupa taborišča Auschwitz pri komisiji za bivše politične zapornike, internirance in izgnance republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in potovalni urad Kompas, organizirata v dneh od 7. do 11. septembra petdnevno potovanje v Auschwitz — Poljska.

Cena potovanja za avtobusni prevoz, štiri zajtrke in štiri večerje ter dva kosila in štiri prenočišča v hotelih, ogled mest (Bratislava, Krakow, Brno, Dunaj), zavarovanja ter stroškov organizacije in vodstva potovanja je 1.300,00 dinarjev na osebo. Udeleženci morajo imeti veljavne potne liste.

Prijavitelj se lahko do 15. avgusta pri vseh poslovalnicah KOMPASA! Ob prijavi se vplača 500,00 dinarjev akontacije.

RAZPIS

Svet šole osnovne šole Prežihov Voranc na Jesenicah razpisuje naslednja delovna mesta:

- učitelja matematike in fizike P ali PRU za nedoločen čas
- učitelja glasbene vzgoje in vodenje pevskih zborov P ali PRU za nedoločen čas.

Rok prijave je 15 dni po objavi.

OBVESTILO

Društvo prijateljev NK HAJDUK — Split Jesenice, obvešča svoje člane, da imamo v bodoče svoje klubske prostore v gostišču »Dalmacija« (bivši Lasan).

Redni sestanek članov je vsak torek ob 19. uri.

Istočasno obveščamo vse člane UO, da bo redna seja v torek, 7. avgusta, ob 19. uri v zgoraj navedenih prostorih.

Upravni odbor

OBVESTILO

Avto-moto društvo Jesenice obvešča, da bo v dneh 28., 29., 30. in 31. avgusta letos v prostorih AMD Jesenice delovala ekipa avto moto zveze Slovenije s tehnično opremo za testiranje avtomobilov.

Da zagotovimo reden potek testiranja, prosimo vse člane AMD, da se prijavijo za testiranje.

Prijave bomo sprejemali po 6. avgustu dalje v prostorih AMD Jesenice, vsak dan razen sobote in nedelje od 15.30 do 17.30. Vsak prijavitelj bo prejel tudi številko vrstnega reda in ostale informacije.

Iz pisarne AMD Jesenice

OBVESTILO POTROŠNIKOM

DEŽURNE TRGOVINE V NEDELJO, 5. AVGUSTA:

- samopostrežna Zafja, Kašča 4 na Plavžu,
- samopostrežna Delikatesa žel. konzum,
- samopostrežna Rožca na Javorniku.

Ob 50 letnici SZ Jugoslavije 26 zlatih priznanj smučarjem občine Jesenice

Pred praznikom občine Jesenice so predstavniki SZ Slovenije oziroma njen predsednik tov. Belopavlovič, podelil 26 zlatih priznanj ob 50-letnici Smučarske zveze Jugoslavije smučarjem in smučarskim delavcem na Jesenicah.

Po otvoritvenem nagovoru predsednika SD Jesenice Bogomira Homovca je v pozdravnem govoru tov. Belopavlovič orisal zgodovinski razvoj, zasluge in uspehe, ki so jih dosegli smučarji tako doma kot v tujini. Posebno je poudaril, da je prav v naši občini dodeljenih daleč največ priznanj, kar potrjuje, da so bili naši smučarji najuspešnejši. Poleg posameznikov, je posebno poudaril zasluge za smučarski razvoj v Gornjesavski dolini kolektiva Železarne, za katerega je prevzel zlato plaketo predsednik delavskega sveta dipl. inž. Alojz Kalan in smučarskega društva Jesenice, za katerega je prejel zlato plaketo predsednik Bogomir Homovec. Zatem je izročil zlate plakete naslednjim smučarjem in smučarskim delavcem:

Branko Ban, Blaž Jakopič, Peter Lakota, Maks Rabič, Joža Košir, Tone Razinger, Tone Pogačnik, Joža Knific, Franc Smolej, Franc Pesjak, Peter Štefančič, Vida Katnik, Ciril Praček, Joža Zupan, Beno Langus, Joža Zidar, Maks Završnik, Aleksander Kotnik, Joža Langus, Stanko Ravnik, Zdravko Hlebanja, Mara Rekar, Slavan Berlisk, Rafael Soberl.

Smučarski zvezi Jugoslavije se je zahvalil in čestital nagrajenec v imenu občinske zveze Jesenice Berti Brun.

Zaključni govor pa je imel nagrajenec Gregor Klančnik, ki je v imenu smučarske zveze in kot generalni direktor Slovenskih železarn poudaril pomen smučarja-železarja in

dejal, da bodo železarji tako kot so do sedaj tudi naprej pomagali smučarjem, ti pa

bodo z uspehi dokazali, da zaslužijo tudi nadalje vso podporo.

Plezalnoalpinistični tečaj in tabor v Vratih in Krnici

Mnogo prevelik odstotek lažjih, težjih in celo smrtnih planinskoplezalnih in še prav posebej alpinističnih nesreč, zahteva bolj načrtno vzgojo in šolanje planinskoalpinističnih kadrov. Posamezni mladinski in še prav posebej alpinistični oddelki so moralno zadolženi, da redno prirejajo plezalne šole, predavanja, tečaje in tabore, kjer se morajo posebno mladi redno seznanjati z nevarnostmi gora, tehniko plezanja in alpinizma ter z osnovnim znanjem reševanja v gorah.

Kljub temu pa posebno mladi, neizkušeni plezalci in alpinisti še vedno preveč izživajo nevarnosti in prezirajo dobronamerne napotke starejših, izkušenejših tovarišev, prijateljev in znancev. Skoraj ni sobote ali nedelje, da ne bi z gora prihajali pojemajoči klici na pomoč. Gorski reševalci prav gotovo ne zmorejo vsega, če obiskovalci gora sami ne bodo upoštevali osnovnih pravil obnašanja v gorah. Lastno znanje in previdnost sta predpogoj za varno hojo in plezanje po gorah, za varno in prijetno bivanje in uživanje lepot in veličine planinskega sveta.

Komisija za alpinizem pri PZS je sredi letošnjega poletja, sredi poletne planinsko-plezalne in alpinistične sezone organizirala alpinistični tečaj v Vratih od 22. do 29. julija na katerem so mladi pripravniki dobili potrebno teoretično in praktično zna-

nje za uspešno udejstvovanje v gorah.

V času od 4. do 12. avgusta pa bo v Krnici še poletni plezalnoalpinistični tabor za izkušenejši pripravniki in članke alpinističnih odsekov, katerega bo vodil izkušeni alpinist in gorski reševalec Uroš Zupančič.

V republiškem plezalnoalpinističnem taboru v Krnici se bodo mladi plezalci seznanili z najtežjimi plezalnimi smermi, ocenjenimi s peto in šesto težavnostno stopnjo. V teh stenah nad Krnico so plezali naši klasični plezalci, stene Skrlatice, Rakova špica, Rogljice, Razorja in Zadnega Pri-sojnika pa so tudi šola naših vrhunskih plezalcev in alpinistov. Tako za začetniški alpinistični tečaj, kakor tudi za republiški plezalnoalpinistični tabor v Krnici je med starejšimi kakor tudi mlajšimi plezalci iz vse Slovenije izredno veliko zanimanje.

Takoj po zaključku tečaja v Vratih in tabora v Krnici, bodo odšle naše najboljše naveze v inozemske gore, v Dolomite in centralne Alpe, kjer se bodo seznanile s tehniko v ledu in snegu, kar je osnovni predpogoj za nove dosežke v gorah Kavkaza, Hindukupa, Pamirja in Himalaje. Vsi mladi hočejo napredovati in opozoriti na sebe stroge selektroje naših prihodnjih alpinističnih odprav, še prav posebej pa tiste, ki pripravljajo našo V. JAHO na 7902 m visoki Kangbačen.

Jeseniška dekleta se vse manj ukvarjajo s tekmovalnim športom

Znano je, da je namen vseh človeških reakcij, da obdržijo in ustvarijo najbolj harmonično skladnost med organizmom in njegovo notranjo in zunanjo okolico. Da pa človek doseže to harmoničnost, to telesno in duševno ravnovesje, ga žene več motivov. Motiv izzove potrebo, ki jo zadovoljimo s tem, da dosežemo cilj. Prav gotovo je izmed vseh potreb, potreba po uveljavljanju posameznika v družbi, ena izmed najvažnejših v življenju človeka. Ravno potreba po uveljavljanju je pripeljala človeka do tega, da tekmuje s sočlovekom in iz te potrebe so se tudi razvila različna športna tekmovalja.

Pri tekmovaljih pa se je postavljalo vprašanje: ali naj dekleta tudi tekmujejo v športu? Kot odgovor povzemam mnenje številnih športnih teoretikov iz vsega sveta: »Dekleta naj tekmujejo, kajti to jim predvsem koristi, vendar pa naj tekmujejo le v panogah, katere jim bodo zares koristile.«

Žal pa v jeseniški občini opažam, da zanimanje deklet za tekmovalni šport upada. Ravno ta ugotovitev pa me je gnala, da poskušam dekletom nekoliko bolj približati tekmovalni šport.

Dekleta sicer v času ko obiskujejo še osnovno šolo rade tekmujejo, rade se borijo za barve svojega razreda za barvo šole. V teh tekmovaljih so zelo temperamentne, veseli se vsakega uspe-

ha, neuspeh jih prizadene. Skratka rade tekmujejo pri tem pa pa so tudi precej številne. Problem pa nastane, ko zapustijo osnovno šolo. Malo je deklet, ki tudi kasneje ostanejo aktivne tekmovalke, ne glede na športne panoge.

Iz lastnih izkušenj vem, da precej deklet po končani osnovni šoli zapusti šport, čeprav so bile v času šolanja vključene v različne športne kolektive izven šole. Sploh pa izgubi vsak stik s športom tisti del deklet, ki se je s športom ukvarjal le po sili učnega programa. Žal je ta del deklet strašno velik. Kar 80 odstotkov deklet v naši občini se po končani šoli ne ukvarja aktivno s športom, le kakšnih 5% se ukvarja s tekmovalnim športom, kakšnih 15% pa z rekreacijskim športom.

Priznajmo, da je takšno stanje porazno. Nekaj bo treba narediti, če hočemo, da bo ženski tekmovalni šport tudi v naši občini napredoval. V nekaj nadaljevanjih bom poskušal prikazati pomembnost ženskega tekmovalnega športa, skušal pa se bom dotakniti tudi vseh problemov, ki tarejo ženski šport v naši občini. Pri tem upam, da bodo moji sestavki vsaj nekoliko približali šport dekletom v naši občini, upam pa tudi, da se bo marsikatero deklet, ki sedaj še niha, odločilo, da pride na športno igrišče.

(Nadalj. prihodnjič)

Nogometaši pred novo sezono

Jeseniški nogometaši začnejo s pripravami na novo nogometno sezono. Tudi v prihodnji sezoni bodo sodelovali v gorenjski nogometni ligi in poizkušali osvojiti prvo mesto, da bi tako zagotovili vstop v zahodno consko nogometno ligo. Jutri, v so-

boto, 4. avgusta, ob 16. uri bo na igrišču Podmežaklo pri-jateljska nogometna tekma z enajsterico Partizan iz Bilja pri Gorici. Prijateljsko tekmo z nogometaši iz Primorske so jeseniški nogometaši uvrstili med priprave za tekmovalja v gorenjski nogometni ligi.

Zakaj TRIM? 2

V Sloveniji imamo danes že v mnogih mestih, TRIM steze. 26. maja so izročili svojemu namenu tudi prvo trim stezo v naši občini in sicer v Završnici. Tako se bomo pridružili Ljubljani, Celju, Kranju, Ravnam, Mariboru in drugim mestom, ki so si take steze omislili že prej.

Ko danes ugotavljamo, kaj so novega prinesle v vsakodnevno rekreacijo naših ljudi moramo ugotoviti, da je na trim stezah vedno več ljudi zlasti ob sobotah in nedeljah.

Zakaj ni več ljudi vsak dan aktivnih je verjetno več razlogov. Verjetno je miselnost našega občana ravno taka, kot za slovenske razmere ugotavlja v eni od številnih Tovaršica Željko Kozinc. Češ, da vidi telesno leni novi meščan največje veselje v svojem avto-

mobilu, lepih oblekah in seveda v zadovoljnim želodcu. Če ga ne tira nuja življenja, mu še na misel ne pade, da bi se oznožil. Verjetno tudi jeseniški občani nismo daleč od take miselnosti. Res pa je tudi, da je kljub številnim prizadevanjem preko tiska in ostalih občil naš človek premalo obveščen o najpomembnejših vprašanjih trima.

Vse premalo je argumentov s katerimi bi lahko ljudem odgovorili na vprašanja kot so na primer. Kolikšen obseg in intenzivnost vadbe zagotavlja pravilen učinek. Koliko vadbe že zagotavlja učinek. Katere športne zvrsti je treba izbirati itd.

Po zaslugi strokovnjakov medicine dela in športne fiziologije iz Amerike in držav vzhodne Evrope imamo danes odgovore že skoro na vsa

vprašanja. Veliko delo so v tem pogledu opravili strokovnjaki ameriškega centra za medicinske raziskave pod vodstvom dr. Kenneth Cooperja. Poizkusi, ki so jih opravili ti strokovnjaki na tisočih prostovoljcih s pomočjo najnovejših aparatov in naprav so dokazali koristnost pravilno odmerjene obremenitve pri športnih aktivnostih in velike nevarnosti pomanjkljive telesne vadbe. Prav po zaslugi teh raziskav, katerih praktična vrednost je v tem, da so izdelali norme obremenitev za posamezne športne in različne kategorije prebivalstva, lahko danes dajemo zelo učinkovite recepte oziroma program razvoja telesnih sposobnosti.

Ko so v svetu izvedeli za te vzpodbudne rezultate raziskav, se je izredno hitro pričelo širiti ideja športa za vsakogar. Zelo se je spremenila ponudba športa. Moderno tržišče dnevno vsiljuje najraz-

ličnejše več ali manj drage oblike športnih aktivnosti, ki pa imajo lahko z stališča razvijanja funkcionalnih sposobnosti človeka zelo majhno vrednost, čeprav smo morali prav globoko seči v žep.

Raziskovalci so ugotovili, da imajo za dvigovanje človekove življenjske kondicije, za povečanje njegove življenjske energije posebno vrednost vse tiste športne zvrsti, ki omogočajo daljše trajanje brez prekinitve, vendar njihova intenzivnost ne sme biti previsoka. Učinek je na primer dosežen takrat, kadar človek teče pet minut tako hitro, da mu srce udari 150 krat v minuti.

Taka obremenitev zagotavlja dovolj veliko količino in moč dražljajev. Ker je puls med obremenitvijo težko meriti, so znanstveniki za praktične potrebe to preračunali v metre in minute. Različne dolžine stez, ki jih bolj ali

manj hitro pretečemo, prinesejo različno število točk. Tako na primer lahko človek, ki je pretekel 1600 m v času 12 minut, dobi 1 točko, medtem ko dobi človek, ki je pretekel isto razdaljo v 8 minutah 5 točk.

Zakaj taka razlika? Zato, ker so izračunali, da tako dolg in hiter tek zagotavlja organizmu dovolj kisika za potrebe enega dneva. Iz te osnove so nato preračunali, kolikšna aktivnost mora biti v ostalih športih, če želimo zadostiti dnevnim potrebam po kisiku.

Človek, ki pričakuje, da bo njegov organizem normalno funkcioniral, se mora odločiti, da bo vsak dan zbral najmanj pet točk in vsak teden 30 točk tako, da bo aktivnost porazdeljena najmanj v štirih dneh. Kako pa je možno organizirati tako vadbo, bomo spregovorili v prihodnji številki.

KDO IZ MENE POJE:
LJUDJE, LJUDJE, LJUDJE...

1. avgust 1941 — pomnik revolucije

Prvi spopad jeseniških delavcev — partizanov z Nemci na Obranci, na obronku Mežaklje pred 32 leti, je eden prvih partizanskih bojev na Slovenskem. Okupator je vznemirjen, čeprav so ta dan padli prvi trije jeseniški in tudi gorenjski partizani: Ivan Finžgar, Ferdo Koren in Viktor Arzenšek.

Poslej ni bilo več miru. Upor, ki je prerastel v ljudsko revolucijo, se je razplamtel od Triglava do Djevdjelije. Vsa Jugoslavija je bila bojišče. Delavci in kmetje so združno z delovno inteligenco z ramo ob rami bojevali veliko bitko za narodno osvoboditev, za socialistično družbeno ureditev, katere pobudnica in organizator je bila Zveza komunistov Jugoslavije. Zmagala je SVOBODA, zmagal je MIR, zmagala je REVOLUCIJA, čeprav drago plačana s krvjo in trpljenjem. Slovenski narod, obsojen na uničenje je bil osvobojen. Osvobojen s svojimi močmi in na svoji zemlji.

Zmagali, ker so ta boj vodili prekaljeni revolucionarji — komunisti. Jesenice so dale številne revolucionarje, voditelje narodnoosvobodilnega boja in številne borce za svobodo. Jeseniški delavski razred je dal tudi legendarnega poveljnika in narodnega heroja Joža Gregorčiča-Gorenjca, katerega ime je živo vezano na upor, narodnoosvobodilni boj, revolucijo... na 22. julij, 1. avgust... Jelovico, Obranco, Gorenjsko in Slovenijo. Njegovo vlogo in pomen v narodnoosvobodilnem boju je poznal tudi okupator, ki ga je hotel dobiti za vsako ceno tudi prek razpisa z nagrado 10.000 mark.

Rössenerjev razpis je bil neuspešen. Gregorčič je padel v boju 9. septembra 1942 na Jelovici. Okupator, je z njemu lastnim žargonom proglasil njegovo smrt kot veliko zmago Reicha in »ponovno osvoboditev Gorenjcev«.

Konec julija leta 1942 je prišel v pomoč nemški policiji posebno izurjen 18. policijski polk gorskih lovcev, da bi »dokončno« uničili gorenjske partizane. Njegov poveljnik, polkovnik Herman Franz, v svojih spominih, v knjigi »Gebirgsjäger der Polizei«, ki je izšla v Nemčiji leta 1963, piše o Jožu Gregorčiču na strani 16:

»Neki drugi partizanski vodja je bil Jože Gregorčič. Bil je star španski borec, ki se je boril na strani komunistov. O njem se je razširjala vest kot o Janezu Perku... z obema so nemške čete morale računati. Oba sta znala prednost svojih položajev v gorah zanesljivo in samozavestno izkoristiti...«

V isti knjigi, na strani 32 omenja, da so prav enote 18. policijskega polka gorskih lovcev 9. septembra 1942 uničile na Jelovici precej partizanov, med njimi tudi komandanta Joža Gregorčiča, a da »je bilo po nekaj urah boja na obeh straneh mnogo izgub.«

Priznanje, ki ne potrebuje komentarja!

(Opomba: V zvezi s prvim spopadom jeseniških partizanov na Obranci smo kot prva padla partizana doslej omenjali le Ferda Korena in Viktorja Arzenška. Največjega junaka tega dne IVANA FINŽGARJA, ki je sam v zasedi na Poljanah pričakal nemške policiste, ki so se vračali iz Obrance in jih napadel ter bil pri tem hudo ranjen, ujet in čez nekaj dni v Begunjah ustreljen, doslej nismo omenjali v povezavi s 1. avgustom in žrtvami prvega partizanskega spopada v naši občini.)

LISTI

Uredil kulturno-umetniški klub TONE ČUFAR

Številka 12/III

Jesenice, avgust 1973

V današnji številki Listov sodelujejo:

Bertolt BRECHT (poezija), Valentin CUNDRIČ (poezija), Benjamin GRACER (poezija), Ivan JAN (proza), Miha KLINAR (poezija, prevod, zapis o Krležu), Andrej KOKOT (poezija), Miroslav KRLEŽA (proza), Marija MENCINGER (poezija), Andrej PAVLOVEC (zapis o dolikovcih), Črtomir SINKOVEC (poezija, proza), Slavko TARMAN (zapis o Janši). Z likovnimi prispevki sodelujejo člani DOLIK: Franc DOLINSEK, Janko KO-ROSEC, Janez KOZAMERNIK, Franc KREUZER, Pavle LUŽNIK, Tine MARKEŽ in Tone TOMAZIN.

Ob osemdesetletnici »MIROSLAVA KRLEŽE«

Te dni (7. avgusta) mineva osemdeset let od dne, ko se je v Zagrebu rodil hrvaški umetnik vsejugoslovanskega in svetovnega slovesa Miroslav Krleža — pesnik, pisatelj, dramatik, esejist. Po gimnaziji je vstopil v kadetnico v Pečuhu na Madžarskem, nato pa je dovršil vojno akademijo v Budimpešti in postal avstroogrski oficir. V vojašnico, kot pravi sam, je padel kot otrok leta 1908 v času aneksije Bosne in Hercegovine in v njej preživel pet let do druge balkanske vojne leta 1913. Toda že kot kadet je bil daleč od misli na poslanstvo hrvaškega avstroogrškega oficirja, marveč je raste in zorel v upornika. Razmišljal je o intenzivnem kulturnem evropskem življenju, čeprav je kmalu spoznal, da je to samo »plitva iluzija«, kakor je kasneje zapisal sam. Prebiral je Tolstoj, madžarskega pesnika in revolucionarja Petöfija, Ibsena, pisal pesmi in »trgal v sebi poslednje niti, ki so ga vezale z Avstrijo in avstrijskim portépeom. To je demonstrativno pokazal tudi s tem, da je zapustil budimpeštansko vojno akademijo »Ludovicum« in pobegnil v Solun, da bi se udeležil bojev na srbski fronti v drugi balkanski vojni. Tam pa je doživel novo razočaranje, ker ga srbski oficirji niso hoteli sprejeti in so ga obdolžili celo vohunstva. Tako je moral zapustiti Srbijo, v Zemunu pa so ga zaprli že avstrijski in ga obdolžili dezertiranja. Vzel so mu oficirski čin in ga poslali v prvi svetovni vojni na bojišče kot navadnega vojaka.

Vsa ta doživljanja, razmišljanja in spoznanja so Krleža po prvi svetovni vojni zorela v marksista in pisatelja, ki je do kraja spoznal žalostno zgodovinsko usodo hrvaškega naroda (podobna je bila tudi slovenska usoda), ki so ga uporabljale avstrijske oblasti v zgodovini kot zid proti Turkom in kot vojaka, ki se je bil v vseh vojnah na vseh evropskih bojiščih, pa tudi kot orodje v boju proti vsemu naprednemu, kar se je v habsburškem cesarstvu — v tej ječi narodov porajalo:

»Počasno tiho nočno, perversno bobnenje nad taboriščem, ki je obsojeno na smrt in ki ne počne drugega, kakor da se po blatnih cestah vlačijo z enega morišča na drugo! In to je tisto grozno, da nam nikdar ne bodo prebrali zadnje smrtno obsodbe in nas ne bosta poteptala nocoj ne baron Frederiks ne Stafelbaum, marveč se bomo tako z ranami pokriti in blatni še dolgo vlekli in še dolgo bo škripal voz pod to našo revščino: In te naše brigade in divizije, ki nosijo pred seboj vešala kot edino zastavo! Kje vse nismo kralji in ubijali, v kateri cerkvi nismo krmili konj. Lombardija je ostala polna naših vislic, dunajski drevoredi so ostali za nami polni mrtvih trupel: dunajske bari, kade smo zravljali z zemljo, v Budimu, v Aradu, na Küfsteinu, na Spielbergu, kje vse nismo bili krvniki, ječarji, sodniki? ...

Slišiš te bedaste topove, kako lajajo? Slišiš ta prekleto hrvaški logor, kako se vleče od Amsterdamu in Lützena do Austerlitz in Sante Lucie ter Königsgraetza? In to je tisto, česar do nocoj nisem vedel, da v teh naših blatnih usodah tukaj ni drugega: ali obešati ali biti obešen.

Slišiš ta glas z voza? To ni volk, to je glas hrvaškega logora! Ta logor je streljal dekleta po milanskih ulicah, stražil pri nočnih posadah dunajskih princes, obešal po Dunaju, v Budimu, v Aradu, v Munkascu, ta logor je obesil tole starko, a ta logor smo mi, to sem jaz, to si ti, to smo mi, včeraj, danes, nocoj, jutri, dolgo, dolgo, kakor tale starka pred nami, tako je višelo leto osemindesetdeset! Kdo jo je obesil? ... Generali von Kempen, von Dietrich, von Kriegern ali oberst baron Jelačić? Ne, jaz sem jo obesil, jaz, jaz v lastni osebi, ne pa von Hahnenkamp ali baron Craniesteg! Motiv marche funebre brez svitanja, logorski ognji in tema. Vešala, vešala. Pasja groza s podvitim repom.«

To so stavki iz njegove drame Galicija, ki jo je Krleža kmalu prenaslovil »U logoru«, ker je drami ta naslov bolj odgovarjal. Ta drama se je zdela tudi oblasti v novi Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev bobnanje k proletarski revoluciji, zato jo je oblast 30. decembra 1920 pol ure pred premiero prepovedala v skladu z Obznano, s katero je prepovedala Komunistično partijo Jugoslavije, in v skladu z Zakonom o zaščiti države, ki je poveljal sleherni demokratični ureditev nove države, ki je nastala na razvalinah Avstro-Ogrske in ki je postala nova ječa jugoslovanskih narodov.

V tem času je Krleža, ki je vstopil v hrvaško književnost leta 1914 v zagrebških »Književnih novostih«, že slovel kot pesnik. Leta 1917 je v samozaložbi izdal svojo prvo pesniško zbirko »Pan«, »Tri simfonije (Podne, Suton, Noč)« pa so istega leta izšle v založbi Društva hrvaških književnikov. Naslednje leto je izdal v samozaložbi dve zbirki pesmi z naslovom »Pjesme I« in »Pjesme II«, »Pjesme III« in njegova zbirka »Lirika« pa so izšle leta 1919 pri založbi »Nakladni zavod Jug«. Nekatere teh zbirk so doživele večkratno naklado v naslednjih desetih letih. Leta 1931 je v založbi knjigarne Gece Kona v Beogradu izšla »Knjiga pjesama«, leta 1932 pa pri »Minervi« v Zagrebu »Knjiga lirike« (Pjesme I, II, III, Haos, Pir iluzija, Pjesme bez poante). Naslednje leto je izšla knjiga »Simfonije«, v kateri je poleg Pana, Podnevne simfonije, Sutona, Nočturna (kakor je prenaslovil simfonijo Noč) izšli še dve novi Sodomski bakanal in Ulica u jesenje jutro.

To je močna ekspresionistična lirika, ki je še danes ohranila svojo moč. Vsa ta Krleževa lirika izraža intenzivno doživljanje narave ali pa je poezija o človeku in njegovem večnem boju za višji etos in srečo. Naj kot primer njegove takratne lirike navedem v originalu njegovo pesem »Veliki petak godine hiljadudevetstotina i devetnaeste« v spomin velikemu nemškemu revolucionarju Karlju Liebknechtu, ki so ga zverinsko ubili nemški kontrarevolucionarji leta 1919:

O Veliko Bezglavo Nešto, prokleta ime tvoje, u sve vijeke vjekova!

Krvavi čavli opet čovječju ruku gnoje, a zloguka ptica tmine mrtvačku pjesan poje. Zloguka ptica tmine, slijepa ptica sova.

O Veliko Bezglavo Nešto, prokleta ime tvoje u sve vijeke vjekova!

U borbi s krdom lažnih i krivih bogova pao je Čovječji Sin. Krstove svoje je golgotski zabio čirkus iz gobave Judeje u carski Berlin.

U krvavom uzničkom svijetlu crvene pandur-ske lampe,

što može hrvatski čovjek?

On hrvatske guta suze.

Slanu i gorku sol.

Ideal hoće li bijeli prezren i popljuvan, gol,

razpet biti dovijek?

U krvavom uzničkom svijetlu crvene pandur-ske lampe

što može hrvatski čovjek,

na Evropski Veliki Petak?

Kad Sina Čovječjeg kolju, rane mu pale i deru, na glavu mu siplju kletvu i kamen i metak, na oblačni, crni, evropski Veliki Petak, kad trese se krvava kugla zemlja, od Pekinga do Rima, od Transwaala do Krem-lja,

hrvatski čovjek posmrtni žižak pali,

karminu tužne pije i razbito pjeva:

jedna je glava opet kô krvavo sjeme pala.

Na jarbolu lađe su opet pribili admirala.

A! ništa! Sviće. Internacionala.

V času omenjenih zbirk je Krleža doživljal težke čase. Njegovo delo je ovirala oblast. Revijo »Književno republiko«, ki je oktobra 1923 začela izhajati pod njegovim uredništvom in v kateri je sodeloval tudi znani hrvaški proletarski pisatelj in komunist Avgust Cesarec, je oblast po štirih letih izhajanja leta 1927 prepovedala. Krleža, ki je v glavnem polnil revijo s svojimi prispevki in članki, naperjenimi proti takratnemu meščanskemu tisku in bil v svojem pesniškem, proznem, dramskem, esejističnem ter splošnem publicističnem delu neizprosno in oster kritik takratnih razmer v kulturi in družbi, je bil oblasti trn v peti tudi zaradi svoje knjige reportaž »Izlet v Rusijo«, ki je izšla leta 1925 in ki je bila kmalu po izidu prepovedana. Miroslav Krleža je bil namreč poleg Avgusta Cesareca eden prvih hrvaških pisateljev, ki so, kakor pravi Eli Finzi v svojem eseju o Avgustu Cesarcu, bistveno pravilno domeli smisel in pomen Leninove oktobrske revolucije za prihodnost sveta in človeštva.

Prav tako je predvojna jugoslovanska buržoazna oblast ovirala Krležovo delo v naprednih in delavskih časopisih, kakršni so bili »Plamen«, »Danas« ali Cesarčeva »Zaščita čoveka«. Potem se je zameril ne samo meščanskim kritikom, ki so mu očitali, kakor pravi dr. Bratko Kreft v svojem

zapisu o Krleži, da »sploh ni Hrvat ne hrvaški pesnik«, marveč tudi levici, ki mu je zaradi analitično-druženega cikla dram o Glombajevih očitala, da je »odpadnik in da o proletariatu in revolucionarni ideji nič več ne piše, tretji pa so mu odrekli hkrati hrvaštvo in revolucionarnost«, tako da se je leta 1935 znašel v takšnem položaju, da ni mogel tiskati nikjer nobene besede.

»Stiska, v katero je prišel«, je pisal o tem dr. Bratko Kreft, »ni bila majhna niti zavidanja vredna. Krleža je moral nekaj časa molčati, na tihem pa je ustvarjal, da enim in drugim odgovori kot pesnik. Tako so v tistih burnih dneh v zatišju pesnikovega ustvarjanja nastale Balade Petrice Kerempuha.«

»Balade Petrice Kerempuha« so Krležo povežale s Slovenijo, kjer jih je izdala Akademsko založba leta 1936. Tudi tem baladam je oblast stregla, po življenju saj niso bile samo odraz časov iz kmečkih uporov in starih krvavih časov hrvaškega (pa tudi slovenskega ljudstva), marveč so bile kakor sleherni umetniško delo z zgodovinsko snovjo tudi zrcalo sedanjosti.

»Balade Petrice Kerempuha« so pisane v kaj-kavščini in v stilu ljudske pesmi, požlahtnjeni z barvnimi prvina mi pesniškega ekspresionizma, sodobno žive pa zaradi stisk, ki tarejo malega človeka prav tako, kakor so ga trle včeraj, ga tro danes in ga bodo trle jutri, vse dotlej, dokler ne bo izkoreninjeno zlo oblasti v resnično humanizirani človeški družbi, do katere poizkušamo pri nas najti pot s pomočjo samoupravnega socializma. Naj navedem samo odlomek iz ene izmed teh balad, odlomek o desetini in drugih dajatvah, ki jih je moral naš človek dajati fevdalni posvetni in cerkveni gospodi vse do razsula Avstro-Ogrske, marsikje pa, kjer se je grofovski veleposest obdržala tudi v predvojni Jugoslaviji, pa vse do zmage naše revolucije. Tako so na primer tlačani v hrvaškem Zagorju dajali grofovski in cerkveni gospodi več kakor dvajset vrst različnih dajatev:

»Falen budi Jezus Kristus, ljubim Im rukice poglaviti, sluga sem pokoren, kaj smem k Njimi priti? Sem došel bogme, šibru plat!! Graščicu gradsku Grajaninu. Prebendaru pak mletvinu Gospodinu podimčinu, pohizninu, ognješčinu, Magistratu: maltarinu, tovar, tlaku, govedčinu. Velečasnom presvalščinu, kapelanu martinščinu. Cimtorijumu osvalščinu, rokovnicu, žirovinu. Varoškom sucu sajamninu, maltarinu, kerčmarinu. Kaptolomu: brodarinu, tičarinu, a bogme i dervarinu! Dominalnom Gospodinu hižni rančik: škudu cvancig, urbarijum arenjaldski: vagan jajca, sedem janjci! Kontraktušu terezjanskem: tri šonkice, rizling lanjski. Zemalskome Gospodinu pašarinu, ciglarinu, lufarinu, ribarinu, lovne cučke, tersovinu. Za činž grofu desetinu, harač zlatni: tri forinte. A pisaru gusku, forint za tri kapi čarne tinte. Za vuzemski liter vina, sedem grošov pjacovine. Orehov vagan za aldomaš vekovečno odvetčine: Repudiare, Aspernari, kmetska tikva se pokvari ...«

Tako je živel in plačeval desetino in davke tudi slovenski tlačan onstran Sotle, kjer so gospodovali celjski grofje in njihovi nasledniki Tatenbachi z gradu Kunšperk, znanem iz velikega vseslovenskega kmečkega upora leta 1515, ko se je s tlačanskim naskokom na ta grad 12. julija 1515 bila ena izmed glavnih bitk v tem uporniškem letu. Vse to, pa tudi leto 1573 diha iz balade Lamentacija o šibri s svojim tragičnim koncem:

»Biškup je Gubca spekel kak goluba v rajngli, a biškupa su v nebo na vanjkušu nosili ajngli.

To je Kerenpuhovo izročilo o Gubčevem koncu na Markovem trgu v Zagrebu, ki ga poznamo tudi iz Askerčeve balade Kronanje v Zagrebu,

vendar je ta verz močnejši, saj je obenem tudi obsodba fevdalne cerkve, izražena v Kerempuhovem očitku, da so 'biškupa' — bana in škofa Draškovića kljub temu ponesli v nebo angeli. Zgodovina je ohranila škofov zapis, s katerim je predlagal kaznovanje kmečkih upornikov, med njimi strahoten Gubčev sežig v Zagrebu:

»Če odobri to Vaše posvečeno Veličanstvo, bom za zgled drugim okronal Gubca z železnem krono in ga scvrl na razbeljenem železnem stolu.« Je ban in zagrebški škof Drašković predlagal cesarju Maksimilijanu I.

O teh baladah je leta 1953 napisal slovenski pisatelj Juš Kozak naslednje:

»Konec pomladi leta 1936 se je vrnil iz Zagreba dr. Kreft in mi kot tedanjevo uredniku Ljubljanskega zvona sporočil, da bi bil Krleža pripravljen objaviti neke nove pesmi v Ljubljanskem zvonu. Svetoval mi je, da naj mu pišem. Preteklo je nekaj dni, ko je Krleža telegrafično napovedal svoj obisk. Prišel je nasmejan, pomirljiv kakor vedno, vsak hip po svoje iskren, poln zagorske šegavosti. Prinesel je pesmi in predlagal, da bi nam jih po večerji bral. Dr. Kreft nas je, mene, Iva Brnčiča in Krleža povabil k sebi.

Krleža je sugestivni recitator, ki dobesedno ustvarja žive podobe. Njegov glas je mehek, izgovor jasn in plastičen. Bral nam je BALADE PETRICE KEREMPUHA, ki jih je bil spenil v razmeroma kratkem času. Kadar smo naleteli na besedo, ki je nismo umeli, smo iskali v Pleteršnikovem besednjaku. Odkrili smo, da sta veliko teh besed uporabljala že Trubar in Dalmatin. Spominjam se, da nam je nekatere, kot »Keglovichiana«, »Ni med cvetjem ni pravice« in še druge moral po dvakrat brati. Vsi smo se zavedali, da so Balade velika, globoka umetnina, izraz zemlje in vselega duha te zemlje, nekaj edinstvenega v Krleževem opusu. Iz BALAD ne udarja samo duh Zagorja, v njih je umetnikova tvornost zajela zakonitosti človeškega bivanja in nehanja na zemlji. — Po opravljenih razgovorih je Krleža želel, da bi tudi Oton Župančič slišal te pesmi in izrekel sodbo. Zadnji večer smo se zbrali pri meni. Oton je napeto prisluhnil in se z otroško radostjo smejal Krleževim podobam in domislekom. Večkrat je vstal, tlesnil z dlanmi in vzdignil prst, češ: to ti je mojster.«

O teh baladah, oziroma o ozadju teh balad, je dr. Bratko Kreft, ki ima nemajhne zasluge, da je knjiga izšla v Ljubljani na pollegalen način leta 1936, napisal tudi naslednje stavke:

»Večina Balad Petrice Kerempuha so v baladni ton uglasene Petričeve meditacije o vseh preteklih nadlogah in mukah hrvaškega človeka iz ljudstva. Kar je opisanega v njih ni zgolj baladno opisno,

marveč hkrati z vsebino in mislijo obtožuje svet in nebo. Protest je osnovna misel in zven vseh pesmi, ki jih je pesnik pripisal Petrici Kerempuhu, toda za njim stoji pesnik sam, bolje rečeno: pesnik je istoveten z njim. Tako je storil tudi Cankar, ko je napisal svoj simbolični polemični spis »Kurent«, v katerem je prav tako vzel legendarno ljudsko osebo, ki je postala mit, da je z njeno pomočjo povedal, kar mu je težilo dušo pesnika in občana. Cankar je v »Kurentu« nežnejši v primerjavi s Kerempuhom, ki ne izbira besed ne primer, marveč pove včasih tudi po ljudsko robato in naravnost brez ovinkov, kaj ga tlači in kaj vidi, da je v svetu narobe.«

Zadnja Krleževa zbirka, ki je izšla pred vojno, so bile »Pjesme o tmini (O bijedi, O vremenu i smrti; O snovima, o samocama i o mjesečini; U predvečerje; Nad otvorenim grobovima; Pjesme ni livadi u lipnju; Ranjavi motivi; Jedanaest lirskih motiva u prozi)«. Izšle so leta 1937 v Zagrebu v založbi Biblioteke nezavisnih pisaca.

Pri nas poznamo Krležo mnogo bolj kakor lirika, pisatelja in eseista kot dramatika. Po vojni smo sicer dobili nekaj prevodov njegovih proznih tekstov, vseeno pa je v najširših slovenskih krogih po zaslugi televizije najbolj poznan kot dramatik. Morda sem se prav zato ustavil najdalj pri njegovi pesniški bibliografiji, to se pravi pri njegov odlični ekspresionistični liriki, ki še vedno čaka zaradi težke prevedljivosti na sposobne in pesniško močne prevajalce, da bi tudi v prevodu vsaj približno odsevala pristno in samoniklo lepoto njegovih pesmi.

Nič manj odličen pa ni Krleža v svoji prozi in dramatik ter eseistiki. Njegov opus je tako obsežen, da ga v ta zapis ne morem zajeti. Njegov ciklus Glembojevi sodi v vrh njegove proze, dal pa je snov tudi njegovi, vsaj med Slovenci najbolj znani drami »Gospoda Glembojevi«, »Agoniji« in »Ledi«.

Poleg teh je Krleža napisal še vrsto drugih dramskih del. Med romani so najpomembnejši »Banket u Blitvi«, »Na rubu pameti«, »Povratak Filipa Latinowiczta«, med najmočnejšimi njegovimi novelami pa so novele zbrane v zbirki »Hrvatski bog Mars«, ki jih imamo tudi v slovenščini.

Ustaviti bi se moral tudi o njegovih esejih o nemškem pesniku Rilkeju, madžarskem pesniku Adyju, o hrvaškem pesniku Kranjčeviću, o hrvaškem slikarju-samouku Josipu Račiću, ki se je iz tiskarskega vajenca prebil kot slikar prek Münchna in Pariza do enega največjih hrvaških slikarjev, njegov esej o španskem slikarskem mojstru Goyi, ki je dal svoj pečat osemnajstemu stoletju evropskega slikarstva, in drugih, med njimi tudi esej o Leninu, Lunačarskem, in o francoskem pisatelju-revolucionarju Barbussu.

Nič manj pomembno pa seveda ni tudi Krležovo povojno literarno delo, saj je postal že leta 1945 urednik prve povojne hrvaške revije Republika in že v prvi številki objavil esej »Književnost danas«. To je bogato ramišljanje o nalogah sodobnega pisateljstva, podprto z dejstvi in svarili. K temu esejju bi se moral vrniti marsikateri sodobni pesnik in pisatelj. Toda h Krleževemu povojnemu delu se bomo povrnili kdaj drugič, saj je Krleža še vedno ne samo največji sodobni hrvaški, marveč tudi jugoslovanski pisatelj, ki s svojo vsestransko literarno ustvarjalnostjo, najsi bo to poezija, proza, dramatika in esejistika, spada med največje sodobne pesnike, pisatelje, dramatik in esejiste v svetovnem merilu.

V tem je Krleža podoben velikemu, a že pokojnemu nemškemu pesniku, dramatik, pisatelju, esejistu in revolucionarju Bertoltu Brechtu, ki se je kot prvi nemški pesnik odpora proti Hitlerju postavil po robu »ljudožrskemu mitosu Alfreda Rosenberga« (kakokr pravi o tem ideologu nacizma Miroslav Krleža v svojem esejju Književnost danas).

Brechta mnogi kritiki svetovnega slovesa imenujejo »Shakespeare XX. stoletja«. Zato je prav, da 12. številki Listov, dasta prav ta dva avtorja svojo težo, naš veliki jugoslovanski jubilar z novelo »Bitka pri Bistrici Lesni«, naš znani in že večkratni »sodelavec« Bertolt Brecht pa z nemškim vojnim abecednikom (izšel leta 1934 v njegovi pariški zbirki), kot ene pomembnih pesnitev iz časa odpora proti Hitlerju, pesnitev, ki bi jo moral upoštevati sleherni antolog, ki bi uredil poezijo odpora, med katero ima tudi naša slovenska in jugoslovanska nasploh velik in pomemben delež.

M. Klinar

Andrej Kokot

POMLAD

Danes je velik dan,
danes je velik dan.
Še potok stopa iz sebe.
Ptica v pesku meri korak,
češnjevi cvet usta zapira,
kača na sprehod vabi.

Danes je res velik dan.
Zemlja se je nagnila na sončno stran

ZAPIS

Na vrbinem listu
nekaj iskri.
Človek stoji poleg in gleda,
rože in polje in reko in gore.

Na vrbinem listu
se nekaj poraja,
tako lepo in čisto,
glej, tudi Eva prihaja.

NESTVARNOST

Dan že medli
in pot je še dolga.

Urno požanjimo
poslednje pramene svetlobe.

Pot gre naprej,
snopi naštetih luči se topijo v temi.

Noč je ustavila sprevod.
Zora je daleč.

Nismo v puščavi.
Mi pa hlepimo po fata morgani.

KONEC POTI

Pot se je zataknila v obilju.
Konice prstov ne segajo več po pohlepu.
Polijski pes liže nagnit madež krvi
in proseče škili na svojega gospoda,
da ga ne pošlje na gručo otrok,
ki v ometu išče uteho.

Le kam naj mi zarijemo nohte,
da bi dočakali čas, ki šepa za nami.

Kaj pravijo zvezde?
V znaku nesmisla stoje.

BREZBRIŽNOST

Sonce roso prižiga.
Netopir se v temno zavetje umika.
Čas izmene je. K vstajenju budi.

Kdo je na vrsti?

Vesoljni čas se ne zmeni za to.

DVOM

Okno je ugasnilo svojo temo.
Na pragu večera stoji sel noči.
Vede se vljudno
in vabi v svojo skrivnost.

Kljub temu: njegova podoba
je trudna, nedolžnost prikrita.
Le kdo naj verjame njegovi nameri?

Svet je že star.
Izkušena roka okno zastira

Miroslav Krleža

Bitka pri Bistrici Lesni

Zgodba le-te podrobnosti bitke pri Bistrici Lesni je napisana v počastitev rajnega gospoda desetnika Peska Matije in šestorice mrtvih domobrancev drugega bataljona, druge stotnije, in sicer: Trdaka Vida, Blažka Franja, Lobarca Stefa, Lovreka Stefa, Pecaka Imbra in Križa Matije, ki so vsi padli pri junaškem naskoku na koto številka tristo trinajst in tako prelili v slavo tisočletnega kraljestva. Sent Istvana svojo kr. og. domobransko kri v smislu madžarsko-hrvatske pogodbe iz leta 1868. Naj počivajo v miru!

Tako gospod rezervni desetnik Pesek Mato kakor šest junakov te naše povesti, vsi ti so od začetka živeli tisto tiho in trpko življenje, kakršno živijo milijoni naših ljudi, ki se mučijo že stoletja na našem blatu in ga vsako pomlad in jesen preorjejo, da bi iz njega potegnili pest, dve zrnja ter pojedli rezelj pšenične gibanice o veliki noči in o božiču, na tista dva svetla dneva, ko ne čutiš vsakdanjega bremena v križu, ampak samo napajaš živino v hlevu ter po ves dopoldan kadiš in pljuvaš pred cerkvijo. V tisti megli tlake, robote, dimnice, podložništva, palic, ki se je že tedaj vila nad našo vasjo kakor žalna tenčica, so vsi čutili to svoje življenje kot stvar, ki jo je še Gospod Bog ustvaril in njihov ded in praded (ne bodi jima potoženo) sta tako živela, pa kaj bi tu še mislil in kaj moreš za to?

Vse to, kakor stoji, je ustvaril Sam Gospod Bog (slava mu bodi in čast) in kmetje so pač reveži, ko jih je Sam Gospod Bog ustvaril za reveže ter je tako zapisano v župnišču in v katastru, v paragrafi in na okraju in v postavah na sodišču, kamor je Gospod Bog postavil Gospoda, ki naj pazi na reveže kmete, da dobro spolnjujejo deset božjih zapovedi, da plačujejo davek, doklade in doplačila, ter da odhajajo k vojakom.

Tako je torej naših sedem domobrancev napajalo zjutraj, opoldne in zvečer vsak svojega Cvetana in svojega Liska in svojo bolno in sušično Rumeno, vsak božji dan poleti in pozimi, v dežju in snegu, že svojih trideset let. Orali so in kopali, sejali pšenico in ječmen, rž in ajdo, repo in koruzo, okopavali vinograd, kosili seno, otavo in otavico (ako je bila jesen srečna in topla), in to vedno od jutra do noči, da jih je zbadalo v križu, ker je naša zemlja jalova in viseča, pa jo moraš globoko zorati in dobro pognojiti, da te ne izda in zataji.

A vse to je bilo težko. Ker: težko je orati. Broditi moker po brazdah, sejati in vlačiti brano je težko. Vardevatj živino je težko. Vol je vol in svinja je svinja, vse moraš postaviti prednje pripravljeno. Slamo, seno, rezanico, deteljo! Gnoj moraš postrgati izpod njih, živini nastlati in jo očediti, in vse to moraš, moraš, ako le en dan opustiš, ti zazija drugi že kot polom, zato pač moraš! A vse ti gre po zlu in vse moraš sam! Sadije moraš obrati, ocet stiskati, konopljo otepiti in tkati platno, ker je vse kupivno drago, torej moraš vse sile napeti, da ne crkneš gol in bos. Kajti: vrtaš vodnjak (brez vodnjaka ne gre) in ti pogoltne tisoče. Prebeliš hišo — to te odere; klet moraš s trsom prekriti, mlatiči ti požro desetino, ako pa hočeš sebe in družino obleči, moraš izprazniti hlev! Skrbni ni ne konca ne kraja! Skrbni ni ne konca in kraja! Zid ti odnese polne košare jajc in graha za dve, tri skleda, za steklen cilindar in za trakove; opančar na sejmu te iz kože dene za te preklete opanke, davki se kopicijo, doklade te vlečejo na eno stran, financarji in orožniki pa na drugo, logarji, kancelisti, oficiali, kaplani, učitelji — vsi ti odnašajo in kradejo (kakor dihurji in kunce), vsi pa udrihajo po kmetu kakor po živini. In kmet dobro vidi, da je nekako najbolj spodaj in da so nanj navalili nič koliko tega; pa čeprav vidi — kar pač vidi — kaj si je pomagal, ako mu je vse to jasno? Uradniki in orožniki, kasarne in oblasti, občine, listine, uradi — vse to se je zdelo našim junakom kakor stroj, nalašč za to izumljen, da otipa žilo njihovemu življenju in da prešteva njihove vreče, svinje in kobile; toda njih silno in nepremagljivo življenje je zaničevalo ves ta stroj in vse te ustanove in kadar so naši junaki razmišljali o sebi in o svojem življenju, je bilo nekako takole: tole je moja koliba, strmo streho ima in deževnica odteka na desno in na levo plat in mi torej ne teče na glavo.

To ti je dobra iznajdba, da mi voda ne teče na glavo in moj pokojni ded mi je izročil v dedščino tole mojo sajasto toplo streho, jaz jo zapustim sinu, kajti modra reč je to: streha nad glavo. (Če nimaš strehe, si kakor živina.) Tako ti sedim pod to svojo gobo in gledam dim, kako se kobali, nebeška voda teče in namaka oranico. Tudi to je dobro. Žena mi liže povemo kakor pajek, v loncu se mi kotlja krompir, v dimu na podstrešju bi se našlo tudi kakšno mastno rebro. To je vse. Več mi pravzaprav niti ni treba. Dobro je živeti! V polmraku si prižgeš pipo in gledaš v volovski pari v hlevu žolte mačje oči, kjer se bleščijo kakor kresnice! Dobro je živeti!

Andrej Kokot ŠE ENKRAT

*Se enkrat bom stopil na plan,
poslednjič premeril
tiho zavest,
steptano v škarpo prezira
in zatulil v krivično stran.*

*Se enkrat
bom prosil za glas
in počakal odneva.
Ne sprašujte zakaj.*

Vse te vasi in naselja, raztresena po gozdovih in globelih, so v svoji preteklosti doživljala mnogo, mnogo katastrof in ta poslednja habsburška vojna, ki je prijezdila na vas nekega večera, ko so mlatili in vejali žito na stroj ter so vsi vaški skednji odnevali od zamolklega nabijanja, ta nesrečna vojna ni bila za te ljudi ne prva ne zadnja nesreča. Nekaj kratov so pogoreli do temelja, pomrli od kuge in kolere, od lakote in od grofovskih bičev; ko so takrat Turki predrl karloško-podravske utrube, so ves ta kraj požgali avstrijski arkebuzirji iz Parme, Piacenze in Spezije, a španski in švicarski kondotjerji pod avstrijskimi papeškimi prapori pa so izropali vse, kar se je le dalo; do zadnje klobase v dimu in do zadnje niti v statvah. Na te ljudi so streljali madžarski orožniki, osminštiridesetniki in zelenokadraši so jim po Kustoci in Solferinu posiljevali žene in dekleta, toda ženske so porajale novorojence in še naprej z lastnimi rokami rezale popkovino s srpom ter vstavljale tretji dan po porodu, mrtve pa so obličali z vinom kakor v starih poganskih časih. To, da so ob obalah evropskih morij vznikla in propadla mogočna cesarstva, da so odkrivali nove dežele, da se je življenje korenito spremenilo, vse to se tegale življenja tu prav nič ni tikalo. Pač! Pozidali so po dolinah cerkve in kaznilnice; kamnate stavbe s prapori in rimskimi križi, streljale in orglami, rešetkamj in paragrafi; toda vseh teh kaznilnic in uradov in cerkev včeraj še ni bilo, pa bi utegnili biti, da teh cerkev, listin in paragrafov jutri spet ne bo, a Jezusovo in Sveti Jazabet in Sveti Ivan bodo spet imenovani Lisjak in Volčja Jama kakor pred tem, pa prava reč! Cast Bogu!

Ker so gledali na stvari in merili dogodke s tem merilom, se naši ljudje, naravno, niso kdo ve koliko razburjali zaradi takimenovane vojne.

»Hm — ja! Vojna!«
»Eh, moj Bog! Vojna! Kaj pa hočemo? Oni, ki tiščijo v to vojno, že vedo, kaj hočejo!«
»To je stvar gosposke, ta njihova vojna!«
Zgodilo se je in sprožil se je glas, da je temu ali onemu odgriznilo nogo, pa, bogme, tudi glavo; ženske so začele dišati po judiformu in slišati je bilo, da so nekateri odšli v zeleni kader (ta pa striže bolj bogatine kot kmete, ta zeleni kader, pa bo že kako, kar bo!).

»Bilo je, da ni bilo vojne, pa bo spet tako, da je ne bo!«

»Ženske so se, pri moji veri, izpridile, toda tudi moški po vojašnicah in bolnišnicah niso boljši!«

»Vsakemu svoje! Kdor preživi, bo videl! Vse pride, kadar je čas! Vsaka stvar ob svojem času!«

Začelo se je idilično. Ubogim težakom in živinorejcem, ki so vse življenje spali po hlevih in se gnetli z rogato živino, se je življenje v asfaltiranem mestu (kjer sijajo pločniki kakor ogledala, kadar dežuje) na prvi mah zazdelo laže od onega obupnega in črnega garanja in bilo jim je, kakor da so — za hip — izplavali iz vsega tega neznanega. Slišali so praviti o čudni deželi Koromandiji, kjer ti leté v usta pečene račice in piške, po livadah se pasejo prašiči in odojki na raznju, z drevja pa visijo srebrne ure in verižice, mestno življenje se jim je v tistih prvih dneh zazdelo kakor takšna Koromandija. Povsod same preka-jevalnice s prekajenim mesom! Povsod same krače in rebrea in rdeča slanina debelih svinj, smrtne rane se lepo zapečene z mastnimi črnimi sajami, skozi krvave luknje pa so prodrli žebliji in visijo polnjena čreva in se cedijo nagnite klobase, dišijo ocvirki v porcelanastih skledah, opletenih z žico, da ne razpadejo. Samo suho meso! Mesto, polno prekajenega mesa! Gnati visijo kakor zastave! In na mesarskih izveskih odsečene glave belih odojkov, okrog cerkve razparana teleta, bele rjuhe in vetru vse lepo polite z dišečo, svežo krvjo, krvave mesarske roke odtisnjene na rjuhah, povsod same odlične brivnice, ki dišijo po najfinejšem mflu in brivske skleda nihajo ter cvilijo in škripljejo v vetru, da je veselje. A kdo presteje vse znamenite krčme in izveske s finofajn namanjimi barvami, sami črni mački in kanonirji, možače, pa spet beli mački in ogoljeni piščanci s polomljenimi sklepi in koleno, nabodeni na petero-orne vilice, pa velike čaše penečega se piva in v oknih mastne palačinke in krofi in pogache in vse to diši, vse to prepeva. Kako sijajno mora biti tu v nedeljo popoldne, ko imaš v žepu vso mezdo in zvrneš še šilce slivovke in pelinkovca, se osladiš s srcem iz jecta ter zaliješ vse z vinom in brizganci, zraven še dekleta in tamburico in harmoniko, da se vsa krčma trese, ženska nadržja so topla, da se zagrižeš vanje in na vnetem nebu začutiš slani znoj ženskega telesa in sokrvice, nagoto in plešeš kakor krvavi pust, napil si se imenitno, povsod sama dekleta, služkinje, oskrbojke na spodnja krila, rdeči trakovi, gola črna blatna kolena in stegna, tresenje, tamburice, berde, du-du, du-du, digu-digu-dajca, juh-hu-hu, juh-juh, juh-hu-hu.

Tudi gospod rezervni desetnik Pesek Mato in domobranci Trdak Vid, Blažek Franjo, Loborec Stef, Lovrek Stef, Pecak Imbro in Križ Matija so začeli to reč vojskovanja tako idilično, s tresenjem v nedeljo popoldne: toda stvar je narasla v peklenške strahote in naši junaki so prepotovali z železnico in peš mnogo stotin in stotin kilometrov in mnogo so se natarnali po bolnišnicah in po zaporih in spoznali mnogo resnic do tistega nedeljskega jutra, ko jim je bilo usojeno, da drug za drugim padejo pri Bistrici Lesni v naskoku na koto tristo trinajst.

Tistega jutra je bil Trdak Vid izmed vseh najbolj otožen. Sanjalo se mu je bilo o njegovih otrocih, tedaj pa se je spomnil praznote, tiste strašne praznote, v katero se je bil zagledal ni tega pet dni, pa ga je nekaj stisnilo v grlu, da ni mogel niti svoje črne kave popiti, ampak jo je izlil v blato. Prav nekako pred svojim odhodom v mesto, v vojašnico, je bil pokopal ženo, v hiši pa sta ostala dva otroka, starejši deček sedem, mlajši pa štirileten. Bil je sprt s svojo in ženino zlahtjo in vse dotlej, dokler ni prišla brzojavka zaradi odhoda, je mnogo, mnogo noči preječal na smrdljivih slaminjaci, kako in kaj naj reši to stvar s svojimi otroki? Tisto zadnjo noč se mu je zablisnila misel, da pojde na presvetlo vlado, gori na Markov trg, pred samega svetlega bana, da potoji banu, kaj bo z njegovimi otroki, ko odide na fronto in naj svetli ban nekaj ukrene v te-

Andrej Kokot ZADREGA

*Nekaj bi lahko še počeli,
časa je dovolj.*

*V naših očeh pa je mrak,
kot da je dnevu odzvonilo,
cilj naš dosežen.*

*Cemu potem še zapiramo pot?
Na polju še rosa leži
in neobrzdani žrebci še čakajo,
da jo njim prepustimo.*

njegovi stvari. Tako je naš Trdak Vid obšel mnogo vrat na Markovem trgu in na marsikatera je zaman potikal; ni vedel, ali naj obdrži kapo na glavi in pozdravi kakor pravi vojak, ali naj se prikloni s kapo v roki kakor pravi možak in kmet, kadar prosi za svojo pravico? Pa je torej ponekod salutiral gologlav, da so se mu smejali; drugod so ga pa vrgli ven, češ da je prava svinja, ker vstopa v uradne prostore pokrit, »morda zato, da se mu uši na glavi ne prehladijo«. Tako se je na tem svojem križevem potu po onih neskončnih hodnikih in sobah nameril na človečka, ki je imel brezčutne oči, nad glavo pa mu je plamenela rumena plinska svetilka, glasno migljaje; v sobi je bilo polmračno.

Odšel je Vid Trdak temu človeku svojo tožbičo, starček z brezčutnimi, steklenimi očmi ga je pa poslušal, gledal prek njega v zrak in polnil tulce Riz-Abadie s srednjefinim tobakom Be-Ha ter stavil cigarete drugo za drugo v škatlo, ki je bila do malega polna.

»Da! Prav je, kum! Vse to sem že slišal, moj dragi! Da! A kam naj vam jaz spravim vaše otroke? Tukaj nimamo prostora za vaše otroke! Tu vam moremo napraviti zapisnik! Tako je, dragi kum!»

»Da! Prosim jih, gospod! A kaj mi bo zapisnik? Ne vem, kam bi z deco!»

»Koliko pa imate grunta?»

»Dva oralala»

»In hišo?»

»In hišo!»

»No, pa zakaj ne bi otroci ostali doma?»

»Da, gospod! Bog z njimi! Toda sedem let je starejšemu! Kako more ostati sam?»

»Vidite, kum, dobili boste mesečno podporo! Pa dajte komu na vasi to podporo!»

»Kaj pa je ta usrana podpora? Komu je mar zanj!»

»Žlahti ju dajte! Saj imate kaj žlahte?»

»Imam, imam, a boljše bi bilo, da je nimam! To vam je vražja žlahta! Bog daj, da bi jo voda odnesla! Petkrat bi me že bila trava prerasila, če bi bilo tako, kakor mi moja žlahta poželi. Brazde so mi preorali, hišo porušili, kaj bi moji otroci pri takšni žlahti?»

»Da! Pa kaj vam moremo mi, kum? Otroci principijelno ne moremo vzeti v mesto! Ako jih vzamemo, se vam bodo izpridili. Proletarizirali se vam bodo otroci! Berači vam bodo postali, razumete?»

»Da. Ali jaz morda nisem berač, gospod?»

»Naj vam otroka ostaneta doma na kmetiji! Vidite, kum, naš narod že tako propada! Kaj pa bo z nami, ako zapustimo našo zemljo, ako se proletariziramo! Otroci vam bodo postali mestni potepuhi, kum!»

»A kam naj jih dam jaz? Jaz jih moram torej podaviti, da ne crknejo!»

»Kum! Dajte jih k dobrim ljudem!»

»Ah, prosim jih, kje pa so ti dobri ljudje?»

»Verujte mi, kum, vašim otrokom v korist, nima pomena, da jih vlačimo v mesto! V korist oasih otrok je, da ostanejo na zemlji!»

»A kje neki, kje neki bosta, za pet ran Kristusovih? Kje bosta ostala,« je zavpil Trdak Vid obupno v smrčljivi sobi na Markovem trgu in na jok mu je šlo, tako ga je stisnilo v prsih. — Za božjo voljo! Jutri odrine na fronto! Kako da temu. le tukaj ni jasno, da odrine jutri na fronto?

»Se bo že nekaj našlo, kum! Napisali bomo lep dopis na občino!»

»Notar je tat in lopov!»

»Pisali bomo župniku!»

»Ah, prosim jih! Naš gospod,« je zamahnil z roko Trdak Vid.

»Bomo pa vsem pisali! Vsem, kum! Na okraj in na županstvo! Urgirali bomo, naj vam zvišajo podporo! Zdaj bodo itak sploh povišali podpore. Evo! Zdajle bomo pa lepo sestavili zapisnik z vami, kum in vse bo dobro!»

Ko je tam gori na vladi podpisoval tisti zapisnik, se je Vidu Trdaku oglasila neprijetna misel, da je ta zapisnik laž in da tam pravzaprav ni nobene deželne vlade, ne svetlega bana, ne ničesar, ampak samo takle kratkoviden človek, ki polni cigaretno tulčko in jih sklada drugega k drugemu v škatlo. O tem je že marsikdaj mislil, da so ti zapisniki, utadi in listine prevara in laž za reže in za kmete, a vse do tistega trenutka se mu to tako dokončno in neoporekljivo jasno še nikoli ni pokazalo. Vse je sama praznота in nikjer ni nikogar, samo v neki polrazsvetljeni, mračni temni sobi sedi mož s steklenimi očmi in polni cigarete Riz-Abadie.

Vštric Trdaka Vida je stopal v drugem paru Loborec Štef, stari frontaš, a rana na desni rami ga je pekla pod jermenjem telečnjaka in manliherice. Zastonj je bil preložil puško z desne rame na levo; zarezal ga je grizla in ovirala pri vsakem koraku.

Zaganjal se je bil Štef Loborec po grapah in v naskokih sem in tja ter padel ranjen v stegno; ko je v bolnišnici okrevaj, so ga zopet pognali na fronto, kjer je obolel za tifusom, dolgo umiral pa ni umrl, ampak ga je vrglo v rekonvalescentni oddelk; že je bil določen za šesttedenski dopust, ko je v bolnišnico planila izredna komisija in njega ter še sedemtrideset drugih zapodila v vojašnico k bataljonu. Loborec Štef ni bil oženjen niti dva meseca, ko so ga bili odrgali od žene in teh šest tednov dopusta si je lastil kot »svojo sveto pravico«, ki mu je nobena oblast ni smela vzeti, pa so mu vendar vzeli to »sveto pravico«. Ogorčen zaradi tega je zapadel tihi apatiji in mu za prav nič več ni bilo mar. Prej je rade volje čistil čevlje podčastnikom in kadar so ga pošiljali v kantino, je stekel tja in nazaj; zdaj pa je užaljen vse pregodrnjal, pa so ga moralj pognati in brcniti z nogjo v zadnjico, da je stekel na povelje.

Andrej Kokot

SPOZNANJE

Preveč je spokojno.

Jutri bom meče jezikov prižgal,
da se svetlih naklepov znebim.

Razkleščil bom usta demonov,
razkosal obzorja nemih čeljusti,
izvabil tišino na plan.

Vse je nared.

A ves trud je zaman.

Tišina noče iz sebe,

bogovi so se v smrti poskrili.

O, groza — saj nisem več zver!

DANES BOM

Danes bom mokro drevo,

jutri telefonski drog,

pojutrišnjem makov cvet.

Potem bom gnili zob,

škrbina v sekiri.

Kaj še vse bom?

Ne bodite nestrpn!

Vse pride na vrsto,

Moja čakalnica je velika.

Kaj morem zato,

če mi vaše ime ne pride na misel.

Posel kljub temu cvete.

Pravkar mravljišče urejam v pesem.

Ko se je stotnija odpravljala na fronto, je stal na straži; naslednjega dne pa ni bilo več čevljev zanj. Podčastniki so govorili o nekem zaboju v glavnem skladišču, ki da ni prispel, potem so se mu pa smejali. Naj le gre v raztrganih čevljih! Gospod, ki se potepa z dekleti, kadar se stotnija odpravlja.

»Na straži sem stal!»

»Kuži! Marš ven! Vol nesramni!»

Prijavil se je, zapisali so ga, a svojih čevljev ni dobil in odpravil se je k bataljonu, da zatoži svojo stotnijo, da dobi »svojo pravico«, zakaj bi židom v skladišču poklonil svoje čevlje?

Toda iz bataljona so ga z brco zapodili, rekli so mu, da je Lepoglavčan, pes, vol, svinja in tat! Naj samó pazi, da ga še do jutra ne obesijo!

Ko se je kotalil po bataljonskih stopnicah, se je ob ograji ogulil in odšel v globoki potlačenosti v skladišče; skladišča so bila zapahnjena s težkimi jeklenimi drogovi in zaklenjena z žabico. Vse je bilo pred njim zapahnjeno in zaklenjeno z žabico, on pa ni iskal drugega kot »svojo sveto pravico«!

Razumeti moramo pravno zavest starega frontaša! V tem času pred odhodom, kadar te svinec osmih magazinov ostrih nabojev pritiska okoli pasu in kadar se po bataljonskih nožarnicah brusijo bajoneti in po cele dneve cvilijo brusi in jeklo, tedaj začutijo frontaši v sebi neke prvobitne, volčje sile, ki se prebujajo v globinah. Ta krvavi in zverinski občutek se polagoma izgublja v etap

nem blatu in v taboriščnih mukah, toda v vojašnici, kjer je vse operetno, kjer se blestijo meči, pojó trobente, stopajo čete v taktu, tu se počutijo frontaši kakor junaki. In kadar se merijo z bataljonskim pisarniškim osebjem, se ti revčki sami sebi zdijo nekakšni orjaki in velikani, ki odhajajo na silne podvige, na pokolj, kri, oženj, in ki ne bodo ostali pod toplo streho kakor tile židje, pisarji, goljufi, maroderji, tatovi in sive lene pekovske svinje in dobavitelji. Dobro je tem bataljonskim ježem! Ne bodo prezebalj sedem dolgih noči v živinskem vagonu, gnide preklete, ampak bodo nizali črne bolhe na papirju v topli sobi, žrlj komis in sikali pelinovec! Zakaj ne bi tudi oni povohali, kako cvrčijo krogle? In v frontašu se prebudi sovraštvo lačnega volka, ko za duha topli hlev in zato ni dobro drezati v frontaše; izkušeni in miroljubni pisarji se zato v teh zadnjih dneh izogibajo frontaša kakor gobavca.

S sklonjeno glavo in tužen se je vračal Loborec Štef od skladišča nazaj v svesti si, da bo moral zdaj odriniti v galicijsko blato v raztrganih starih čevljih in da bo od prvega dežja dalje imel mokre noge, ko se je tako zamišljen ravno na sredi bataljonskega dvorišča zaletel v debelega narednika Šmita, poglavarja vseh skladišč, in se je odločil, da še enkrat poskusi srečo ter se pri toži vrhovnemu poveljniku vseh skladiščnih čevljev in žbljev, kako je z njim in kako so ga nepošteno in svinjsko opeharili.

Obstal je pred Šmitom in še lepo strumno udaril s petama, da bo imela zadeva boljši videz, toda Šmit je razburjen bleknil:

»Pojdi k vragu! Daj mi mir!»

»Gospod narednik, pokorno prosim, ti moji čevlji...»

Gospod narednik, ki so mu ves dan na diviziji pili kri zaradi sedem in dvajsetih kron in šestnajstih vinarjev na neki protipobotnici, je izračunal neke partije blaga in vsote ter iskal neke pozabljene izdatke, ko mu je Loborec zmešal vse kombinacije; zato je vzrotil:

»Marš, ti tat zagorski! Vsi vi ste tatovi!»

»Nisem jaz tat, ampak vi ste mi ukradli mojo pravico!»

Šmit prav za prav niti ni slišal, kaj tale tu želi in kaj govori, ampak ga je razbesnela nezaslišana predrznost, da ga navaden domobranec ustavlja in da mu navaden domobranec oponaša, da je kradel, ko so mu ves dopoldan na diviziji isto godli madžarski židje.

Pa je pripeljal Loborcu Štefu z vso močjo glasno zaušnico, da se vendar za vraga reši vsega tega.

Prav tisti hip so nesli preko dvorišča kuharji velik kotel vroče črne kave in Loborec je v navalu besnosti, v užaljeni frontaški časti, da njega, ki jutri odide tretjič na fronto, tu na rajonu klofuta neki skladiščnik — »neki tat židovski«, planil na narednika, ga popadel in sunil v kotel črne kave. Okopan v kipeči kavi je Šmit potegnil sabljo, ujel Loborca za levo ramo, zasekal globoko v meso in tam v polmeti, med oskubljenimi kostanji, poleg razlitega kotla črne kave, razorožen od straže, priprave in kuharjev, je domobranec Loborec Štef začutil, da vse to, kar se je bilo dogodilo, ni dobro.

Ranjen, krvaveč, premleten, zastrašen z nekimi vojnimi paragrafi in streljanjem, je še tisto noč pristal na kompromis, pristal je, da tako ranjen odpotuje na fronto, da se izogne zapletljajem in streljanju po vojnem sodišču, ker je potegnil bajonet na višjega; tako je naslednjega dne zares odpotoval vroččen s pijanim transportom, ki je renčal kakor menažerija zverin in preklinjal boga in vse svetnike nebeške od poveljnika do onega bednega zavirača na repu vlaka, ki je neprispan opletal na zadnjem yozu s svojo rdečo signalno zastavico.

To se je godilo v času, ko je vojna dozorevala in ko je bilo na teh potovanjih frontnih transportov čutiti, da so okovi nekje že počili; ni bilo več zastav ne godbe ne cvetja, ampak prevračali so kotle z golažem; ker to ni golaž, ampak smrdljiva scalnica, to ni govedina, to so kuhane mačke; črn plesniv komis so lučali v okna čakalnic, mlatili natakarkje po kolodvorskih restavracijah, razbijali svetilke; in ko je nekdo vrgel čik v kopicu stlačenega sena, ki so stale nagrmadene do višine dvonadstropne hiše na neki madžarski postaji in ko je krenil transport, osvetljen z rdečico požara, so se vsi glasno smejali.

Nekje v Karpatih, kjer so bile črke na poštagah izpisane v cirilici in kjer so stale tčk za postajo visoke strmine, vse porasle z igličjem, se je neka madžarska četa pobila s Tirolci na strojnici.

(Nadaljevanje na 6. strani)

(Nadaljevanje s 5. strani)

Loborec Stef je nekaj ujel, da menda nekemu Madžaru ni dospela porcija — njegove — črne kave in da so Madžari postavili v kolodvorsko čakalnico blaten lonec za potrebo, nato pa je poveljnik ustrelil enega moža; skratka: vojaki so se potili. V tistih rojnih progah, ki so polegale preko tračnic, v regljanju strojnih pušk, telefoniranju, klicanju, streljanju, je Loborec začutil nenadno globoko potrebo, da se tudi on zaplete v to bitko, ker je gotovo spet kak človek prikrajšan za svojo pravico.

Ko je sporočil svojemu vagonu svojo misel, so ljudje skomizgali z rameni, kimali z glavo, pljuvali in se zopet zleknil na slami, trudni in lačni, glasno zehaje, vsi zgrizeni in prebodeni lic od ostre rezanice na podu vagona.

Toda ta misel je v Loborcu Štefu grizla in vrtala ves čas potovanja. Kaj ti spet hodi na fronto, ko to ni prav? Saj je že bil zunaj v jarku, preležal je zunaj že svojih sedemnajst mesecev. Niti dopusta mu niso dali, ki mu pritiče po vseh praviilih; pa še čevlje so mu ukradli in ramo so mu razmesarili in tako krvavega spet pognali ven!

Bilo je tiho nedeljsko jutro in megle so se kadile na vzhodu, le tu in tam osvetljene od komaj opaznih marog svitanja. Četa je stopala skozi gozd, v blatu in deževnici, slišati ni bilo drugega kakor žvenketanje orožja, lopat in svetilk. Čutil si na desno in na levo poti ogromni gozdni masiv, Loborca Štefa pa je vrtala zmerom ena in ista misel: da se je tam doli v vasi, kjer so prenočili, splazil v hlev in zakopal v gnojišče ter tako ostal do noči, bi se bil rešil vsega in bi se mogel vrniti. Ranjen je, krvavi, nekje bi ga sprejeli v bolnišnico. Rešil bi se vsega in ne bi se mu bilo treba mučiti kakor žival.

Četa se je ustavila v poltemi na neki jasi; častniki so čakali telefonskega povelja, moštvo pa so dali odmor.

Ljudje so zavohali bitko. Že dva dni je slišati topove, nekdo tam spredaj iz prvih parov pa z ostrim, priskutnim glasom pripoveduje, da se nikakor ne more spomniti, kakšen je bil v obraz tisti ruski človek, ki ga je zadnjič, ko je bil tu zunaj, zabodel v živo meso. Pod bukev se je skrili ruski osel, toda on ga je z bajonctom izbežal iz listja in Rus ga je v tem rvanju ugriznil, tu, pogled, v levi kazalec, še zdaj se pozna sled ugriza globoko do kosti.

Dišalo je po mokrih jelovih deskah, iz katerih so divizijski telefonisti tam na jasi zbili svojo kolibo, in kadilo se je; eden telefonistov je umival kotle in pripovedoval ljudem, kako so na ta isti telefonski drog pred dvema dnevnoma obesili volhuna. Poželel si je, da bi se pred smrtjo najedel sliv in kruha, pa so mu dali sliv, naj se jih naj. Toda ni mogel gristi, tako je bil prestrašen, pa so se mu cedile nazaj in je bilo videti prav kakor da mu, iz ust teče kri. Pa ni bila kri, ampak slive!

»He-he!«
»Niti kruha ni mogel gristi, temveč ga je zmlél v dlaneh in stresel po blatu, da ostane pticam!«
»Kaj pa počne naš Rucner? He-he?«
»Ah! Njemu je bolje kakor nam!«
»Menda mu je res bolje!«
»Bil je dober človek, škoda zanj!«

Besede so razodevale, da je tale »naš Rucner« po vsej priliki užival iskrene simpatije stotnije in da so ga imeli močje radi in so ga spoštovali. V civilu je bil pisar in precej je bil prestrašen po podeželskih občinah, potlej pa mu je uspelo, da se je splazil v smrdljivo sobo visoke deželne vlade na Markovem trgu in tam z ravnilom črtal registre ter polnil predalčke s številkami in besedami.

Tole »naš Rucner« je bil prebral v svojem življenju nekaj knjig o tem, da ni boga in da bo demokracija brezpogojno in zagotovo rešila svet in vse to se je zmešalo v njegovih možganih; dokaj si je belil glavo, kako je prav za prav s tem bogom in s to demokracijo. Rucnerjevi živci so bili že zdajnaj precej zrahljani in obisti so mu bile onemogle kakor predrti rešeto. To vprašanje svojih živcev je krstil za »živčno desorganizacijo«, a o obistih je vedno govoril kakor o nečem, kar ima svojo posebno razkrojevalno tendenco in »to — da je — ono! S tem — da je to ono«, je menil Rucner, da rešuje prav tisto najskrivnejše in najtajnejše v življenju. Čutil je, kako mu gnijejo in izpadajo zobje in kako mu žleze (neke mastne strupene žleze globoko v njem) ne funkcionirajo kakor treba. Vse v njem je propadlo. Srce mu je nepomagano trepetalo v množici dogodkov in čutil je svoje gnilo srce, kako trepeti in kako mu

nohti sami od sebe rastejo kakor mrliču; premišljevanje o tem, da je to — ono, je živel žalostno in nesrečno, preden so ga uvrstili v bataljone in dvakrat obstrelili. Ko je bil še v civilu, se je najraje sprehajal po nasipu smrdljivega kanala na koncu mesta, po katerem sta se valjala blato in smrad vsega mesta in so skakale podgane, velike kakor kumci. Rucner si je v tistem času zgradil dokončen in sila žalosten svetovni nazor, čigar temeljna misel je bila, da obstoji vse mesto prav za prav samo zaradi tega smrdljivega kanala. Ljudje se kopljejo in trpijo, požirajo kalorije in popotujejo, pišejo knjige o tem, da ni boga in da bo demokracija rešila svet, to pa vse samo zato, da bi v poslednji posledici iz vseh muk in idej stekel takšen črn in blaten kanal. Ta pesimizem se je v Rucnerju po njegovi frontni izkušnji le še utrdil in čedalje bolj je dvomil tudi o demokraciji in ni maral niti več misliti nanjo. Vseeno! Demokracija ali nedemokracija! Vse se bo nazadnje le končalo v blatnem kanalu!

V vasi Bistrici, kjer so prenočili, se je Rucner spetal s kovačico, ki jo je spoznal še pred dvema letoma, ko je hodil tod. Ta kovačica je bila rodilja, ki so ji ustrelili moža, pa je tako ostala vdova s petimi otroki. Tisto noč je ostal Rucner pri ženi in v vsem tem ni bilo nič posebnega. Topla postelja, mnogo rdeče in belo progastih pernic, močna potna ženska bedra v perju in daleč nekje godrnjanje topov. Neki jezdec s svetilko je brodil po blatni cesti in slišati je bilo, kako konj težko vlačí kopito iz blata. Usipala se je megla, Rucner se je spomnil, da je pustil svojo pipo na mizi v kuhinji (tlakovani z rdečo opeko), in prav ta hip se mu je zazdel prav ta prostor, po katerem je dete v sobi, on pa stoji tukaj bedast, bolan, zapuščen. Oh! Kanal! Vse to je blaten kanal!

Tako so ga naši naslednjega jutra v seniku, kjer je visel na debeli gredi. V levi roki je držal pipo in je nenavadno globoko pretresel Vida Trdaka. Bila sta skupaj v istem paru in kadar so ukazali: dvoređi na desno, se je Vid Trdak obračal okoli Rucnerja kakor krilo okoli vratnice ter skočil vedno k Rucnerju v par; tako sta se mnogo pogovarjala med seboj bodisi v paru, kakor v vozu in v vojašnici; Rucner je vedel za Trdakovo skrb, toda nikoli ga ni tolažil.

»Ti boš umrl in tvoji otroci bodo umrli in jaz bom umrl, pa se zaradi tega nihče ne bo razburjal! Lepo te prosim! Kaj misliš, da ne poznam jaz Markovega trga? Ti misliš, da sedi tam tisti stari kratkovidni pisar in da polni cigarete Riz-Abadić — kaj? He-he! Nikogar ni tam! Niti tistega starega ne! Vse to pojde v črni kanal!«

»Poglej! Tukaj je bil, še včeraj je hodil tod, zdaj pa ga ni več! Izstopil je enostavno iz dvoré!«

Poleg Vida Trdaka so možje brili norce iz bataljonskega zidarja Viktorja, ki je dobil od ma-

Tine Markež — Srečna mamica

jorja dopust samo pod pogojem, da odide domov in ustrelí ženo kakor psico, ker ga je na najpoglednejši način varala s starim mlinarjem (medtem ko je sam tu na fronti krvavel, je žena zapustila dom in se preselila v mlin), a Viktor se ti vrne, ne da bi bil kaj opravil!

»Poslušaj me, Viktor, mu je dejal bataljonski poveljnik pred odhodom na dopust. Iz fronte te puščim! Prav! Toda daj mi možko besedo, da boš tisto svojo psico na vsak način ustrelil!«

»Tu jo imate, gospod major! Na mojo možko besedo! Ustrelim jo kakor psico!«

In zidar Viktor je odpotoval s fronte, pa ni ustrelil žene! Kje je tvoja možka beseda, Viktor? He-he! Viktor!

Iz telefonske kolibice so stopili častniki (vsi v kavčuku in gumiju), zajahali konje, ob bataljonskem telesu so se razlegala povelja in vse je spet krenilo, težko in trudno.

Mož, ki je odločil usodo naših junakov v bitki pri Bistrici Lesni, se je imenoval Rikard Weisersheimb, Ritter von Reichlin-Meldegg und Hohenthurm, bil pa je v činu generalštabnega podpolkovnika in operativni šef tiste armadne skupine, v kateri se je naša zagorska četa izgubila kakor komaj opazna črta, potegnjena z rdečim svinčnikom na sivi, križem kražem počrtani karti ena proti pet in sedemdeset tisoč.

Na tej karti gospoda podpolkovnika ni bilo videti, da je bila vsa krajina preluknjana od granat (kakor da so zemljo zmrcvarili pobesneli merjasci) in tisoči, ki so se tistega jutra premikali nevidni in tihi po rebrih in globelih terena, niso bili videti kakor kupi ranjenega in gnojnega mesa, ampak so bile rdeče puščice, naperjene z ostrinami na modre vijugaste črte ruskih postojank. Na koti tri sto trinajst je stala zidana kapelica s pločevinastim razpelom, vsa izbrzdana in ogoljena od globokih zarez izstrelkov. Neko nemško poveljstvo je nabilo na zid črtno tablo z imeni devetindvajsetorice, ki so jih že pred tremi meseci pokopali v skupen grenadirski grob. To so bili grenadirji neke udarne kolone, ki je prodirala preko kote tri sto trinajst na vzhod, potem pa se je na tem mestu fronta dvakrat zlomila in Rusi so prodrli preko kapelice, zdaj pa so jo v umiku in premikanju nazaj zopet opustili. Ta golovček, porasel z nizkim grmičjem, je obvladoval vso okolico in z njega je streljal pogled daleč preko potoka in polja, preko brazd in jablan do vasi, kjer se je po polnoči obesil »naš Rucner«, in dalje do gozdnega kompleksa, kjer si z dobrim daljnogledom jasno razločil porušeno in pogorelo postajo in kjer so bile zakopane prve zagorske postojanke.

Ta kota tri sto trinajst je bila za vseukupni razvoj odnošajev velikega pomena, nekakšen vogalni stožer, okoli katerega so se sukale vse kombinacije gospoda Rikarda Weisersheimba in njegovega dvojnika na ruski strani, barona von Frederiksa, gentlemana s srebrnimi ostrogami, boljarskim naslovom iz petrovskih časov in z visokimi odlikovanji. Tale baron von Frederiks je bil po Weisersheimbovem najglobljem strokovnem pričanju bedak, diletant, nezalica in »pacer«.

»Idiot! Da je tisto svojo kazansko brigado, ki mu je včeraj tu izkrmavala, vrget štiri in dvajset ur prej v linijo, bi se bilo zgodilo vse ravno narobe! Tako pa! Pokazali bomo temu »pacerju«, kdo smo in kaj smo!«

Tako je torej Rikard Weisersheimb Ritter von Reichlin-Meldegg und Hohenthurm, kakor da igra šah z baronom von Frederiksom, svojim nasprotnikom onkraj fronte, prekrižal koto tri sto trinajst z rdečim svinčnikom in potegnil preko nje črto svojih kombinacij, to pa je pomenilo za brigado naših mučnikov (ki se je sveže zgajena in še s skladiščno kastro posuta utaborila za meglenim gozdovi), da bo zagazila v kri že naslednje jutro, prav na samo božjo nedeljo.

Malodušnost v ljudeh je rasla od koraka do koraka in vsi so čutili v drobju kakor nekakšen kamen, ki človeka sili, da bi se ustavil in prav pošteno poscal; vsak hip je kateri stopil iz dvoré, šel k jarku, potem pa stekel, da dohiti svoje mesto, tako da je od tega živčnega letanja rožljala oprema na ljudeh kakor okovana zaprega na težkih tovarnih konjih.

Šli so mimo razbitega municijskega voza, poleg katerega je ležal sezut mrlič, pokrit s šatorskim krilom, a onučje je imel umazane in razmečane; kavka je sedela na kozlu, toda ni vzletela visoko, pa se je spet z glasnim krakanjem spuščila v blato.

Hosta se je bolj in bolj redčila in teren se je široko modeliran spuščal do potoka, ki se je tam

vil globoko zarezan v blato, kakor da je nekdo v tisto testeno in sivordečo ilovico globoko pritisnil z nadnaravnim in nohtenim prstom ter pretrgal zemljo da se je cedila gnojna in umazana kakor stara rana. Veter je pošumeval s suhim listjem, ko je počil prvi strel.

Pred tem je bila pošastna tišina, kakršna vedno zavija dogodke; patrole, ki so bile odposlane daleč pred črto, so se vrstile z vestjo, da so ruske postojanke na robu gozda, strel pa je odjeknil daleč preko pregrad in polja. Može, ki še niso poduhali smodnika, so globoko zavzdihali, pa se jim vse to ni zdelo tako strašno! Prasnilo je tako, kakor da je daleč nekje padla deska na desko! To ni nič!

Tedaj je počil drugi strel.

Še dva.

Nato mir.

Ljudje so se plazili preko podrtega krošnjatega debla. vsi umazani in pomečkani in bledina človeških lic je bila videti nadnaravna. Vsi so stopali plaho in je zatorej glas gospoda desetnika Peska v tej slovesni tišini (ko je vsak čutil svoje srce v grlu), zvenel dvakrat surovejši in strožji.

»No! Kaj bo? Saj niste balerine! Mulci prekleli! Tekom v tekle!«

Stekli so vsi v potokovo korito, ki je bilo do gležnjev naplavljen z vodo in so se tam zvrstili; tuji in neznani vojaki so brodili po oranica, zdaj so poskakovali, zdaj se plazili. Vse to se je zdelo smešno in nerazumljivo hkrati. Lovrek Štef ti je gledal te neznane in tuje vojake, kako se premikajo po brazdah kakor orači v daljavi (pa niso orači in ne nosijo plugov, ampak puške) in je gledal mokro in težko opustošeno zemljo pa se je sklonil, da otipa z roko, kakšna da je ta zemlja, ker se mu je zdelo, da je globoko in pošteno zorana in da bi zemlja utegnila biti dobra. Tisti hip, ko se je Lovrek Štef sklonil in zgrabil pest zemlje, je začel vrabec, Trdak Vid pa, njegov tovariš iz sedmega para, se je naslonil nanj, kakor da mu je postalo slabo.

V tistem zahrbtnem miru je zarezetala daleč nekje na desnem krilu v hosti strojnica, odmev pa se je prelil po dolinah in valoval kar naprej in naprej; v tistem širokem valovanju treskanja se je nenadoma oglasil top. Top je zagrmel, kakor da stoji nekje na pet korakov, glasno in globoko kakor možnar pred cerkvijo za veliko noč. Oglašili so se v tistem trenutku topovi nekje daleč spredaj kakor glasovi orgel in nekaj je preletelo jarek, potok in ljudi kakor ptica.

»Previsoko,« je začuden nekdo zavpil.

»Kuš!«

Lovrek je slišal topove in se ves napel od radovednosti, ali bodo spet zagrmeli, ko se ga je Trdak Vid krčevito oprijel, kakor da se potaplja. Lovrek je čutil samo to, kako je Trdak Vid mehak in nekam polzi k tlom, kri pa mu dere v usta in mu teče po rokah.

»Vid, Vid, za pet ran Kristusovih, Vid!«

Vid Trdak ni odgovoril niti besedice. Belota zrkel se mu je modrikasto posvetila in krvava pena se mu je cedila od zob; požiral je nekakšne cmoke in mlaskal s čeljustmi, kakor da prežvekuje. Trdak je še slišal tistega vrabca in tisti vzklík, da je previsoko, ko se mu je zameglilo in se je domislil, da je pozabil reči onemu gospodu na Markovem trgu, da prosi za hitro rešitev, sicer pa da tega niti ni pozabil, saj tisti gospod ne utegne, ker polni cigarete Riz-Abadie — Rucner pa je rekel, da ni ničesar — ničesar.

Lovrek Štef se je sklonil k Vidu Trdaku in ga je hotel privzdigniti ter storiti nekaj, kar bi bilo pametno in človeško in na mestu, vendar se nikakor ni mogel spomniti, kje je pravzaprav njegov zavojček obvez, kje se je izgubil ta prekleti paklec v torbi ali v telečnjaku? Nad globeljo je zopet zagodla granata, tudi ta je bila previsoka; potem takoj še tri, vse tri visoke. Može so se spustili v dir kakor krave pred ognjem, ničesar nisi razločil, samo bedasto vpitje in žvižganje, tako da se je Lovreku popolnoma zmešalo in ni vedel, kaj bi počel. Ali naj steče za drugimi, naj vpilje, naj pusti Trdaka Vida tukaj v blatu, kaj, kaj?

»Mater ti bedasto! Ustrelim te kakor psa! Marš!«

Lovrek se je osvestil kakor iz sna. Pred njim je stal desetnik Pesek in mu grozil z revolverjem, vpil na ves glas in preklinjal; nikjer žive duše, vsi ljudje so nekam izginili pod zemljo, on sam stoji še tu in Pesek z revolverjem. Pokorno kakor živinčje je stekel Lovrek do nekega štora in ni bil niti tri korake od štora, ko je nekje zraven udarila granata in mlaz zemlje ga je vrgel v potok. Komaj se je odtrgal od Trdaka in padel v

vodo, je navpičen črn steber vode in blata zletel v višino na desni in takoj prav takšen steber zemlje na levi in tako je začela zemlja skakati kakor kapljice po mlakah v nevihti: tu ena in tam druga in vedno več in vedno hitreje. Lovrek je čutil mokro obleko in perilo, kako se mu lepi na kožo, oči so mu bile oškropljene s sivo zmesjo gnile zelenkaste smrkave mahovine, roke pa krvave od Trdakove krvi. Na laktu ga je živo žgalo, tam se je opraskal, na kolenu tudi (to ni nič, majhna praska), fiju, fiju, fiju so žvižgale ostre niti po zraku kakor na strelišču, kadar so v zaklonišču postavljali table in debel kos obronka nad njim se je odvalil masten in težak, kakor z nožem odrezano testo. Čul si vodne mehurčke, kako klokočejo v blatu.

Piščalke so rezko piskale in nekje spredaj so streljali v šipku in v robidnicah. Trobentač je po vseh štirih hitro kakor opica tekel po jarku. Lovrek je hotel zavpiti za trobentačem, kje da je druga stotinja, toda v tistem donenju, ki je grmelo nad hosto, ni bilo slišati nobene besede, samo granate so brundale kakor berde. Tuljenje je naraščalo bolj in bolj in mimo Lovrekovega ušesa je svisnila zvonka krogla, kakor da je iglasta. Isti hip se je druga pred njim zabodla v zemljo in jo raztrgala; zemlja pa je zajavkala okorno in globoko, kakor javkajo podrti stori. Slišati je bilo, kako se v gozdu ruši drevo od krošnje do korenine. Lovrek je na hrbtu ležal v zavoj potoka, kjer se je napajala živina in kjer je bilo vse pohojeno od parkljev in zasmrajeno od kravjekov. Hotel se je okreniti, da bi se splazil pod podrto brv (bilo bi mu topleje), toda ni se mogel premakniti zaradi neizrekljive utrujenosti, kakršne ni čutil niti ko je mlatil žito v največji pripek v avgustu. Kakor da mu je telo razmečana vreča cementa, čutil je težo v nogah, oči pa so se mu sklapale; držal je veke samo še toliko odprte, da se mu je v zenice zlivala tenka vdoravna črta svetlobe in da je skozi mastno tenčico kakor skozi solze videl deževne kapljice, ki so po pajčevinah drsele z lista na list. Lovrek Štef se je živo spominjal tega, kako ga je Trdak Vid pritegnil za jermen in kako je ves mehak začel bljuvati kri in kako je Pesek zalajal nanj z revolverjem v roki, zdaj pa so se vse te predstave odevale v nekaj mehkega, kakor pohojene polzeve tipalke in vse je bilo tako smrkavo, testeno, hladno. Lovrek se je čudil, kaj ga je Pesek tako nahrnil in mu zagrozil še z revolverjem, zdaj pa leži tukaj pri njegovih nogah, zelen, gluh, nepremičen, blede šrapnelški oblaki pa mu legajo nad glavo kakor snežne grude. Zemlja se osipa, kakor da jo kdo meče z lopato in ves ta dim in to blato, vse je tako gluho in tiho.

Loborec Štef je bil globoko zavzet od svoje misli, kako bi bilo, da se je zavlekel v vasi nekje v gnojišče, kadar se je vsul prvi avstrijski ogenj; obležal je v kotanji kakor star in izkušen veteran, ki vé, da je prvo načelo uspešnega in modrega vojskovanja obležati in zariti glavo v blato ter mežikati, čim dalje tem bolje. Ostal je tako nepremičen in otrepel in ko se je predramil, ni vedel, ali je minil samo hip ali strašno dolgo; izgubil je zavest časa in bilo mu je, kakor da se je prebudi iz sna, okoli njega pa so bili sami Madžari, ki so preklinjali po madžarsko ter hodili naprej. Ogromen madžarski možakar se je ustavil nad njim in ga brcnil z ного v trtico, a tudi ta je odrinil in stekel za Madžari.

»Madžari odhajajo, pa gre še on! Vseeno! Moraj se ustrele ga sicer madžarske svinje kakor psa! Ostal je, dokler je mogel! Zdaj je vseeno!«

Ruski dvojnik gospoda podpolkovnika Rikarda Weisersheimba, baron von Frederiks, »diletant« in »idiot«, ki je včeraj tako lahkomišelnost — naravnost hazardsko — zaigral svojo kazansko brigado, ni dopustil, da mu vzamejo koto tristo-trinajst z nobenim trikom protinapada. Natanko je predvidel ta udarec in zato je še prejšnjo noč podprl vso postojanko z dvojno topniško rezervo ter z rdečim svinčnikom na karti pritegnil nekaj čerkaskih transportov, ki so potovali že tri tedne po blatnih ruskih postajah in zato izdal povelje, naj se fronta drži, dokler ne prispejo ti transporti.

Črni zemljeskoki od granat so se dvigali na desni in na levi. Loborec Štef se je započetel kakor izgubljen mrlič v kolonado črnih sajastih stebrov dima in jam ter se zasoplen, razžarjen, brez diha vrgel v ogenj omotičen, ko da ga je kdo udaril po nosu. Bila je gruda zemlje.

Kadili so se mastni črni oblaki dima, iverje razklanih debel, trnjevo grmičje in blatna zemlja

je vsevpred pršela nad človeškimi glavami. Loborec je začutil, kakor da ga je nekaj toplega oškropilo po obrazu, a ko je potegnil s prstom, da vidi, kaj je, mu je bil prst krvav, kakor da je zmastil stenico. Oškropila ga je kri.

Ljudje so vpili na desni in na levi, toda razumeti ni bilo niti besedice, grmenje in iglaste niti krogel iz mitraljeza in oženj, dim, cviljenje ranjencev, težki in opojni duh smodnika, vse ti je sililo v oči in v ušesa, v znojnice in v živce in Loborec je iz silne potrebe, da se nekam skrije, znil obraz v zemljo kakor prašič in težko sopel Sopara se je kadila od njega kakor od konja. Na desni je nekdo javkal in to javkanje je navdajalo Loborca z zlovesčo tesnobo. Škratna vročina ga je obliła po telesu in kakor da ima srbečico, se je začel čohati po dlakah na prsih, po stegnih, po kolenu, najraje bi se bil slekel do nagega, planil kvišku, pobegnil, se očehal po podplatu, ki ga tako vraže srbi, zavpil, se izkričal, a prav tedaj se je tik pred njim zabodla krogla in žvižgala nad njim. Loborec je tisti hip zajel občutek, da se mu je ta krogla zapčila v oko, začel si je otipavati svoje zrklo ter se začudil, da mu je ostalo nedotaknjeno na svojem mestu. Veke so mu živčno plahutale od neprestanega poka eksploziva in v tistem dežju krogel, ki se je usipal kakor zrnje, so mu nabrekli možganske skorjice, kakor da tolče nekdo z njegovo glavo ob zid.

V silni vročini, ki mu je lizala iz droba od nenavadno močnega pritiska eksplozij, v trenutni popolni temi, je Loborec z roko zatisnil oči in se še globlje zari v zemljo, ko je vse planilo in ga je vzdignil ognjem z zelenih isker, da je čutil, kako ga je vrglo ven, kako se je nekajkrat prekopicnil, kako je gologlav in ves zaslepljen od blata, ki se mu je splazilo za vrat, kako ga zaliva težka in zadušljiva fosforna smola in ga vse v nosnicah in v sapniku ščečeče, da bi kihnil. Bil bi tudi kihnil, a si ni upal niti zgeniti se, ampak je samo poslušal puške, ki so klopotalle kakor klopoteči v vinogradu v hitrem vetru.

Dolgo je ostal tako nepremičen, potem pa se opogumil in se počasi začel otipavati, ali je še živ? Izkopal se je iz zemlje, a kraj njega je ležala glava nekoga. Bila je glava iz udarne kolone s šlemom, zavezana z jermenom kakor poštni paket. Razbito puškino kopito je zaplesalo visoko v dimu, po brazdah pa se je vlačil bel plin in vse je vonjalo po sežganem in po surovem železu, ki je neprestano cvrčalo in se gasilo po mlakah kakor podkve v kovačnici.

Loborec se je domislil, da bi bilo dobro, ako poglobi to svojo jamo, v katero ga je vrgel nemara sveti Rok; zatorej je z veliko težavo začel iskati svojo lopato, ki mu je zdrsnila na hrbet ter se je dolgo tako iztegoval in mučil z jermenom, a ko jo je naposled izlekel, je nekaj zavzečalo in lopata muje v visokem loku odletela iz roke.

»Odnese jo je,« je pomislil, se zvil v jami v klobčič, ko je v naslednjem trenutku zopet nekaj zasvisnilo in zapeklo Loborca v glavo. Meso ga je žgalo, krasta je krvavela, ves blaten in umazan se je otipaval po glavi in nekaj časa zijal na krvave prste, potlej se je zopet gladil po glavi in srce mu je živo in glasno bilo. Pred njim je na kupu zemlje ležal dežni plašč, krogla pa je odtrgala gumb s plašča in gumb je zabrenčal kakor prašček, kadar se gredo pastirci prašičke na liva di.

»Tukaj strelja nekdo prav náme, mater mu krvavo,« se je domislil Loborec in segel po svoji puški. Puške ni bilo nikjer, ostala je v jarku, on pa je tu v zaščiti nekega trupla ležal brez puške, še vedno v mislih, da bi bilo mnogo bolj pametno, če bi bil ostal v bistrškem gnoju, ko da se dá zaklati tu na oranici na samo božjo nedeljo. Do tiste ure je bil še vedno človek, ki je močno čutil, da so mu storili krivico in da bi bilo bolj pošteno, če bi se vrgel na tiste žide in peke, dobavitelje in kaderaše prevarante; če bi zgrabil puško in začel streljati na vse tiste lopove v zaledju od generala do bataljonskega čevljarja. Kakor krotko živinčje se je bal tega ognja, a ko je zdaj zaril nos pod zeleni plašč neznanega madžarskega mrliča, okrvavljen in razdražen v globokem prepričanju, da strelja nekdo prav nanj, je pograbil puško in začel streljati v meglo, v blato, v robidnice, v nič!

»Le komu je storil kakšno krivico? Njemu so ukradli njegov šesttedenski dopust in lastno ženo so mu odgnali s puškinim kopitom od kasarniške ograje! Razmrcvarili so ga, po bolnišnicah so ga vlačili, čevlje so mu ukradli, zdaj pa še streljajo

(Nadaljevanje na 8. strani)

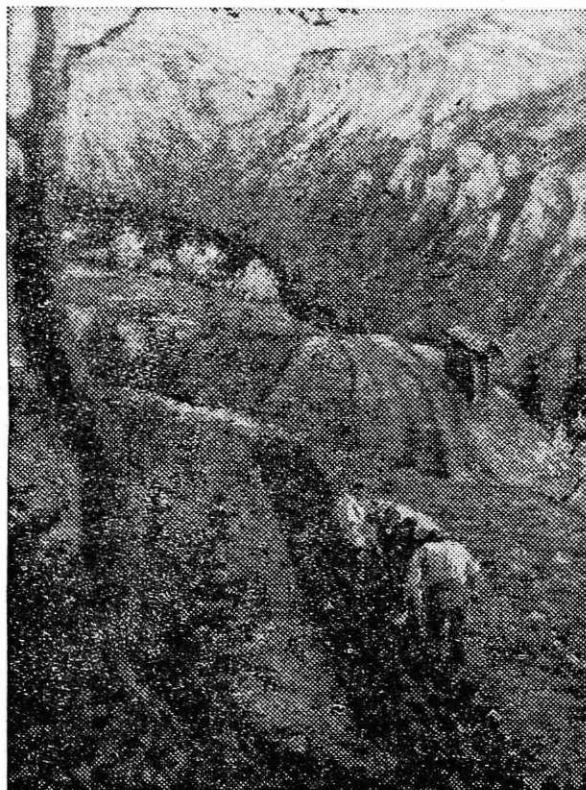
(Nadaljevanje s 7. strani)

nanj? Da vidimo Štefa Lobarca, ali bo še dolgo trpel, da vsi po njem mlatijo?»

Tako je besnel Lobarca Štef in puška mu je grmela kakor motor, cev se je kadila, les se je vnel, krogle so se usipale iz magacina kakor iz slamoreznice, na Štefovih prstih pa so se kadili beli mehurji opeklin. Potoval je na lokomotivi bitke s polno paro.

Divizijski mrliški oglednik Palčič (v civilu dijak in živčnej, ki ga vsaka najmanjša življenjska drobničarija davi v goltancu in se mu svetijo oči od meke neizrekljive tuge), je v ljudski šoli Bistrice Lesne prešteval mrlične prejšnjega dne s kote tritotrinajst. Prvi bataljon zagorskega polka, ki je bil na levem krilu, je največ pretrpel: dvainsemdeset mrliških listov je ležalo od prvega bataljona na mizi divizijskega mrliškega oglednika dijaka palčiča, ki je luščil te mrliške papirje iz rumenih kovinastih platnic ter urejal gradivo v spise in registre divizijskih zgub. Pri drugem bataljonu sta trpeli druga in tretja stotnija. V drugem vođu druge stotnije je obležala sedmorica, in sicer: desetenik Pesek Mato in šest domobrancev.

Prvi v vrsti je bil domobranec Križ Matija. Rojen, cepljen, padel, ostalo za njim v prilogi: dve pismi, štiriindvajset kron, žepni nož, eno ogle-

France Kreuzer — Da bo bolje obrodila

Janez Kozamernik — Človeška gnezda

Prvo pismo Križa Matije, napisano s težko težaško roko, je bilo od Katice Rodeš in se je glasilo takole:

Daimam perutizaletanje bipoletela na tvoje omamne prsi daimam sokolovo oko spustilabi seu tvoje raskošne nedrije da imam ketnico okoli vrata ovilabi znjo tvoje srce samoda mibošlepši in milejši in najdražji. Tolikote ljubim dabi dala zate svoje življenje četreba. Kakormi pišeš pa vendar me karašin meopominjaš dati nistemzvesta nebojse ti zame mili moj, jaz samosteboj lahko sem blažena inzadovolna in opisati nemorem srebom izruvalajin predte položila da v njem vidiš samsebe in celegada se vidiš kakote ljubim.

Gobezdala nemorejo mirovati patudi mene nekrivo in nedolžno obrekujejo. Moj očim je temu kriv kermes sili najbom njegova doklerse moj Pepo nevrne iz Taljanskega. Tipatega ne verjemi. Toje žalostno dame tvoja matipsujejo ker spimpri očmu a kjepa naj čene pri njem kopa pritebi nemorem, ker kajbo Pepo rekel kose vrne domu kerje Štefek Francetič s Pepom na Taljanskem bilin Pepo je živinzdrav Hvaljen Jezus inmarija nasvidenje Katice Rodeš.

Drugo pismo domobranca Križa Matije ni bilo od Katice Rodeš, ampak od Ljubice Jankičeve, po vsem videzu še neporočenega dekleta.

Pošilja ti mili in ljubezniv pozdrav Ljubica Jankičeva. Hvaljen Jezus in Marija Dragi Mato Zlato moje dajem vam naznanje da sem vašo karto prejela tretjega zvečer in moje srce je bilo veselo kosem dobila vašo karto. Zdajvam pišem ta listek kermi srce ne da pokoja dragi mato ljubezen moja srce moje zlato moje ljubezen moja je tako stalna kakor zneba mesečina svetla Milo moje vzamem svinčnik vdesnico roko da napišem eno pisemce da mi dragi Skupaj nismo. Svetla zvezda mojega srca bolj te ljubim kakor boga in glej zdaj mi vzhoda posije sonce žarko in pozdravlja sladko srce.

Dragimoi pišitemi od tistega pisma ki stega dobili zašmaren prosim pišitemi alj ste zares bolanozastupljen kakor mi je povedal Kovačev blaž ker pišemže tretjič in se bojimda ste vi v mestu zdugimoi vljubezni Prejmite mili in ljubeznivi pozdrav od Ljubice Jankič.

Divizijski mrliški oglednik dijak Palčič se je zamislil nad tem pismom Rodeševe Katice, ki je prišlo na mizo mrliškega oglednika in je tako postalo zaključek ljubavne drame.

Katica Rodeševa je gotovo pljunila v izsušeni in prašni črnlnik ter mešala v njem z obrnjenim držalom kakor da meša prežganje v loncu, potem pa je ves nedeljski popoldan prepisovala iz zbirke ljubavnih pisem neke harambašičevsko-badaličevske izraze, da bi na kraju v svo to lectarsko pisanost vplela zrnice resnice, grenko kakor kaplja pelina.

Dijak Palčič je poznal ta način dopisovanja in načital se je tisočev in tisočev takšnih pisem, prepletenih z neoprejenimi angelčki rožnate barve in s krvavečimi srci, napisanih zmerom z eno in isto roko v diagonalni iz gornjega levega kota v desnega spodaj; dobro je vedel dijak Palčič, kdaj pride tisti stalni obrat iz sladkega v grenko in vse to se mu je zazdelo dolgočasno in žalostno.

Tu naj ti sedi v prazni šolski sobi in naj vso noč bere, kako Eva Katančeva pošilja rajnemu domobrancu Blažku tri golobe. Prvi ti ljubezen pripelje, drugi ti nosi poštico, a tretji prinaša ti rožico vse sem vedela kaj je bilo v gorici z Janico Goričančev in zakaj mi ne pišeš zbogom, pa kako piše Pecakova Jagá hrvatskemu kralju, da si vdano podpisana jemlje prostost da si v svrhu podelitve najvišje očetovske milosti pričujočo preponižno prošnjo najvdaneje predložiti usoja.

Pričujočo preponižno prošnjo Pecakove Jage so kraljevske oblasti napotile službenim potom pristojnemu vojnemu naslovu za tamošnje primerno priporočilo, pristojni naslov pa je prošnjo po kratkem postopku s prijavnico vrnil prosilki (oziroma njenemu možu domobrancu Pecaku) s pripombo, da Njegovo Veličanstvo Hrvatski Kralj »ni uvaževalo prošnje in svoje prevzvišene očetovske milosti nakloniti ni blagovolilo« pa se zatorej domobranec Pecak Imbro ne bo vrnil na grunt, kakor je prosila Jaga in kakor je trdno upala in je za to darovala občinskemu pisarju tolsto gosko in sedemindvajset jajc.

Vse je propadlo! Goska in sedemindvajset jajc in Jagičino upanje in Imbro Pecak! Vse to stoji v tistih kovinastih platnicah mrliške knjige, ki jo lušči dijak mrliški oglednik Palčič, kjer je črno na belem zapisano, da je Imbro Pecak padel

in da je cepljen proti koleri in tifusu, oženjen in rojen v vasi Jezusovo Trnje, občina svetojanska. Tudi srebrna ura desetnika Peska Mate je tu in pod njenim poklopem izrezek iz koledarja »Šoštar«, kjer je natisnjeno, da je to srebrno uro prejel gospod Pesek Mato od koledarske uprave za nagrado, ker je uganil v koledarju »Šoštar« objavljeno uganko »Rana ura sama v jamo pade« in »Kdor drugim jamo koplje, zlata ura«. Naluščil se je dijak Palčič teh mrliških listov, načital teh prošenj in jasno vidi Blažekovo Marico na smrtni postelji, kako ji kumi prižigajo svečo za umirajoče: otroci se jokajo, ona umira jetična, a njen Franjo leži tukajle na katedru ljudske šole v Bistrici Lesni gališki, s tremi ljubezenskimi golobi Katančeve Eve. Prvi ti ljubezen pripelje, drugi nosi poštico, a tretji prinaša rožico! Če bi se pa bil Lobarca Štef vrnil k svoji mladi ženi, bi jo našel vso zapito. Kravo, svinje, perutnino, pol orala pašnika, vse to je Lobarčeva žena zapila pri židu v nori utvari, da je Štef mrtev in da se ne vrne več. Tudi omaro in blazine in odeje, vse je zapila, in sicer odejo za štiri krone. Vse se je združilo na domu Lobarca Štefa in da se je slučajno vrnil, bi bil našel svojo ženo pijano do nezvesti ležati v jarku, vaška otročad pa luča kamne nanjo. Gotovo bi jo do krvi pretepel, zato je še bolje, da se sploh ni vrnil. A oče domobranca Blažeka, ki je naložil sedmi križ na rame in je slab in bolan in nima nikogar, da bi ga opral in mu skuhal kaj toplega: konji so mu oslepeli, svinje poginile, toča je vse pobila, on pa piše sinu, svoji desni roki, naj se vrne k zemlji, naj napiše prošnjo, naj se zgane, naj se prijavi, da ga odpusté domov, ker tega ni moči več izdržati.

Padajo mrliški listi na mizo divizijskega mrliškega oglednika kakor dež in z mrliškimi listi pisma in prošnje rajnih domobrancev in dijak Palčič prebira vse to, registrira in vse to je končano in vsemu temu ni ne medicinskega in pravnega leka več, ne rekurza ne pravi.

Ni ostal tu samo Vid Trdak s svojimi sedmimi pajdaši iz drugega voda druge stotnije s svojo prošnjo, na katero je pozabil napisati, da prosí za nujno rešitev; brigade in divizije mrličev so se sprehodile skozi to črtovje in stopajo dalje v neskončnost, neme, sklonjene, bedne, nedolžno obsojene na smrt.

Gredo v štiristopih, v gluhem topotanju neskončnih nočnih kolon, zvenetá jim oprema, manliherice, lopate, noži, slišati je, kako vlačijo mrtve iz blata, divizijski mrliški oglednik je pa za hip obstal v seštevanju, nategnil ušesa kakor pes in sapa mu je zastala v panični jasnosti.

Glej, zunaj korakajo zagorski rudarji, ki so vse svoje življenje požirali saje in smrad in strupene pline, vstali so iz enega groba, prižgali svoje oljenke in gredó tiho v dvostopih v drugo jamo in v nepovratek. In podravski viničarji in stubiški težaki, vnuki Matije Gubca, vsi korakajo zunaj v temi in vsi se bodo vrnili nazaj sèm na mizo mrliškega oglednika. On pa bo prebiral njihova ljubavna pisma, prošnje, gledal tiste strašne barbarske fotografije, listal po dokumentih in nikdar ne bo temu konca.

Petrca Kerempuh in njegov avtor Miroslav Krleža (karikatura: Oto Reisinger).

Pavle Lužnik — Gorenjska krajina

PIJANEC

Kadar me davi: tisti jutri
in ne vem več kam,
ga srečam v naši ulici
(Tudi on je vedno sam)
Star je že
in s težkimi, pijanimi koraki
dekorira cesto.
Telo kot za pokoro vlačí s sabo.
Čutim ga: ne bo več dolgo!
nekaj vinskih hlapov z zadnjim vzdihom
bo nebo sprejelo.
Vse drugo mu pógoltne zemlja.

DANOST

1.
Rodiš se
v temnih barvah —
kot da bi ožél zemljo...
S krikom svetlobe
prebodeš noč
in si zavezan življenju.
Tvoje rojstvo
je prelomljen dogovor
med nebom in zemljo.
Svetloba prinaša
v tvojo rast
klic neba.
Tema prinaša
v tvojo rast
težo zemlje:
in proti soncu vzletiš zato
da lahko padeš na zemljo
in na zemljo padeš zato
da lahko vzletiš proti soncu.
O kakšna okrutnost igre —
kot da nas v sanjah tlači mora:
tečemo k praočetu
pa nas zgrabi pramati.
Hočemo objeti pramater
pa nas pokliče praoče...
2.
Potem si nekega dne priznamo
da smo čisto sami
globoko sklonjeni nad gladino jezera
in da nam je dano
da se v njegovih globinah
spoznamo ali pogubimo...

Benjamin Gracer

UVODNA PESEM

Pride dan
in zaveš se
(ubit od blodenj
po mrtvi vsakdanjosti)
da reka, ki naplavlja
teče mimo tebe
teče skozi tebe
in kaplje njene vode
ne moreš zaježiti zase...
Zgodi se
da ti jo dlani zajamejo
a že med prsti vsa odteče
s tvojimi poslednjimi solzami...

MISEL

Živimo
v grmadah cvetja,
v morju blata —
z večnim šepetom konca
V sebi nosimo ogenj
v zubljih:
LJUBEZNI
SOVRAŠTVA
In z njim upepeljamo
sebe in druge —
kakor vulkani, ki bruhajo...

KRIK

Čutiš, kako se kri meša s prstjo,
kako omamen je vbnj,
kadar je zemlja strnjena s krvjo
in je noč,
črna noč
v blodnjaku tvojih možgan.
Dobro veš,
da bo dan spet jalov,
da se bodo reke tvojih moči
iztekle v praznino
in boš zvečer zarjul kot ranjena zver:
z vulkansko silo svojega goltanca,
z blazno željo,
da se ti odpro žile —
in bi madeži tvoje krvi
na belih hišah ulic
pričali o tebi.

Janko Korošec — Zapuščena krajina

Stane Wakounig

ROŽE

Za god mi jih je prinesla.

*Z rjave mize
so me pozdravljale toplo
rože sončno-rumene.*

»O, saj godujem!«

Veseli me je obšlo.

Stopil sem bliže.

*Vsak listič je vzdrtetal,
ko sem jih pobožal
rahlo, s tresočo se roko.*

*Čudežno dehteče
medeno življenje
v teh cvetih
je skrito bilo.*

*Godovni dan je minil
s tem cvetjem na mizi.*

*Ko pa vstopim zdaj v sobo,
vidim vedno potr, kako povešajo rože glave,
kako se listi zvijajo vaše,
kako se zajeda vanje obup,
kako čakajo samo še na smrt.*

Nevenka Mitrovič

SVETILKA II

*Valovi bučijo v rob tvojega spomina
ki je prazen
zažira se v tvoje meso,
ki je gnilo
a ti pljuješ na vse to
in čakaš, da mine
prijatelj si valovom
ki te žrejo, kot zver svoj plen
ne braniš se
ničesar
in čakaš na svetilko.*

Črtomir Šinkovec

SREČANJE NA VRTU

*Ondan srečata se v senci vrta
slnar-polž in mož-stonoga.
Polž previdno hišo si odpira
in z besedo možko, brez poroga
zaskrbljenega stonoga radovedno vpraša:
»Kam, prijatelj? Na sprehod na polje,
kjer obilna je in sladka paša?
Malce si čemeren, nekam slabe volje,
v žalostnih očeh je skoraj jok.*

*Mož-stonoga na sto bosih nog
se vstopi, polžu vzdihovaje pravi:
»Glej, oženil sem se, revež, davi.
Ni še konec svatbe, že pošilja žena
me na potovanje v daljno mesto
po sto parov čevljkov najlepših,
nogavičk svilenih parov dvesto,
nogavičk najdražjih in najlepših.
Joj, kako bom to ženici nudil?
Kje dobim denar naj, težke tisočake?
Le zakaj sem se zaljubil in zasnužil,
pa z ženitvijo zabredel med bedake?«*

*Polž spet možko sline si obriše
kar ob stene svoje zavaljene hiše,
više pomoli roge v oblake:
»Kaj bi gnjavil se za tisočake?
Po navadi naši vzemi na obroke,
saj potreb še več bo, ko dobiš otroke,
treba bo zgraditi stanovanje.«*

*Mož-stonoga žalostno je kimal,
vase potajil je to spoznanje:
»Proč so sanje, da bom lepše ninal,
pa po soncu ženko na sprehode vodil,
srečen se postavljaj pred fantičke...
Kakšna zmota! Zdaj za čevljkčke in nogavičke
kot bosjak bom sam do smrti hodil...«*

*Dalje šla sta po opravih z vrta
polž in mož-stonoga — oba potrta...*

O knjigi in branju

Knjiga je postala integralen del našega življenja in v svojih najrazličnejših oblikah sestavni del človeške družbe. Naj pesimisti še tako zmajujejo z glavo in ji prerokujejo smrt zaradi čedalje večje popularnosti radia in televizije in filma in tudi zaradi čedalje hujše materializacije in vulgarizacije sodobne porabniške družbe, njena veljavnost in vrednost nista danes nič manjši zato, ker se je človeštvo znašlo v eni svojih morda največjih duhovnih kriz. Res da se s knjigami ni posrečilo pregnati zlo s sveta, kaj šele odkrizarati se demonov sebičnosti, pohlepa, sle po oblasti, splošnega nasilja. Čeprav se je v tisočletjih v knjigi nakopičilo skoraj vse, kar je človeštvo doslej spoznalo o znanosti, vzgoji in umetnosti, se zdi njen glas slaboten sprico divjanja uničevalnih sredstev. Toda David je s 4 imi gladkimi kamni iz potoka premagal velikana Goljata. Še zmerom je umetnost, ki je njena glasnica knjiga, golorok mladenič, pastir iz naše velike pradomovine narave, ki se včasih tudi obupano, toda zmeraj pogumno postavlja v bran kolosu, kadar ta hoče razčlovečiti naš svet.

Mira Mihelič

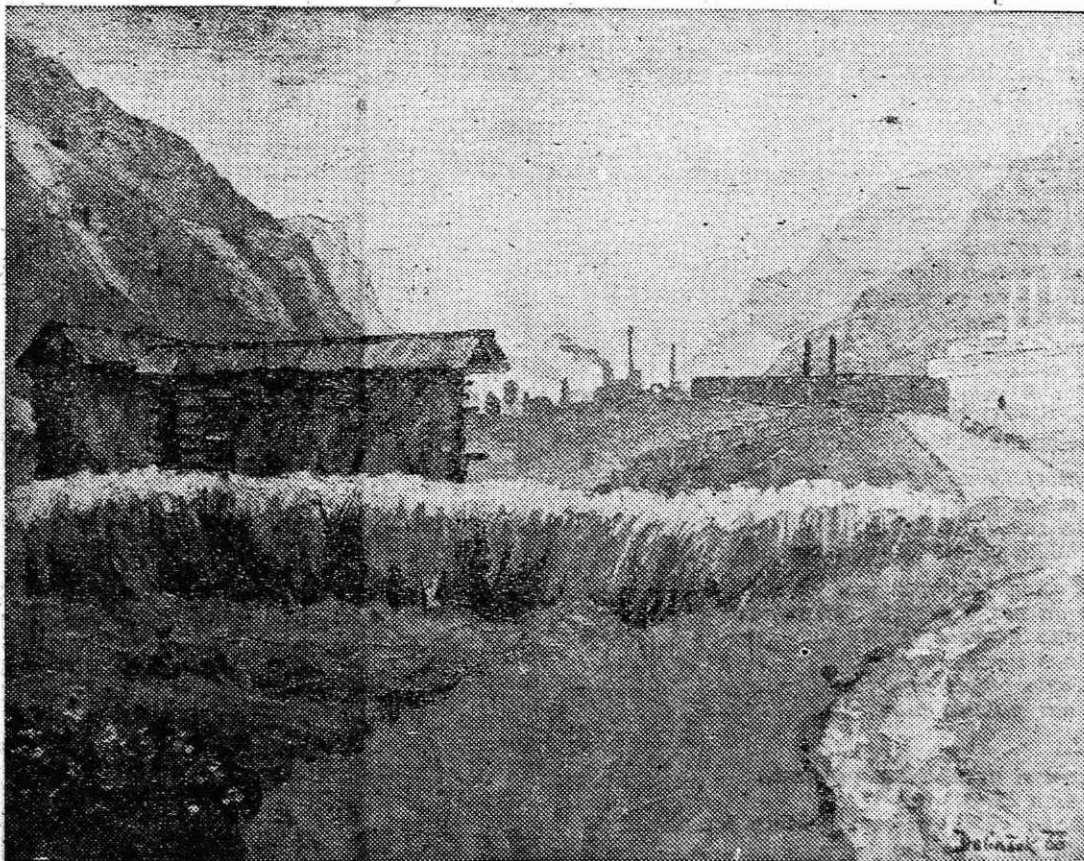
Mogoče uspe ustvariti bolj modro, bolj pravično in bolj izobraženo družbo? Kje, kdaj? Tu in tam. Vseposod so nekakšna jedra. Osamljenih Aten in Kitajske ne bo več. Če ne bo atomske in drugih vojn — zelo verjetno. Človeštvo bo v vseh kolonah, v cikcaku počasi potovalo naprej. Kdo naj utrjuje to vero in jo uresničuje, če ne — knjiga?

Ivan Bratko

Lepo je pomisliti, da smo Slovenci, Hrvati in Srbi malone ob istem času dobili vsak svojo najlepšo knjigo. Prešernove POEZIJE in Njegošev GORSKI VENEC imajo na naslovni strani isto letnico, eno leto prej pa je izšla SMRT SMAIL-AGE CENGICA...

Blagor nam, da imamo tako ljudstvo in zato tudi take pesmi.

Oton Župancič

Franc Dolinšek — Moja dolina

Bertholt Brecht

Nemški vojni abecednik

PRI ODLIČNIKI

velja pogovor o jedi kot nizkotnost.
To izhaja iz tega: Oni so
že siti.
Podložniki odhajajo s sveta,
ne da bi okusili
kaj dobrega mesa.
Od razmišljanja, odkod prihajajo
in kam gredo, so
ob lepih večerih
že izmzgani.
Niso videli ne gora
ne velikega morja,
že se jim čas izteče.
Če podložni
ne razmišljajo o podložnih,
se nikoli ne povzpno.

KRUH GLADNIH PREHITRO IZGINJA V ŽELODCIH.

Ne spominjajo se več okusa po mesu. Brez koristi
ljudstvo prelivalo je znoj.
Izsekani so gaji
lovorik.
Iz dimnikov nad tovarnami streliva
se dviga dim.

PLESKAR Z BRKI GOBEZDA O PRIHAJAJOČIH VELIKIH ČASIH.

Se rastejo gozdovi.
Njive še rode.
Mesta še stoje.
Še dihaajo ljudje.

V KOLEDARJU TA DAN SE NI ZAZNAMOVAN.

Vsi meseci, vsi dnevi
so še prosti. Med temi dnevi neki dan
bo na križ pribit.

DELA VCI SE ŽENEJO ZA KRUHOM.

Trgovci zahtevajo tržišča.
Brezposelni je stradal, zdaj
zaposleni strada.
Roke nič več ne počivajo prekrizane v naročju:
stružijo granate.

TI, KI JEMLEJO MESO Z MIZE,

pridigajo o zadovoljstvu.
Ti, ki so si vzeli blagor,
zahtevajo požrtvovalnost.
Siti govorijo lačnim
o velikih časih, ki prihajajo.
Ti, ki vodijo Reich k propadu,
zagotavljajo, da navaden človek
ni sposoben vladati državo.

ONI ZGORAJ GOVORE: MIR IN VOJNA

sta iz različne snovi.
Toda njihov mir in vojna
sta kakor veter in vihar.
Vojna raste iz njihovega miru
kakor iz matere sin.
Zaznamovan je z vsimi
njenimi strahotnimi potezami.
Njihova vojna ubija,
kar jim je prepustil
njihov mir.

KADAR PLESKAR PREK ZVOČNIKOV O MIRU GOVORI,

gledajo cestni delavci avtostrade
in vidijo
do kolen segajoč beton, določen
za težke tanke.
Kadar pleskar govori o miru,
livarji vzravnavajo razbolele hrbte
in kažejo z velikimi rokami
na razbeljene cevi topov...

KO ONI ZGORAJ GOVORE O MIRU,

ve preprosto ljudstvo,
da je vojna blizu.
Ko oni zgoraj bruhajo nad vojno kletve,
so že napisana povelja za žetev smrti.
KO SO SE ONI ZGORAJ
zbrali v neki sobi,
rekli so človeku s ceste
vsa upanja po cesti.
Ko vlade sklepajo
nenapadalne pakte,
piše mali človek svoj testament.

ČLOVEK Z ZAPETIM JOPIČEM:

v tekstilnih tovarnah
tkejo zate suknjič,
ki ga ne boš raztrgal.
Ti, ki hodiš na delo ure daleč
v raztrganih čevljih: voz,
ki ga pripravljajo zate
ima železne stene.
Namesto posod za mleko
svojim otrokom vlivaš, livar,
veliko kovinsko steklenko,
a ne za mleko. Kdo
bo pil iz nje?

S KREDO JE PISALO NA ZIDU:

Oni hočejo vojno!
Ta, ki je pisal na zid,
so ga postavili k zidu.

ONI ZGORAJ KRICE:

K slavi gremo!
Oni spodaj vedo:
Gremo v grob.

VOJNA, KI BO PRISLA,

ne bo prva. Pred njo
so bile že druge.
Ko je bila zadnja mimo,
je dala zmagovalce in premagane.
Pri premaganih je stradal
mali človek. In pri zmagovalcih
prav tako.

ONI ZGORAJ TRDIJO: V VOJSKI

vlada ljudska skupnost.
Če je to res, pogledajte
v kuhinjo.
Po njihovih besedah naj bi srca
prevevala enako hrabrost. Ali
v skledah razpade skupnost
v dvovrstno jed.

ČE PRIDE DO VOJNEGA POHODA, MNOGI NE VEDO,

da njihov sovražnik koraka na čelu kolone.
Glas, ki jim poveljuje,
je sovražnikov glas.
Ta, ki tu o sovražniku govori,
je sovražnik sam.

GENERAL, TVOJ TANK JE MOČNO VOZILLO.

Gozd lahko izfajna in zmelje sto ljudi.
Samo neko napako ima:
potrebuje voznika.
General, tvoj bombnik je močno letalo.
Hitrejši je kakor vihar in močnejši kakor slon.
Samo napako ima:
potrebuje monterja.

General, človek je zelo porabna stvar:
zna ubijati in zna leteti.
Samo neko napako ima:
misliti zna.

ČE SE VOJNA ZACNE,

se bodo morda spremenili vaši bratje,
da njihovih obrazov ne bo mogoče več prepoznati,
a vi ostanite, taki, kakor ste.
Šli boste na vojno, ne
kakor h kakemu klanju, marveč
kakor da k resnemu delu greste. Vse
naj bi pozabili. Toda vi
ničesar ne smete pozabiti.
Kakor vsem vam bodo v grla
vlivali žganje, a vi
ostanite trezni.

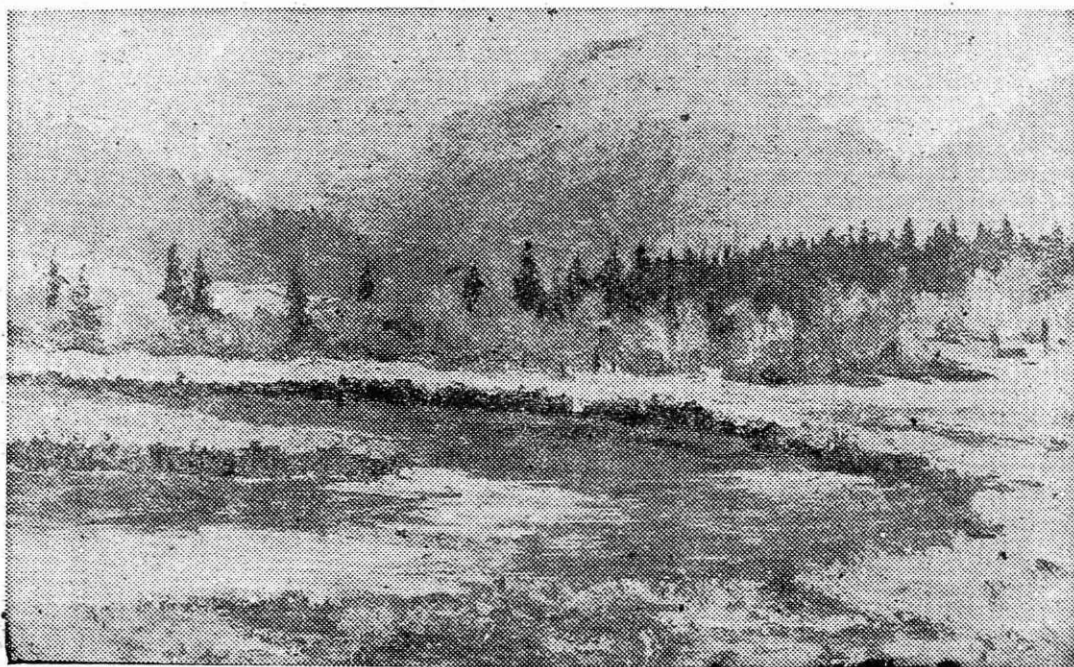
PLESKAR Z BRKI BO TROBIL, DA JE OSVOJIL TO IN TO DRŽAVO.

Toda vi se boste gnetli v kuhinjo,
kjer vas bodo pitali s kolerabo.
Malar se bo zaklinjal,
da se ne bo umaknil niti za korak
in vi boste začudeno otipavali svoje bluže iz papirja.
Če bodo zvonovi oznanjali njegove zmage,
bodo vpisovali vas med izgube v seznime.

ČE BOBNAR SVOJO VOJNO ZACNE,

potem nadaljujte vi svojo.
Pred njim bodo sovražniki, a tudi
ko še ozre, naj vidi
za svojim hrbtom:
kadar svojo vojno začne,
naj vidi povsod sovražnike.
Kar bo takrat na pohodu,
gonjeno z njegovimi esesovci,
naj proti njemu koraka.
Vaši škornji bodo slabi, toda tudi
če bodo iz najbolj trpežnega usnja, naj
v njih korakajo njegovi sovražniki.
Vaši obroki bodo skopi, toda tudi če bi zadoščali,
vam ne smejo tekniti.
Bobnarjevim esesovcem ne pustite zatisniti oči.
Naj preizkusijo vsak izstrelek,
četudi je nabit. Vsakega preizkuševalca
naj preizkusijo, četudi je zanje zanesljiv.
Vse, kar ohranjuje bobnarja, naj bo razbito, in vse,
kar prihaja od njega, naj se naperi proti njemu.
Hraber bo, kdor se bo proti njemu bil,
pameten bo, kdor bo preprečil njegove načrte.
Le ta, kdor ga bo ubil, bo rešil Nemčijo smrti.

Prevedel Miha Klinar

Tone Tomazin — Stražarji ob Zelencih

KARTOGRAF

Kaznujem se s pogledom skozi prečni prerez, a s profila je vse videti nenavadno: kdo ve so ta ogledala prava ali v njih doživljamo le posmrtno podobo? Morda so le kartograf in so odsev vsega, kar nas moti dokler se ne pogledamo v ogledalo.

NE POZABI

V gazez se poznajo sledi brezštevilne karavane in mnogo misli je potrebnih, da uskladiš vse ptice s pticami ujedami preden se ti izteče peščena ura in se imaš še čas zakopati v živi pesek. Kar zakoplji se, a ne pozabi, da misli uhajajo in se vračajo v obliki spomina in se zopet razpršijo kot žarek ki zadane ob stekleno kroglo.

ZARADI PLESA

Korenine bodo pognale, da bi se vzpele do vseh oaz, kjer se za brazgotinami celijo rane in se tako postavile po robu vsem, ki iščejo svoje vzgoje v napakah drugih. Ne bodo dovolile, da bi se kristali ne zajedli pregloboko v meso in uničili še vsa nedoživeta tkiva, zakaj tudi za njih velja reklo: kar lahko storiš danes, ne odlašaj na jutri!

TESTAMENT

Počakajte še toliko da si skopljem grob in vam napišem testament da se ne boste pobili zaradi teh nekaj stvari samo prosim vas ne natakните mi papirna. tih copat in ne uprizarjajte prav nobenega cirkusa in sploh počakajte še toliko da se podpišem ker prej me pa res ne smete pokopati

NE ZLOMI JIH

Ne vem zakaj ti kradem besede, ko potem s svojimi nimam kam iti. Morda sem preoblastna in bi rada, da bi se mnogo stvari zagostilo med najine članke, a to je vendar blazno. Ne moreš se deliti na en del, ko se ti vendar nevidna krila večajo, večajo: a prosim te, ne zlomi jih, tudi, če ti ukradejo vse besede.

Mati Angela in hči Julka sta imeli v delu kup perila. Ko sta šli splakovat k potoku na samoto precej od hiše, sta prestregli oddaljen šum, potem pa vse razločnejši ropot. Obstali sta, kajti bila je vojna in hčerka je strokovnjaško ugotovila:

»To je v Dolgem borštu!«

Mati je podzvestno pogledala okoli sebe, kot bi bilo nevarno na glas izgovoriti tudi kaj takega. Še trenutek sta postali in tenko prisluškovali oddaljenemu streljanju. Zdaj je pritrdila tudi mati:

»Tako je! Od tam je slišati odmev streljanja!«

Bil je šele september 1941, čas, ko so nemške armade naglo lezle v Rusijo. To je bil čas, ko je bilo še silno malo partizanov in so jih zato videli šele redki ljudje. Zato so jim tisti, ki so bili na njihovi strani, pripisovali pravljico moč. V njihovih očeh so bili nekakšna tajinstvena sila, ki zmore vse. »Gošarjev mora biti res veliko, ko je tak ropot!« se je navduševala hčerka.

Mati se je spet ozrla okoli sebe in posvarila dekle:

»Bodi vesela, da poka tako daleč od nas. Ti še ne veš, kaj je vojska.«

A hčerka ni mogla molčati.

»Kaj pa morejo Nemci partizanom? So premočni! Tudi jaz bi jim pomagala. Rada bi že videla, kakšni so ti skrivnostni gošarji.«

»Nepremišljena mladost. Saj ne veš, kaj govoriš!«

»Mama, kakšna pa si! Gošarji so vendar naši!«

To je bilo sredi dopoldneva in pokanje je že zdavnaj potihnilo. Ljudje so spraševali in ugibali, kje in kako se je vse izteklo.

Popoldne sta se mati in hči s pranjem spet spustili k potoku. Korak jima je naenkrat zaštal: iz gozda se je odtrgala postava, ki se je previdno bližala potoku. A koraki prihajajočega niso bili samo previdni, temveč tudi utrujeni in negotovi.

Neznani človek je šel naravnost k potoku, očitno prepričan, da ga nihče ne opazuje.

Perici sta ga zdaj videli že natančneje, vendar samo od strani in kmalu nato od zadaj, čepečega. Bili sta radovedni kaj bo storil in nejasno sta slutili, da je njegovo obnašanje v zvezi z dopoldanskim pokanjem in da je gotovo partizan.

Toda tak? In sam? Njuna predstava o gošarjih se ni skladala s tem, kar sta videli. Posebno dekle je bilo razočarano.

Neznaneč onstran potoka se je še enkrat ozrl na vse strani, potem pa je legel malodane v sirugo in pil, pil...

Mati in hči sta se spogledali, kot da sta se zalotili pri obiranju prepovedanega sadu. Ali naj se neopazno vrtneta in pustita neznanca v prepričanju, da ga ni nihče videl in ne bo v skrbeh, ali pa naj se mu približata in pokažeta, da sta ga opazili? Morda pa ni kar sam?

Še več: radi bi mu pomagali, čeravno je bil tujec, čeravno je zadostovala ena sama marka, ki je šla za partizane, da je moral človek pod strel!

Pod njunima nogama je škrtnilo.

Neznaneč je naglo, kakor preganjana žival dvignil glavo in hotel skočiti pokonci. Tedaj pa se je srečal z dvema paroma razumevajočih in dobrih oči. Cisto od blizu.

Njegova roka je kljub temu naglo segla za pas, kjer je tičala pištola. Toda ob pogledu na prijateljsko razpoloženi ženski, jo je takoj spet umaknil. Na njegovem obrazu je bilo zaslediti zadrego zaradi tega giba, kajti pogledi, ki jih je prestregel, so bili vse prej kot nevarni.

Tedaj je neznaneč dvignil k ustom prst in jima dal znamenje, naj ostaneta čisto tiho. Hotel se je obrniti, da bi odšel nazaj v gozd, ko je proti njemu korajžno stopila Julka in ga vprašala:

»Kdo pa ste?«

Neznanečev korak se je ustavil, toda še vedno ni spregovoril. Le njegove oči so zgovorno ocenjevale in presojele ženski.

Dekle je spet vprašalo:

»Ali ste kar sami?«

Ko je mati videla, da hčerina radovednost dela neznanca še bolj nezaupljivega, jo je naglo popravila:

»Ne sprašuj preveč!«

Potem se je obrnila k neznancu, ki je bil ves umazan, zmučen, bos, s čevlji v rokah:

»Gotovo ste lačni in potrebni mirnega počitka. Pomagali bi vam radi.«

Partizan se ni premaknil, zato sta ga obe še bolj natanko ogledovali. Bil je visoke postave, shujšan, črnih, razmršenih las, obraz pa je kljub neurejeni zunanosti izdal šolanega človeka. Tedaj se je odločil in spregovoril je s temnim, zamolklim glasom:

»Partizan sem. Na begu!«

»Saj sva si mislili! Ne bojte se in kar z nama pojdite.« Človek je spet prestrašeno pogledal okoli sebe in obe sta razumeli, zakaj je zaskrbljen in nezaupljiv. Saj ju niti malo ne pozna in kot je kazal, niti ni vedel, kje je. Njegov utrujeni in nemirni pogled je povedal več kot besede. Doživeti je moral hude, zelo hude trenutke, da je tak. In to partizan, ki se ne bi smel ničesar bati. Zdaj pa naj bi v takem stanju šel v neznano hišo. Morda v samo past?

»Brez skrbi. Tod ni Nemcev. Tudi drugače malokdaj pridejo sem!« ga je skušala pomiriti in prepričati mati.

»Ne poznam vaših krajev, rad pa bi se umil, uredil, okrepal in naspal! Vse... Toda...!«

Spet se je, zdaj že nekoliko pomirjen, sklonil k vodi in se začel umivati.

A mati je zdaj že ukrepala po svoje:

»Julka, steci naprej in za vsak primer poglej, če je vse varno. Vi pa kar brez skrbi z menoj. Naša hiša je tako na samem, da vas nihče ne bo videl!«

Neznaneč, čigar govorica je izdajala Ljubljancana, jo je zdaj z dolgim pogledom tehtal, če je vabilo zares iskreno. Potem se je odločil, vrge čevlje čez ramo, izvlekel pištolo in stopal za materjo Angelo, ki se je že napotila proti hiši. Hodila sta hitro in med potjo jo je ves čas napeto opazoval. Njeno obnašanje je vzbujalo zanimanje. Previdno sta se približala hiši in se še previdneje približala zidovom. Očitno je bilo, da partizan že dolgo ni stopil čez hišni prag. Razumevajoče je sledil ženski, vendar je njegov pogled še kdaj pa kdaj nemirno zaokrožil po okolici. S hišnega okna jima je že mahalo dekle in vse je kazalo, da je tu varno, da se mu ni treba ničesar bati.

Ko je previdno vstopil v vežo, si je pozorno ogledal vsak kot, vrata in vse, kot bi si hotel vse čimbolj vtisniti v spomin.

»Sedite.« V kuhinji so mu spoštljivo ponudili stol. »Udomačite se.«

Mati se je vrtela ob ognjišču in okrog omar, neznaneč pa se je izmučeno in nerodno skoraj sesedel na ponujeni stol.

Na mizo se je prismejalo mleko, toplo mleko, kruh, meso, nekaj fižola.

»Vzemite kar hočete in kolikor hočete!«

Besede so bile domače, prijazne in dobrohotne. Toda on je samo gledal, kot da si ne upa vzeti.

»Le vzemite, lačni ste!«

Neznanečev pogled je drsel od oči do oči in šele potem je segel po mleku. Potem je prigriznil malo kruha in mesa. Toda samo malo. Zvečil je počasi in utrujeno. A vsi so pričakovali, da bo planil k jedi kot mačka na miš.

»Se, se vzemite. Saj ste vendar lačni,« so ga silili, misleč, da mu je nerodno. Razen tega se je vsak začel z nečim ukvarjati, da njihovi pogledi ne bi morda motili neznanca.

A partizan je odkimal:

»Že nekaj dni nisem jedel. Zato ne smem več!«

Julka ga je zdaj skoraj prestrašeno pogledala in toliko, da ni zajokala. Ta neznani, po vsem sodeč dober in lep fant — saj partizan ne more biti drugačen kot dober — se ji je smilil od dna srca. To je bilo njeno prvo resnično srečanje z vojno. Kar dušilo jo je v grlu.

Fant res ni več jedel, čeprav je bilo očitno, da je še vedno hudo lačen.

Oče je medtem stopil ven in postopal po dvorišču, da jih ne bi kdo presenetil. Začelo se je nočiti.

Neznaneč se je očedil in uredil. Potem je vstal in se hotel posloviti.

Toda domači so ga pregovarjali, sicer redkobesedno, naj ostane pri njih, da bo tam prespal in se okrepal. Tudi posteljo so mu ponudili, a jo je odločno odklonil. Še vedno ni bil pomirjen.

»Sami boste v sobi in zaklenili jo bomo,« so mu prigovarjali.

A vsaka beseda je bila odveč.

Nazadnje je vendarle ostal v hiši. Toda v posteljo ni hotel leči.

»Spal bom kar v kuhinji, tu na klopi,« je rekel potem, ko je videl, da so ljudje res dobri in da navsezadnje zunaj nima kje spati, zveza s tovariši pa je bila pretrgana. Opremo je izgubil v tistem presenečenju zjutraj.

Legel je tako, da je videl skozi okno, ki ga je pustil priprtega. Tudi vrat ni dovolil zakleniti. Rekel je le, naj mu pustijo ključ znotraj. Hotel je imeti odprto vse, razen večnih vrat.

Potem je legel s pištolo v roki, ki jo je stiskal pod odejo. Bil je vendar v neznanim kraju in še vedno pri neznanih ljudeh. Naj pride ponoči nemška patrolja. Kako se bodo znašli domači.

Preden je zaspal, se Julka ni mogla vzdržati, da ga ne bi vprašala:

»Ne bodite hudi, ali ste bili dopoldne tam, kjer je pokalo?«

Neznaneč nekaj časa ni odgovoril. Potem se je zagledal v lepe, dobre in poštene dekletove oči, ki so gorele v čudnem ognju.

Nato je prikimal, drugega nič. Počasi in zamišljeno.

Julka pa je hotela vedeti več.

»Gotovo ste potolkli veliko Nemcev, ko je tako ropotalo?« Neznaneč se je grenko nasmehnil in počasi odkimal:

»Dekle, preveč jih je prišlo in preveč nenadoma!«

Julka je mogla to dojeti le počasi, saj so bili partizani v njenih očeh vendar nepremagljivi in vse jim je bilo mogoče storiti.

Gledala je dremajočega partizana in rada bi ga bila kar naprej spraševala. Zdaj, ko je bil urejen, obrit in počesan, je bil na belem zglavju tako lep, da bi ga najraje poljubila.

A pustila ga je počivati in potihno je šla k vratom.

Tedaj jo je ustavil neznančev glas:

»Kako pa ti je ime?»

»Julka,« je dahnila iz priprtih vrat in naglo odšla v svojo posteljo.

Ko je legla, Julka še dolgo ni zaspala. Pod isto streho je vendar spal človek, ki se je uprl Nemcem! Ležala je odprtih oči in je videla pred seboj utrujenega in umazanega človeka, s skrbjo napolnjenimi očmi, videla je lep obraz, ki je zdaj počival spodaj v kuhinji. Vsako njegovo potezo si je vtisnila v spomin, vso njegovo postavo.

Ni se spraševala, zakaj je tako vznemirjena, temveč se je prepustila mladim in kipečim mislim. Eden izmed junakov iz njenih sanj je ležal spodaj v kuhinji.

»Le kako mu je ime? Odkod je? Koliko Nemcev je že pobil?»

Vse bi rada vedela, na vse dobila odgovore.

To noč je začela čutiti, da so tudi partizanske zmogljivosti samo človeške in ker prestajajo nečloveške napore, prav zato tako neznansko velike.

To noč ni mislila samo na partizane, mislila je tudi na človeka, na določenega človeka, ki jo je s svojo prisotnostjo vznemirjal. Če ta človek ne bi bil tako utrujen, bi zbrala ves svoj pogum in šla k njemu in bi mu zastavila tisoč vprašanj, ki jih je nosila v sebi.

Naslednje jutro je vstala prej kot običajno. Vsa je bila prežeta z nekim nemiro, ki ga je prinesel vanjo tisti uporni, a vendar tako zaskrbljeni mladi človek. Človek, katerega pogled ji je segel v najgloblje kotičke njene mlade notranjosti. A ko je radovedno pogledala na klop v kuhinji, je bilo ležišče že prazno!

Prepadeno je pogledala na odprto okno.

Na mizi ni bilo več jedil, ki so mu jih pripravili že snoči, ni bilo več sveže očetove obleke in srajce, ki mu jo je dala mama.

Zato pa je tam ležal listek, na katerem je bilo z jasno in odločno pisavo zapisano:

»Hvala za vse. Če ostanem živ, vas bom poiskal.«

Miha Klinar

Vsakdanjosti na rob

VAJEN SI

Vajen si

orati

in sejati.

Vajen si

pleti

in žeti.

Vajen si

mlatiti

in nositi

žito v mlin.

Vajen si

gledati,

kako si drugi

iz tvoje moke

mesijo kruh.

ni vredno

biti,

a še manj

verjeti vanj.

Tako ti

govorijo tisti,

ki bi radi

tale svet

izrabljali

le v lastni prid.

Birokratom

in tehnokratom

je že zdavraj

prirasel k srcu

stari,

zanje dobri svet,

kjer gospodarijo

lahko

na tvoj račun

za lastni žep.

To dobro veš,

zato se bij,

dokler na bo ta svet

tak, kot si ti želiš.

Če se boš nekal bití,

boš sam kriv,

če tale svet bo tak,

kot je »na veke« bil.

(1967)

BODI POZOREN

Bodi pozoren

na besede!

Vsako premisli!

Zlasti takrat,

ko ti govore:

Postavi se

na trdna tla

stvarnosti.

To pomeni:

sprijazni se

z življenjem,

četudi je s tabo

slabo.

Pravijo:

To se ne da

spremeniti,

sveta se ne da

predrugaciti,

da bi bil dober

tudi zate, zame

in nama enake.

To pomeni:

bednim

se za boljši svet

SO, KI GOVORE

So, ki govore:

nehajte vihteti

besede

o delavskem razredu.

So, ki govore:

Marksizem je zastarel.

Kdo so ti, ki

mislijo tako:

o tem, delavec,

premišluj

in proti tem

se bij!

(1967)

Miha Klinar

Enodnevnice

V RANEM JUTRU

SPOZNANJE

Srečal si jo.

Srečal sredi noči.

Sredi noči samotno.

Kakor da sta se

vse življenje poznala

in se do tega trenutka iskala,

vaju

je na čuden, nerazumljiv

ukaz

zdržila noč.

S sanjami in mesečino

vama je postlala

v parku stene in klop

za dolg objem

in poljub.

O zakaj je svit

tako hitro izstrelil

gorečo puščico

in zažgal temo?

Jutro te je zateklo

kakor pošusten požar.

V njem je zgorela noč

v neizprosni nekoč.

in ti si bil

za noč bolj star,

za noč bolj

upognil hrbtenico

pod bremenom utvar.

Osuti listi

ne ozelenijo.

Odcvetele rože

ne vzcvetijo.

Ljubezna davna

se ne vrne.

Zvezda umre,

ko se utrne.

EN SAM OBRAZ

Moje srce

je prevarano

za doživetje

prvega objema.

Moje ustnice

so odpoljubljale

samo poljube drugih.

In zdaj so obrazi,

ki sem jih ljubil,

en sam obraz.

Razgaljene grudi

grudi vseh,

ki sem jih ljubil.

Boki vseh žena

eni sami boki,

ki jih preveva

ista sla,

ista prevara,

ista laž.

ZAGRENELI OBRAZ

Ljubice, moje ljubice,

vse ste šle mimo mene.

Nobena ni moji ljubezni

z nedotaknjeno čašo napila.

Beli metulji mladosti

ob strupu oskrujenih cvetov

mrtvi zaprli so krila.

V svoji grenkobi vas nosim

en sam zagreneli obraz

razočarane žene.

Ljubice, moje ljubice,

solze

na listih rumenih.

NE HODI K MENI

Ko bom ležal

na črnih rjuhah večera

mrtve,

ne hodi k meni

in ne joči

zlaganih solz.

Zdavnaj že

na smrt si mi napila

s sovraštva črnim trupom.

Dolgo sem umiral,

ko si z lažmi in zlobo

dušo mi drobila.

V prahu sivih cest

so brez sledu

utihnille stopinje.

In ob tvoji poti

je tisoč mojih ptic

s strtimi perotmi.

V prahu tisoč mrtvih ptic!

Ne hodi k meni po tem

prahu,

da si ne raniš nog

on vrču, ki si ga —

razbila.

ENODNEVNICE

V poletnih večerih

na Bledu

dekleta

kot svetlobni

reklamni napisi

vačijo

s preračunljivimi

očmi.

Obleke

rang hotelov

oznanjajo

ceno slasti.

Luči

razcveteli lokvanji

mehčajo

asfaltno pot.

Na poti

kot reklamna lokavost

dekleta

igrajo sanjavost,

ponujajoča se

kakor blago.

Lasje,

nežni kot vrbe —

pesnik

napisal bi stih.

A ustnice,

s šminko prekrite,

so kakor reklamni

napisi.

Sminka

le slabo pokriva

zadnji

prodani poljub.

Smehtljaj

je le bedna krinka

za razjedajoči brezup

in obup.

Slaba, preslaba krinka

ustnic in lic:

promenada

za praznim življenjem

pod roji

enodnevnih mušic.

Enodnevnice

dobre mušice

se okrog lokvanjastih

luči vrte,

ob svitu

izčete, izčite,

na tlaku ubite

zaspe.

BREZ TOLAŽBE

Hotela govoriti

si o sreči.

A sreče ni.

Začela govoriti

o mladosti.

Mladosti ni.

In zdaj v dlani

si moje zaihtela.

Tolažbe ni.

PEPEL

Iz brezobličnega ila

sem gnetel

tvojo podobo.

Zamaknjen

v hrepenenje

nisem čutil,

da gorim.

Hotel sem,

da bi breztelesno čista

zagorela v moji duši.

Zdaj

sem na tvojem žrtveniku

pepel.

Slavko Tarman

Anton Janša – prvi čebelarški pedagog na svetu

Ob 200-letnici njegove smrti

»Slovenec Janša, profesionalni pedagog na prvi čebelarški šoli na svetu — ima nedvomno prvenstvo na področju tehnike gojitve in biologije čebel. Janša je bil prvi, ki je spoznal in odkril mehanizem oplemenitve matice. Točno je definiral princip oplemenitve ter na osnovi eksperimentov podal razlago bistva oplemenitve matice. Prav tako je bil Slovenec Janša prvi, ki je razvil nauk o partenogenezi — deviškem nastanku trotoev ter tako dokazal različnost spolov v čebelji družini.

Revolucionarna Janševa novina na področju tehnike čebelarjenja je tudi vzreja in menjava matic. Transport panjev je Janša izvajal pri odprtih žrelu, kar je bila posebna tehnika dunajske čebelarke vzrejne postaje. Bil je praktik, ki je živel s svojimi izvirnimi dosežki, daleč pred svojim časom. Janšev zakon o oplemenitvi matic je še danes veljaven in predstavlja sestavni del učbenikov o vzreji čebel. Kot odličen sistematičar je izdelal popolno metodo o rojenju čebel — in ga v tem do danes ni dosegel še nihče. Razvoj gre nenehno naprej in zgodovina naglo piše nove strani. Pri tem bo gotovo tudi še v prihodnje ugotavljala, da je mnogim tistim, ki so Slovencem poživljeno ustvarjali duhovne vrednote, tekla zibelka prav v zgornjem kotu Gorenjske.

(Prof. Herbert Srbick: »Der staatliche Exporthandel und Bienenforschung Österreich von Leopold I. bis Maria Theresia« p. 207. Wien — Leipzig 1907)

STIPENDIST DUNAJSKE AKADEMIJE LIKOVNIH UMETNOSTI

Anton Janša se je rodil 20. maja 1734 v idilični vasi Breznica na Gorenjskem. Po obveznem šolanju se je z vsem srcem posvetil čebelarjenju in slikanju panjskih končnic. Nič čudnega, saj je bilo čebelarjenje že tradicija v očetovem rodu. Prodaja panjskih končnic je Antonu uspevala, bile so res izvirno poslikane z narodnimi ornamentami, kolikor se jih je ohranilo, predstavljajo pravo bogastvo narodne figuratike.

Želja po nadaljnjem usposabljanju je gnala Janšo iz ozkih okvirov domače vasi v širni svet. Že 32-leten se je prijavil z bratom Lovrom na razpis v dunajsko akademijo likovnih umetnosti. Oba sta pri sprejemu opravila nalogo odlično. Zaradi izrednega talenta, ki sta ga pokazala, jima je bila dodeljena državna stipendija. V kratkem času sta postala znana po svojih slikah. Brat Lovro se je posvetil krajinarstvu ter promoviral kot profesor likovnih umetnosti na dunajski akademiji.

Anton Janša se je prijavil na razpis avstrijske ekonomske družbe na mesto profesionalnega pedagoga čebelarstva. Dekret cesarice Marije Terezije mu je omogočal nadaljnjo specializacijo v stroki ter dosego proforskega naziva. Z vso resnostjo si je v nekaj letih pridobil pogoje in bil leta 1770 imenovan za prvega kraljevega ter cesarskega pedagoga čebelarstva.

Svojo bogato prakso je prenesel v življenje ter s pravo gorenjsko vztrajnostjo na novo preuredil čebelarstvo šolo v sodobno praktično znanstveno čebelarstvo središče. Dunajska čebelarška šola, ki ji je načeloval, je predstavljala prvo sistematično urejeno matico čebelarstva na svetu. Stipendisti — mladi čebelarji, iz evropskih ter prekomorskih držav so se načrtno usposabljali pod njegovim vodstvom za lep in human poklic. Šola je delovala v Augartnu od meseca maja do septembra.

Dunajska čebelarška šola pod vodstvom Janše je vzgojila generacijo odličnih praktikov — čebelarjev, ki so ponesli slavo širom po svetu.

SLOVENEČ JANŠA SESTAVIL PRVI ČEBELARSKI UČBENIK

Sistematično sestavljeni Janševi učbeniki doživijo osemnajst izdaj v štirih različnih jezikovnih področjih. Z velikim navdušenjem in ljubeznijo do dela se je lotil pisanja učbenikov. Tako je v letu 1771 izšla njegova »Razprava o rojenju čebel«, prva tovrstna knjiga iz področja čebelarstva. Edinstveno in enkratno delo mladega Slovenca. Kot bi slutil, je hotel s pisanjem druge knjige. Knjigo je zaključil, vendar je 13. septembra 1773 umrl za malarijo, star komaj 39 let.

V zapuščini je ostala druga knjiga »Popolna nauk o čebelah« — enkratno in še danes priznana delo. Knjiga je izšla leta 1775, izid knjige je omogočil njegov učenec Josef Münzberg. Obe knjigi sta doživeli neverjeten uspeh, številne izdaje so jamstvo za strokovno raven in ideje sodobne tehnike čebelarjenja. Zadnja izdaja Janševih knjig je založila ugledna založniška hiša Pergamon Press v Londonu leta 1951. Uvod je napisal znani britanski čebelarški strokovnjak Fraser, ki med ostalim našteva naslednje prednosti Janševega čebelarjenja:

»S svojo tehniko je Janša vnesel v čebelarstvo novatorska naziranja, ki pa so kljub časovnem odmiku še danes aktualna. Skrivnost Janševih uspehov je pripisati predvsem izpolnjevanju gorenjskega panja. Janševa racionalnost magajnskega panjskega sistema je bila čvrsta osnova za nadaljnji razvoj čebelarstva.

Valentin Cundrič

SONETI

3. venec

1. oblečejo te in obučejo obvežejo
urečejo v krohot
ki se mu vidi bistro dno
zastraženo od vsepovsod

v hlevu tvojega srca
v skednju tvojega razuma
žrebiček iskri topota
žrebe strahu poguma

iz stolpa tvojih dni
vzletavajo svetovi lune
ki njih števila konca ni
življenje te presume

ko tvoji udi spe
s kosami spola te kose

2. s kosami spola te kose
začarajo od glave do peta
v stezo ki jo grade
od žene do moža

veronika srca razuma
te prime čez oči
in ti pojubiš jo brez suma
čeprav te pogubi

na pečlu smeha joka
iztezaš liste v svet
ne več kje je razpoka
skozi katero teče med

oj zdaj gremo oj zdaj gremo
kako te kruto zaprisežejo

3. kako te kruto zaprisežejo
z drobtinami mišljenja
boječnost ti oplevejo
zasujejo razore zrenja

tvoj bližnji: volkodlak
se ti približa o približa
ovit v dišeči slak in mak
se ti približa o približa

odpelje te k drevesu
od sonca luče stran
začutiš trn v očesu
na glavi jato vran

te srečajo ljudje
te s sabo dobrohotno razsvetle

4. te s sabo dobro razsvetle
sesedeni v obroč medu
in nihče več ne ve
kako iz sladkega ledu

se v prstih ti zaleže
mrtvih besed sipina
a volkodlak ti v roko seže
in v dlani ti ostane grenka slina

le v sanjah belo hrepenenje
kot žrtev te lovi
zahteva da življenje
naj tvoje ne brli

se jokaj boš in se smejal
prah jantarja bo pa kapljaj

5. prah jantarja bo pa kapljaj
skoz opomine sanj
in ti se boš odzval
čeprav boš kaznovan

verige ki ti jih nadenejo
boš neko noč napel
in z rožami ki venejo
boš v kroglo smrti vel

saj tam je izhodišče
ljubezen in sovraštvo
je rojstvo smrti bivališče
je plahost in bahaštvo

če jantar pade ti v oko
izvotlil bo besedo in meso

6. izvotlil bo besedo in meso
otreben glas ki te lovi
po klinih tostranskih gredo
glasovi lovskih dni

in volno svojega mesa
boš razobesil po vrtovih
da vaba boš dežja snega
in joka po domovih

in štruca tvojega otroštva
zahrustala bo pod čekani
in skorje boštva brez poroštva
bo valjal veter po poljani

ne boš se skrival ne izdal
človeka človek bo škrebljal

7. človeka človek bo krebljal
in miza bo obilno polna
vsak čut se bo hahljal
in dan bo črna volna

kdor jedel bo se bo nasitil
kdor ne bo drugim jed
s kostmi se preživeli bo okitil
posameznik in celi svet

stonoga množice
se mora nahraniti
zapahe vse prežre
in mora piti mora piti

o bežal bo pred njo
nikomur pa ne bo hudo

8. nikomur pa ne bo hudo
na gluti rimski cesti
človeštvo je naprej nazaj odšlo
v povesti in zavesti

zato si tukaj sam
trenutno samcat tu
še sam te ne poznam
ne gledam brez sramu

na liliji nebes
se zibaš nepremišljena žuželka
in vadiš kratek plaz
kot neumrjoča čarodjelka

telo razdri telo razdri
če ljubje spola zogljeni

9. če ljubje spola zogljeni
življenje prazna je lupina
telesa ni telesa ni
je duh votlina

življenje je obluba
in zaobluba da ti žal
ne bo in da ne bo poguba
da se ne boš kesal

a znamenj te zaveze
ne vidim v nas ne vidim v nas
kar gre kar leze
popači svoj obraz

in za nadaljnjo balo
ostane bore malo bore malo

10. ostane bore malo bore malo
v blodnjaku misli in dejani
osončje dnevoov bo ostalo
ne bo ogrevalo več stanj

a žita so ihtenja
poglela zdavnaj vsa
in zvezda je mišljenja
ugasla brez srebra

in upanje v zatilju
takole zogljeni
ker v takem izobilju
se človek posuši
tako človek brž poplameni
v grmadi in pepelu ljudskih dni

11. v grmadi in pepelu ljudskih

razum srce poplameni
in kopno morje v zadnji sili
sta kot boga razvpita

razlomljen je glavnik
zdrobi se ogledalo
opljuvan spomenik
razneseš svojo balo

in živi se premeljejo
z jeziki s spolom
in mrtvi se odpeljejo
še globlje v zemljo pred razkolom

kar se bo zamolčalo
izkričalo
še to se bo samo razdalo

12. še to se bo samo razdalo
na križu trnov in cvetov
še to bo izkapljalo
v smrdljivo in hlapljivo snov

ne smeš ljudem
zažigati kadila
in kakor vem
bo groza glasno vpila

v to bivanje prisiljeni
rešujemo se kakor noji
če čuti so maziljeni
so nepotrebni boji

a čut je samo en
na sto načinov razložen

13. na sto načinov razložen
je nepreplavan jez
to bivanje ki mu noben
od živih ni več kakor vez
od jutra do večera
od žene do moža
in vrata ki jih odpira
na trkanje razuma in srca

od jutra do poldneva
si vez ki preperi
od jutra do poldneva
si vez ki preperi

namen je izrečen
nazadnje pa si opuščen

14. nazadnje pa si opuščen
in v klobčič zviti nazaj
v pozabo odložen
si kot lišaj

a do tedaj je mnogo dni
jih moraš preživeti
štrleč iz molka in stvari
nobenega ne moreš prelutea

zapisan si in ne zapisan
to je vseeno o vseeno
izbrisan si in ne izbrisan
vse je pošeno o pošeno

iz molka te izrežejo
oblečejo te in obučejo
obvežejo

Andrej Pavlovec

Sedemindvajset let jeseniškega DOLIKA

Od ustanovitve likovnega krožka, kakor so ga v začetku imenovali, pa do danes, torej več kot četrstoletja, se že sestajajo jeseniški likovni amaterji vsako sredo, tako kot so se tisto prvo sredo po šestnajstem februarju leta 1946, po ustanovitvi obcnem zboru likovnega društva DOLIK, sestali in se na delovnih sestankih srečujejo še sedaj. Za vse tiste, ki ne vedo, kaj pomeni DOLIK, naj povemo, da je to kratica, sestavljena iz dveh besed. Domači LIKovniki, ki že skoraj sama po sebi vsebuje program tega jeseniškega likovnega krožka, ki bi še najbolj zaslužil naziv umetniškega društva, katerega člani so jeseniški domačini, zaposleni v Železarni in v drugih podjetjih in katerih socialni položaj ter poklicna pestrost je izredno široka, tako obsežna, da bi bila vredna študije kakšnega sociologa: med slikarji amaterji so od železarjev, delovodij v Železarni mimo mnogih drugih različnih manualnih poklicev tudi inženirji in učitelji ter v zadnjem času tudi profesorji likovnega pouka in pa študentje šole za oblikovanje ter Akademije za likovno umetnost v Ljubljani.

Kar je pomembno za obstoj in za rast tega združenja, je njihova enakopravnost v Doliku, enakopravnost železarja s profesorjem, enakopravnost veljava besede preprostega slikarja amaterja in šolanega slikarja. To in pa odmaknjenost Jesenic, ki imajo vsekakor provincialen značaj, kjer je »lokalni karakter« likovnega poprečja zaupan velikiemu številu slikarjev, slikarjev amaterjev, daje Doliku trdnost obstoja v teh sedemindvajsetih letih. Kljub času, v katerem vladajo moderna komunikacijska sredstva so odmaknjeni kraji še vedno otoki, kamor moderna avantgardna likovna gibanja ne prodrejo, kajti ritem, s katerim se objavlja likovna govorica je počasen in novosti v likovni umetnosti, ki nastajajo v večjih središčih skoraj vsak dan, prodrejo v ta svet šele potem, ko so izgubile mnogo svoje prvotne vitalnosti.

Lahko bi strnili to v ugotovitev, da se na takem otoku še vedno bolj cenijo muzejske posebnosti in prozna dela, kakor pa najnovejša dnevna avantgardna likovna dejavnost, vendar pa je prav v tem mnogo pozitivnega in vsaj ena dobra lastnost je, dobro medsebojno sožitje jeseniških slikarjev amaterjev. Zato je tudi Dolikov pristop k delu povsem drugačen od sedanjega pojavnosti, ki ga imenujemo naivna umetnost in ki je povzročil, da danes že težko rečemo amaterju amater in profesionalcu profesionalcu. Jože Snoj je v TT (TT, 23. julija 1970 v članku umetnost) zapisal še to:

»Amaterji bodo naimreč profesionalizirali svoje amaterstvo, od njega bodo začeli živeti, profesionalci (akademski slikarji, op. p.) pa si dolga leta nazaj itak že iščejo službe s stalno mesečno plačo in se le še v prostem času poskušajo odzivati svojem osrednjemu, denimo v resnici umetniškemu poslanstvu. Svoj profesionalizem bodo, z drugimi besedami amaterizirali.« Ker pri Dolikovcih ni takih teženj in ker zavestno obstajajo na pozicijah amaterskega slikarstva, torej tistega likovnega izživljanja, ki jim pomeni po težkem dnevnem delu v tovarni ali na drugem službenem mestu zgolj oddih in sprostitve, zato je ta skupina vredna vse pozornosti.

Ne da bi hotel razvrednotiti njihovo delo in njih udejstvovanje, se ob njihovi zagnanosti spomnim na definicije, s katerimi so skušali pojasniti pojav naivcev in so med drugimi iznašli tudi romantični vzdevek »slikarji preprostega srca«, ki seveda k razjasnitvi problema ni pripomogel, kakor tudi ni poimenovanje »nedeljski slikarji«. Oboje bi bolj prisojalo Dolikovcem, ki si niso iz svojega slikarstva napravili poklica, pač pa so postali zvesti poklicnemu delu in v dobi, ko je resnično več prostega časa, se ukvarjajo z likovno dejavnostjo zato, da najdejo svojo notranjo zadovoljitev človeka, ki vedno ostro loči poklicno delo, s katerim se duhovno noče identificirati. Zato jih prav nič ne moti klasifikacija njihovega likovnega udejstvovanja kot amaterskega, s katerim ločujejo da-

nes tiste likovnike, ki se s slikarstvom ali kiparstvom ukvarjajo v prostem času, od tistih, ki jim je likovno udejstvovanje poklic, za katerega so tudi študirali.

Tu moremo potegniti še podrobnejšo razliko, če pogledamo nekoliko v zgodovino: z bidermajerskim slikarskim diletantom nima današnji amater skoraj ničesar skupnega. Formalna razlika obstaja v tem, da se je meščanski diletant 19. stol. formalno naslanjal na takrat veljavni in obstoječi slog takojimenovalne visoke stilne umetnosti, jo posnemal v dobrem in slabem, današnji amater pa je vedno v stilnem zaostanku in večkrat kar v nasprotju z modernimi, dnevno se porajajočimi strujami. Naivno slikarstvo pa ne nosi pečata stilistično določene slikarske tradicije, ampak so (ali bi moralo biti) izven danega historičnega razvoja; prav »izven zgodovinsko« karakterizira takojimenovalen fenomen naivnega slikarstva.

S temi, samo bežno navzvenimi razmišljanji skušam hkrati objektivizirati in specifičirati pisano družbo Dolikovcev, ki jim dajem prav, ko si iščejo svoj prostor v današnjem likovnem vrenju, podarjam in ponavljam: ne da bi bila njihova likovna ustvarjalnost blesteč doprinos v slovensko umetnostno zakladnico, je pa vzoren vzorec skupinskega dela, ki združuje sorodne poglede v slikarsko skupnost, ki ji je ob nastanku pred petindvajsetimi leti Dore Klemenčič-Maj posvetil te besede:

»Ti ljudski talenti se ne bodo posvetili umetnosti kot profesionalci, toda kot posredniki med ljudskimi množicami in profesionalnimi umetniki bodo igrali posebno, danes zelo važno vlogo.«

Vlogo, ki jim je bila poverjena, izpolnjujejo z razstavami, ki jih prirejajo vsak mesec. Razstave obsegajo pisan repertoar likovne dejavnosti iz najrazličnejših obdobij in smeri, pa tudi sami člani redno razstavljajo večkrat na leto in že nekaj časa gostujejo po raznih krajih v Sloveniji in izven nje. Dolikovci sami skušajo pojasniti vlogo likovnih amaterjev: »Naša družba ima brez dvoma velik interes in tudi nalogo, da omogoča in razvija različne zvrsti kulturnega izživljanja in udejstvovanja delovnim množicam. Ta naloga ni ravno lahka v manjših krajih, kjer ni na voljo različnih profesionalnih kulturnih ustanov, ki se s svojim delom omejujejo v glavnem samo v večja središča. Zato pride v takšnih krajih posebno do izraza amaterska kulturna dejavnost na različnih področjih. Cilj takšne amaterske kulturne dejavnosti je dvojen: na eni strani imajo delovni ljudje možnost aktivnega izživljanja na tistem področju, za katerega čutijo sposobnost in veselje in na drugi strani izvajajo aktivni amaterji svojo kulturno vlogo pri vzgoji ostalih delovnih ljudi s svojo reproduktivno in produktivno dejavnostjo.« (Iz kataloga k razstavi del članov Dolika, 6. 2. 1965).

Vsega, kar bi bilo potrebno o Doliku zapisati, zgodovino, probleme, rast in občasno stagnacijo, v tem zapisu ne moremo zajeti, ker skušam samo osvetliti in pravilno ovrednotiti vrednost tovrstnega skupinskega, društvenega, odmaknjenega in mikavnega dela članov Dolika.

Že nekaj let spremljam njihovo likovno dejavnost kot član žirije in vedno me prijetno preseneti bohemsko obarvano vzdušje, ki vlada v prostorih pod odrom Delavskega doma na Jesenicah. Sprva so bile te žirije bolj formalno opravilo, ki naj bi omogočilo vsakemu članu vsaj z enim delom priti na razstavo, kar pa smo pozneje zaostri do take mere, da je ostalo tudi polovico del pod odrom. Sčasoma se je izoblikovala tudi pravilna usmeritev za tri razstave, kolikor jih na leto priredijo člani: za Prešernov teden, za občinski praznik in za dan republike. Prvi dve razstavi sta strogo ocenjevani in na razstavo naj bi prišla resnično kvalitetna za določeno kvaliteto, katere rast je očitna od dela vseh članov Dolika. Te tri razstave kažejo tudi na plodovitost posameznih slikarjev, ki prak-

tično na leto naslikajo najmanj tri slike, če hočejo na vsaki razstavi stopiti pred občinstvo s svežim, novim delom. Veliko slikarjev pa prinese za razstavo tudi po več del, ki kažejo včasih pomanjkljivosti, izvirajoče prav zaradi zahtev, ki jih pred ustvarjalce postavljajo tri razstave na leto. Sčasoma postanejo te razstave tudi dolgočasne, ker se na njih srečujemo vedno z istimi avtorji, ki ponavadi ponavljajo od razstave do razstave stare napake, kajti časa, da bi se poglobili študijsko v sliko in da bi zmogli napake odpraviti, je premalo. To je namreč zaradi usmeritve v realistično naturalistično podajanje slikarske snovi še toliko težje. Ker so napake opazne, jih ne moremo prezreti s tako lahkoto, kakor to storimo pri naivnih, ki si lahko navsezadnje marsikaj dovolijo in kjer je nasplošno neznanje slikarske obrti celo kvaliteta.

Amaterji z Jesenic pa se borijo v svojih mejah za določeno kvaliteto, katere rast je očitna a od razstave do razstave skoraj neopazno majhna. Rast kvalitete pri posameznikih niha, toda pri celoti konstantno raste in je vidna šele po nekaj letih. Samo če tako spremljamo slikarje, jim moramo dati vse priznanje za njihovo ustvarjalno pridnost, čeprav kot že rečeno v slovenski likovni ustvarjalnosti verjetno ne bodo zastopani s svojimi slikami, ampak bodo zapisani kot izjemen pojav.

Njihov likovni cilj je v mejah realizma, razen seveda tistih članov, ki so končali akademijo in ubirajo svojska pota. Cilj, ki ga s svojim slikarstvom hočejo doseči, pa je v današnjem likovnem svetu sicer zastarel a vseeno vreden naporov, ki jih Dolikovci vlagajo v svoje delo, delo, ki je stopnjevano sicer komaj izmerljivimi kvalitetnimi rastmi, vztrajno iz dneva v dan se prepletajoče ni tako efektno, bučno in reklamirano kot je delo naivcev. Če bi in vsaj zdaj se mi, da že nekaj časa tehtam oba pojavnosti: dolik in naivo, vrednotil delo enih in drugih, potem se moram odločiti za Dolik, ker se spopada z močnimi izraznimi sredstvi, se poizkuša z lučjo in temo, z vso nepregledno skalo barv in s telesnimi oblikami, s katerimi skuša predstavljati, kar hoče podati. Dolikovci pa hočejo podati tako kakor vsi slikarji visoke umetnosti — življenje, življenje človeka, živali, pokrajine, rastlin ali vsaj sledove življenja na snovi, v kateri poteka. Slikarjem Dolika je najvišji cilj preliti v slikarsko govorico vse, kar je v človeku, je iz življenja, za življenje in moči, ki so v njem zlasti najsubtilnejše, nikakor ne morejo priti do izraza, razen v srečanju z življenjem. Samo v tem lahko slikar dokazuje vso globino in intenzivnost svojega instinkta, kar je še toliko težje preprostemu amaterju. In zato je postavljeni cilj tako visok, skoraj nedosegljiv brez prodornosti, brez fantazije in brez čustev.

Dolikovci skušajo in poizkušajo s temi sredstvi spremljati življenje svoje okolice ter vračati okolici svoj pogled, ki ga moremo odčitati v njihovih delih. Dela pa imajo svojo vsebino in svojo lepoto, čeravno je to dvoje včasih nekoliko okorno, drugič slikarsko nespretno podano, je pa plod srečanja med okorno roko in svetlo željo in navsezadnje je to stvarniški spopad med življenjem in slikarjem, ki ga lahko doživlja tudi gledalec. Zato pa kot gledalci, ki smo seznanjeni s težavami, tudi oproščamo slikarjem Dolika spodrslejaje, ker vemo, da je slika naslikana z vso željo po resnosti, da pa želja mnogokrat ne zmore premostiti težav, ki jih postavlja pred tako delo slikarska spretnost. Skupnost pa, v katere okrilju delujejo, je ravno tako fenomen, kakor razglašajo naivo za fenomen, vendar je jeseniški pojav s svojim sedemindvajsetletnim obstojem vreden nekoliko večje pozornosti tudi v širši javnosti. S tem pa nikakor ne želimo razvrednotiti pojava.

Andrej Pavlovec, umetnostni zgodovinar

Črtomir Šinkovec PASJAŠ MODROST

Belodlaki gosposki maček z rdečo pentljo okoli vratu, nabrusi kremplje in reče psu:

»Vedno si vesel, čemur se ne čudim, zakaj mogočen je tvoj lajež. Z njim vzbujáš previdnost in strah.«

»Dragi muc, moj lajež velja le tujim, sumljivim ljudem. Z laježem opozarjam prijatelje-ljudi na morebitno nevarnost. To, glej, je pa pasja zvestoba. Tudi ti, muc, imaš imeniten glas, toda lajež ali mijavkanje ničesar ne pomeni, če ne veš, kdaj je treba lajati ali mijavkati.«

»Mjav, mjav!« je muc pohvalil pasjo modrost.

PESEK IN VELBLOD

Velblod je potoval po pešeni puščavi, visoko dvigal glavo in modroval drobnemu pesku:

»Glej, kako sem mogočen in kako težka so moja kopita. S slednjim premikom pohodim na tisoče tvojih bratcev.«

Pesek na to ni dejal nič, le ves suh in droben se je dvigal izpod velblođovih stopal in jih znova zasipal. Medtem so se v daljavi zgrnili temni oblaki in čez peščeno planjavo je zatulil pustinjski vihar. Velblod je bil mlad in močan, kljub temu mu je pohajala sapa, ko je rinil v divjo igro prirode. Vihar pa je čedalje bolj dvigal oblake peska, vrtinčil z njim kot s snegom okoli mogočnega velblođa, kakor da ga hoče živga pokopati. Naj je še tako hitel, da bi se izmotal iz objemajočega peska, mu ni uspelo. V smrtnem strahu je obstal sredi peščenega meteža, pesek pa je v viharju rjul:

»Velblod, še pred kratkim si me zasmehoval in deloma po pravici. Razdeljen v milijarde zrn in praškov nisem živel v lepi in plemeniti slogi. Zato si me tudi tako zlahka in brezsrčno teptal. Poglej pa me zdaj, ko sem združen z vsemi svojimi delci v viharju. Pod seboj te lahko pokopljem kakor ubogo miško!«

Velblod se je nad temi besedami globoko zamislil. Nič več ni bil prevzet in imeniten. V viharju je spoznal, kako ničev je sredi prostrane peščene puščave, pa naj je razpaljena od sonca ali razdivjana v objemu puščavskega viharja.

JASTREBOV PRSTAN

Ko so živali še živele med seboj v bratski slogi, je jastreb našel zlat prstan in si ga nataknil na kremplj. Nekega dne, pa, ko je tekmoval s petelinom v hitrem letanju, ga je izročil v varstvo neki kokoški. Bal se je namreč, da bi ga izgubil.

Kokoška pravzaprav ni vedela, kaj početi z dragocnim prstanom. Zato ga je zagrebla v pesek, kjer naj bi bil najbolj na varnem.

Po izgubljeni tekmi se je jastreb zelo slabe volje vrnil h kokoški in zahteval od nje svoj prstan. Kokoška pa — kokoši so zelo pozabljive — se nikakor ni mogla spomniti, kam je zagrebla prstan. Povsod ga je iskala, toda prstana nikjer.

To je jastreba pošteno raztogotilo, zato je rekel kokoši: »Prava zguba si in če mi ne najdeš in vrneš prstana, ti bom podalil in pojedel vse piščance!«

In ker kokoška, kljub vsemu iskanju, ni našla prstana, jastreb svoje besede ni pojedel vse do danes. Zato kokoška vselej, ko pije vodo, pogleda v nebo, da je ne bi presenetil smrtni sovražnik njenih piščancev. Vse dni razgreba in išče po pesku in po smeteh, da bi našla jastrebov prstan. Morda se bo kdaj nasmehnila sreča njej in njenim piščancem?

LISICA IN PODLASICE

Lisica se je domenila z devetimi podlasicami, da skupaj pojdejo na lov v Trnovski gozd. Mahnejo jo v temno noč in ulovijo deset mladih zajcev. Ko se po lovu zopet zberejo na zeleni jasi, lisica pravi:

»Zdaj si bomo po pravici razdelile plen. Deset nas je in ulovile smo deset mladih zajcev. To je število, ki se ga more pravično in natančno razdeliti. Jaz in devet zajcev je natanko deset, devet podlasic in zajček pa je spet isto število. Tako si bomo najpravičnejše razdelile plen.«

»Tako je, lisica,« podlasice jezno zarentačijo in se previdno umaknejo v svoje hrame.

Odtlej podlasice niso šle nikoli več z lisico na lov.

VOL IN KOMAR

Na gnanji sta živela vol in komar. Vol je bil izvoljen za kralja kravje črede. Komar se je razburjal:

»Kje je zapisano, da mora biti vol kravji kralj?«

»Najmočnejši je,« so mu zatrjevale krave.

»Njegova moč mi je neznana,« pravi komar. »Če dokažem, da sem močnejši kot vol, me boste izvolile za svojega kralja.«

Krave so se muzale. Kako naj bo komarček močnejši kot vol? Ker pa so rade imele smeh in zabavo, so pristale na komarjev predlog.

Naslednjega dne, ko je vol spal v senci košatega drevesa, se mu približa komar. Zabrenčal je okoli volove glave, mu sedel na uho in ga — pičil!

»Mrcina volovska, zdaj sem ti pokazal svojo moč. Glejte, že krvavi, ne gane se, mrtev je. Zdaj bom jaz kralj!«

Tedaj se vol prebudi, pretegne se in odide. Niti vedel ni, da ga je pičil komar.

Črtomir Šinkovec LETNI ČASI

Kot bi šli se ringaraja
letni časi se vrtijo:
drug za drugim se pehajo,
pridejo in odbežijo.

Ko pripelje z rožno ladjo
k nam pomlad se čez gorice:
hoste zapoje s pomladjo,
zadehte povsod cvetice.

Sonca polno je poletje,
zrelo žito v polju sijaje:
z lip košatih zlato cvetje
lije zdravje v domačije.

Jesen vsem plačuje dneve,
znoj in žulje po pravici:
voda zašumi na mline,
mlinar se smehlja pšenici.

Rast za dneve pomladanje
zrnje v zimi znova snuje:
s krofi se kurentovanje
in s poticami praznuje.

Spet pripelje z rožno ladjo
k nam pomlad se čez gorice:
hoste zapoje s pomladjo,
zadehte povsod cvetice.

Kot bi šli se ringaraja
letni časi se vrtijo:
drug za drugim se pehajo,
pridejo in odbežijo...

DVOJČKA

Kdo pozna bratca dva,
naša korenjaka?
Let imata trikrat dva,
škratca sta — pa takša.

Na uho naj vam povem,
da je stvar nerodna:
da sta dvojčka in povsem,
kakor lasu las podobna.

V dobri veri — ta je Blaž! —
očka se ušteje.

— Nisem, nisem, nisem
Blaž! —

se Matjaž mu smeje.

Niti teta Meta ni
čisto brez zadrege:
ko ugiba, kdo kriči,
kdo se dere na pretege.

Kdo je kdo od dveh butic,
ki sta od griv košati:
v zmedu se ne znajde stric
in ne stara mati.

Kdo je kdo le mama ve,
ona se ne ušteje,
mama pa še nekaj ve,
temu se ne smeje.

Sola jima ne diši,
pisanje ne branje,
z dedom pa obrata bi
vse čebelje panje...

MIŠJA VESELICA

Zgodbi ta je kajpak stara:
pleše miš, če muca ni.
Naj bo stara, ščepec čara,
popra v njej je in soli.

Muc, od davnaj v naši hiši,
bil še mlad je muc in pol,
nikdar z lova se na miši
vrnil prazen ni domov.

Revež z leti je opešal,
len dremucka za pečjo,
pa Miškon je kašo mešal,
v hramu delal holadvo.

Godba mišk je tam igrala,
godba samih violin,
mišja družba pa plesala
na pokrovi starih skrinj.

»Ej, iz skrinj diše dobrota,«
reče mišek Golobrad,
mati miš pa: »Ni je dote,
kot je mastna svinjska gnjat!«

In navrta v skrinjo luknje
sam marljivi Miškolin,
potlej spet na skrinjo smukne
in naznani vir dobrin.

Miha Klinar

SVET ISKRE

Iz ozkih dimnikov nad plavži
iskre na večer prše.
Svetli rdeče-zlati tropi
kakor zreli žitni snopi
se mi zde.

Nini mala pa seveda
vse drugače iskre gleda;
misli, kam so poletete,
premišljuje,
se vprašuje,
a odgovora ne ve.

Se se muči in odlaša,
a naposled me le vpraša,
kam so odpršele.

Kam? ... V nebo so odbrzle
in so zvezdice prižgale,
da ponoči bi sijale
kakor te ki že žare.

Ko so zvezdice prižgale
in nazaj k nam poletete,
so kresnice jih ujele
z njimi si prižgale lučke,
da bi ne zašle v temi.
Ko so zvezdice sijale,
si svetile v noč kresnice,
iskre kakor saj pale
so na črne jesenice.

(1956)

NINI O FIGAH

Fige ne rasto pri nas,
ali kjer je mamin tata,
drevesca rastejo bogata,
z listjem takim,
da za vsakim
lahko skrili bi obraz.
A med listi
(le brez brige,
saj takoj povem!)
so resnične, prave fige
in ne take, kot jih včasih
kažejo poredneži ljudem.

(1956)

ŠIPKOV GRMIČEK

Šipkov grmiček na jasi,
šipkov grmiček, pojasni,
pojasni mi,

Mladi se vrtijo pari,
stari se na moč maste:
kdo v obilju naj skopari,
kadar se za slavje gre...

Mleko pijejo na zdravje,
vmes nazdravlja Miškolin:
»Živio, oj, mišje slavje
na bogastvu starih skrinj!«

Stari muc pa mirno dremlje
in na 'oplem sladko spi,
kot da mar mu ni podzemlje
in kar v hramu se godi.

»Švrk!« dé metla: »Ti ne
godaj!«

Muc pa shrambo na poskok,
miškam trem kar sredi poda
droben srček počí — pok!

V kraju brž je veselica,
glas utihne violin.
»Nezaslišana krivica!«
tarna v luknji Miškolin.

»Ni pravice je v tej hiši,
ne veselja za naš rod,
dokler bo preganjal miši
takle star in krut gospod!«

zakaj so na vejicah tvojih
kaplje krvi?

— Julija me deklica mala
je obiskala;
rada bi šopek cvetov
za rojstni dan očku nabrala,
pa se je ob trnju ranila
in kri je na cvetove kanila.
— Zares! Le kako, da sem že
pozabila.

— Ko so cvetovi z vetrovi
v širni svet zahrepeneli,
ko so cvetovi z vetrovi
kot metuljčki rožnato beli
odleteli,
osamele so vejice moje
zakrnavele
in na njih obvisle
so te kaplje krvi.

— Pa te, grmiček,
boli?
Šipkov grmiček
molči...

(1956)

NINI SVOJI PUNČKI

Punčka moja,
zdaj boš večkrat sama.
Kakor moja v službo,
v šolo letos šla bo
tvoja mama.

Punčka moja,
šola res ni šala,
treba bo pisati, brati,
znati, mnogo znati.
ko dorasteš, videla
boš sama,
moja mala.

Punčka moja,
zdaj se sama boš igrala.
A ko Nini nauči se brati
pravilice ti bo kot njé
zdaj mama
vsak dan brala.

Punčka moja,
prav vse knjige,
ki ima jih ati,
ti bo Ninka
vsak dan prebrala,
le da nauči poprej se
sama brati.

(1956)